

12117

T. C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

KADIN VE SUÇ

(KADININ SUÇA İTİLMESİNDE AİLENİN ROLÜ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Şebnem KÜÇÜKŞENGÜL ÖZKAN

DANIŞMAN : Prof. Dr. Önal SAYIN

İZMİR — 1990

Ö N S Ö Z

Ülkemiz hızlı bir değişim sürecindedir. Toplumsal sorunlar artan nüfus, sanayileşme, sınırlarını zorlayan kent örüntüleri ile giderek karmaşıklaşmaktadır. Tarihsel çizgide, tüm toplumlarda, her dönem yeni sorunlar ortaya çıkmakta, bilimin ışığında bu sorunlara çözüm getirilmektedir.

Doğal ya da sosyal gerçeklikte, tek yönlü açıklamalar kısa devrede olguları açıklıyor görünseler de devirlerini çabuk tamamlamışlardır. Değişme hızının sanayileşmeye koşut olarak giderek artması daha kompleks yapılar oluşturmuş, çok yönlü değerlendirmelerin, dolaşısıyla bilimlerrarası önemini arttırmıştır. Aynı işbirliği bilim ile yönetim sistemi arasında da gereklidir. Bunun için, hukukla toplumbilim arasındaki ilişkiler çok yönlü bir nitelik taşırlar. Hukukun sosyal bilim araştırmalarına dayanması, sorunların özünü kavramak açısından, önemlidir. Bu konularda yapılacak araştırmalar, toplum kesimindeki çeşitli aksaklıkları saptayıp, bunların çözümünü için belli düzenlemeler yapılması gerektiğini gösterebilirler. Örneğin, yasal evlenme yaşının yükseltilmesi, belki de kişilerin daha geç evlenmesini sağlamayacak, ancak salt imam nikahlı çiftlerin sayısını arttırabilecektir. Bu durumda, topluma ilişkin bazı özellikleri veya bazı kurumları istenen doğrultuda değiştirmek isteyen yasal düzenlemeler araştırmaları referans almalıdır. Suç konusunda bu tür referanslar oldukça azdır. Kadın suçluluğu özelinde ise-adam öldürmeye ilişkin biri dışında-sosyolojik bir çalışmaya rastlamadık. Kuşkusuz yüksek lisans tezi kapsamında yapılacaklar sınırlıdır. Bundan sonra yapılacakların eksiklikleri kapatacağına inanıyoruz. Konuya ışık tutucu olabilirsek kendimizi amacımıza ulaşmış sayacağız.

Bu noktaya kadar pek çok kişinin ilgi ve desteğini gördüm : Araştırmamın oluşumunda, eleştiri ve önerileri son derece yapıcı ve destekleyici olan, her zaman çözümlerici davranıp beni teşvik eden sayın hocam Prof. Dr. Önal Sayın'a teşekkür borçluyum.

Kocaeli ve Buca Cezaevleri yetkililerine, sağladıkları koşul ve kolaylıklar için teşekkür ederim.

Çalışmalarımın, kendilerine doğrudan bir yararı olmayacağını düşünmelerine karşın, dertlerini benimle paylaşan, ilgi ve yardımlarını esirgemeyen hükümlü ve tutuklulara güvenlerinden ötürü teşekkür borçluyum.

Ayrıca verilerimi çok kısa sürede değerlendirip bana zaman ayıran E.Ü. Bilgisayar Araştırma ve Uygulama Merkezinden Araştırma Görevlisi Timur Bey'e ve diğer ilgililere teşekkür ederim.

Son olarak, beni her şekilde sonuna dek destekleyip yardımcı olan aile bireylerime teşekkür ederim.

İzmir, Temmuz 1990

ř. Küçükşengül-Özkan

İ Ç İ N D E K İ L E R

Önsöz.....	ii
İçindekiler.....	iv
Tablo Dizini.....	vii
Giriş.....	1

BİRİNCİ KESİM
KURAMSAL ÇALIŞMA

I. Bölüm : Genel Çerçeve.....	5
A) Toplum ve Birey.....	5
a) Norm ve Sapma.....	5
b) Yaptırım.....	7
c) Suç ve Ceza.....	9
B) Toplum ve Kadın.....	15
a) Genel Çizgiler.....	15
b) Türk Toplumunda Kadın.....	19
1. İslâmiyet Öncesi.....	19
2. İslâmiyetten Sonra.....	20
3. Cumhuriyet Dönemi.....	23
C) Kadın Suçluluğu.....	25
1. Bölümün Dipnotları.....	32
II. Bölüm : Kuramsal Çerçeve.....	37
Temel Kavramlar.....	39
Sistemin Doğası ve Aile.....	40
Aile-Birey Düzlemi (Sistem-alt sistemler arası ilişki).....	41
Uyum Süreçleri.....	42
İletişim Süreci.....	44
Karar Verme Süreci.....	45

Sayıtlılar.....	46
Denenceler.....	46
II. Bölümün Dipnotları.....	48

İKİNCİ KESİM
UYGULAMALI ÇALIŞMA

I. Bölüm : Araştırma Alanının Tanıtılması. .	
Araştırma Teknikleri ve Ortam.....	51
A) Araştırma Alanı.....	51
B) Araştırma Teknikleri.....	52
C) Cezaevi Ortamı.....	55
a) Cezaevinde Sosyal Konum.....	58
b) Çocukların Durumu.....	59
c) Psiko-sosyal Atmosfer.....	60
II. Bölüm : Verilerin Değerlendirilmesi.....	62
Anahtar Bilgiler.....	62
A) Mekân.....	64
B) Medeni Durum.....	65
C) Ailenin Kuruluşu.....	66
a) Evlilik Yaşı.....	66
b) Evlenme Biçimi.....	70
c) Nikah Şekli.....	71
D) Nüfus.....	73
E) Eğitim.....	74
a) Anne-baba Öğrenim Durumu.....	74
b) Eş ve Denek.....	76
F) Aile İçi İlişkiler.....	79
a) Anne-baba.....	79
b) Eş Özellikleri.....	80
c) Eş ile İlişkiler.....	82
G) Ekonomik Boyut.....	83
a) Meslek.....	83
b) Çalışma.....	84
H) Kültürel Özellikler.....	87
a) Gazete Okuma.....	87
b) Radyo-TV.....	87
c) Diğer Özellikler.....	88

I) İntihar Girişimi.....	90
İ) Tahliye Sonrası Yaşam.....	90
II. Bölümün Dipnotları.....	93
Sonuç.....	95
Özet.....	101
Ek 1 Örnek Olaylar.....	102
Ek 2 Görüşme Formu.....	107
Kaynakça.....	115
Özgeçmiş.....	119

T A B L O D İ Z İ N İ

TABLO 1.	Deneklerin doğum yeri ve yaşadıkları yere göre dağılımı	64
TABLO 2.	Deneklerin medeni durumları	65
TABLO 3.	Deneklerin evlilik yaşı	66
TABLO 4.	Denek evlilik yaşı ile baba öğrenim durumu arasındaki ilişki	69
TABLO 5.	Evlenme biçimi ile gelir arasındaki ilişki	70
TABLO 6.	Nikah şekli ile gelir arasındaki ilişki	72
TABLO 7.	Deneklerin kardeş sayısı	73
TABLO 8.	Deneklerin anne ve babalarının öğrenim durumu	74
TABLO 9.	Denek ve eşlerinin öğrenim durumu ...	76
TABLO 10.	Deneklerin öğrenim durumları ile suç türlerinin ilişkisi	77
TABLO 11.	Anne-baba ile ilişkiler	79
TABLO 12.	Olumsuz eş özellikleri ile suç türlerinin ilişkisi	81
TABLO 13.	Denek ebeveyni ile eş özelliklerinin karşılaştırılması	82
TABLO 14.	Baba ve eşlerin meslek dağılımı	83
TABLO 15.	Meslek-İş/Suç bağıntısı	85
TABLO 16.	Deneklerin gazete okuma alışkanlıkları ile suç bağıntısı	86
TABLO 17.	Suç türlerine göre deneklerin intihar girişim sıklığı	89
TABLO 18.	Suç türlerine göre deneklerin gidecek yerleri olup olmadığı	91

G İ R İ Ő

Bireylerin toplumda güvenli bir yaşam sürmeleri kuralların varlığıyla sađlanmaŐtır. Bireyler güvenlik gereksinimiyle özgürlüklerini bir ölçüde kısıtlayarak güçlerini tek bir elde toplamış ve toplumsal kontrol mekanizmalarını oluŐturmuŐlardır.

Suç bir sapan davranış olarak toplumdaki güvenlik gereksinimini sarstığı için, düzeni bozucu, rahatsızlık verici bir eylem olarak algılanır. Suç, toplumsal fenomenler içinde özel ve evrensel bir olgudur. Suç iŐlenmeyen toplum bir topiadan ibarettir. Belli bir orana kadar varlığı doğalsa da, belli bir dereceden sonra sistemi sarısmaktadır. Kaldı ki, belli bir noktada, suçun bütüncül yapıda çok yođunlaŐması, kültürel değerlerde bir zlmenin ve ekonomik yapıdaki sarıntuların da habercisi olabilir. Bunun için suçlu sayısını en aza indirmek, koruyucu ve caydırıcı önlemler almak toplumun kararlılığı açısından önemli bir iŐlevidir.

Toplum durağan olmadığı gibi suç olgusu da durağan değildir. Diğer konularda olduğu gibi suç konusunda da, bilginin toplum dinamiklerinin temposuna uyması gerekir.

Bir yüksek lisans tezinde yapılabileceklerin sınırlı olduğunun bilincindeyiz. Ancak, suç olgusu özel ilgi alanımızdır. Suç dünyasının erkek dünyası olması, odak noktamızın 'kadın suçluluğu' olarak saptanmasına yol açtı. Pek ilgi görmemiş bir alanda daha yararlı olunacağa dŐnlmıŐ, çalışma ilerledikçe bu kanı pekiŐmiŐtir. Ancak, 'kadın suçluluğu' çok yönlü ve kapsamlı bir konudur. Bu nedenle, çalıŐmamızı "kadının suça itilmesinde ailenin rolü" konusu ile sınırladık. Amacımızı, "kadın suçluların suça yönelmesinde aile ortamının nasıl bir etkisi olduğunu araŐtırmak" Şeklinde zetleyebiliriz. Aile faktörü üzerinde odaklaŐmamızın gerekçesi Şöyle zetlenebilir:

Toplumsal normlar bireye aile aracılığıyla akta-

rılır. Toplumsal işleyiş bu üç öge üzerine kuruludur. Toplum aileyi biçimlendirir, o da bireyi denetler. Toplumsallaşma okul, arkadaş grubu gibi birincil kümelerde ve dernek, sosyal etkinlik çevreleri gibi ikincil kümelerde yaşam boyunca sürdürülür. Ancak, yetişkin toplumsallaşması bazı sınırlılıklar taşımaktadır. Zamanla aile bazı işlevlerini diğer kurumlara aktarsa da, toplumsallaştırıcı rolü değişmemiştir kanısındayız.

Aynı zamanda, daha çok alt sosyo-ekonomik kesimde yer aldığını düşündüğümüz suçlu kadında, geleneksel özellikler gereği olarak, maddi-duygusal bağımlılık daha yoğun yaşanıyor olabilir. Ayrıca, bu kesimde, ikincil toplumsal kümelerden yararlanma daha az olacağı için, ailenin etkisi daha önem kazanacaktır.

Araştırmamızın uygulama çalışması, 1989 Eylül-Kasım aylarında önce Kocaeli'de olmak üzere, Kocaeli ve Eyalet Cezaevlerinde gerçekleştirilmiştir.

Tez içeriğini iki kesimde topladık. Birinci kesim de iki bölümden oluştu :

1. Genel çerçeve
2. Kuramsal çerçeve.

Üç alt bölüme ayrılan "genel çerçeve" bölümünde, konumuzla ilgili "norm, sapma, yaptırım, suç ve ceza" gibi kavramların tanımları ile bu tanımlara ilişkin özet bilgi verildi. Kadının en yüksek düzeyde suç işlediği ülkelerde bile, kadın suçlu oranınının toplam sayısının 1/5'ini oluşturduğu, suçun bir erkek fenomeni oluşunun kadının toplumsal statüsüyle ilgili olduğu görüldü. Aradaki bağlantı nedeniyle, "kadının toplumsal statüsüne" tarihsel bir bakış açısı altında değinildi. Toplam suçlu sayısı içinde kadın suçlu sayısı henüz düşük bir yüzde oluşturmakta ise de, değişen bir şeylerin olduğu; kadın suçlu sayısında artış ve suçlarda da çeşitlenme eğilimi buna karşın adam öldürme suçlarında azalma bulunduğu, sanayi toplumu ile birlikte bu olgunun yaşandığı saptandı. Konu, tez sınırları gözönünde tutularak kısaca gözden geçirildi.

İkinci bölüm kuramsal tartışmaya ayrılmıştır. Sistem yaklaşımı çerçevesinde bütüncül toplumsal yapı, hiyerarşik bir sıralamada, bir uçta kültürel değerlerin diğer uçta ise bireyin yer aldığı yatay ve dikey etkileşim örüntülerinin karmaşık bir dizgesi olarak görülmektedir. İlgili çerçeve toplumun farklı düzey bağlantılarının çok yönlü değerlendirilmesine elverişlidir. Temel kavramlardan sonra, suç olgusu, alt sistemlerarası ilişkilerde aile ölçüt alınarak tartışılmış; sayıltı ve denenceler belirlenmiştir.

Yine iki bölümden oluşan ikinci kesimi uygulamalı çalışmaya ayırdık. Birinci bölümde, cezaevi koşulları, ortam tanıtılmaya çalışıldı. Araştırma teknikleri ve görüşmelerin nasıl yürütüldüğünden söz edildi. Son bölümün kapsamını, verilerin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Deneklerin kişisel özellikleri betimlenmiş, yönlendirme-döl verme ailelerindeki konumu, üyelerle etkileşimi suçla ilişkisi bağlamında tartışılmıştır. Sonuçta ise denencelerin verilerce desteklenme durumu yer almaktadır.

BİRİNCİ KESİM

KURAMSAL ÇALIŞMA

I.ci BÖLÜM : GENEL ÇERÇEVE

A-TOPLUM VE BİREY:

a.Norm ve sapma:

İnsan, toplum içinde birtakım kurallar tarafından kuşatılmıştır ve "...toplumda var olan kurallara göre toplumsal eyleme geçer.Toplumsal yaşamın ürünü olan bu kurallara 'norm' adını veriyoruz."(1)Kuralların varlığı,hava basıncı gibidir.Günlük yaşamın olağan akışı içinde hemen hemen farkedilmez."Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için toplumsal düzeni,yani bireyler veya gruplar arasında gerekli ilişkileri sağlayabilecek ve koruyabilecek birtakım kurallar yaratması gerekir.Başka bir anlatımla,toplumsal yaşamda bireylerin tutum ve davranışlarının belirli kural ve ölçütlere göre örgütlenmiş olması zorunludur..."(2) Çağdaş toplumda örgütlenme boyut itibariyle büyümüş;nitelik itibariyle karmaşıklık kazanmıştır.Her toplumsal örgütlenme türü kendine özgü bir norm sistemi yaratma zorundadır.(3) Bu görünüm içinde çağdaş toplum,bir norm bütünü niteliği almaktadır.

"...Bütün toplumsal normlar,ancak toplumla birlikte vardır.Bu kurallar,gerçekte insanın kendi davranışlarında sürekli çevresindeki hemcinslerinin varlığını dikkate alması,hesaba katması gereğinden doğmuştur...insan toplumuna özgüdür..."(4)

İnsan davranışları iki kategoriye ayrılır:

- 1.Normlara uygun,
- 2.Normlardan sapıcı.(5)

Normların varlığı ve bu normlara saygı iki ayrı sorundur.Bu noktada birbirinin karşıtı olan iki kavram ortaya çıkmaktadır.Toplum içinde yaşayanlar ya normlara uygun davranırlar veya bu normlardan saparlar.'Sapma' normlara uymadan,normları dikkate almadan hareket etmeye denir.Toplumsal yaşamın sürdürülmesi için normlara uygun davranılma-

sı gereklidir; ancak zorunlu değildir. Zaten toplumdaki tüm bireylerin normlara uygun hareket edebilmesi olası değildir. Ayrıca toplum açısından sakıncalıdır. Böyle bir toplum, "statüko" cudur. "Gelişmeye kapalı, durgun bir toplumdur. Bir yerde sapma, toplumsal gelişmenin temel etkenlerinden biri olmaktadır.

Gerçekte, hiçbir toplumsal sistem bireylerden bütün normlara bütünüyle uymalarını istemez. Normlara uyma konusunda gösterilen hoşgörü ölçüsü, bir toplumsal grup veya sistemin belirgin özelliklerinden birini oluşturur. Hoşgörü düzeyi, bireyin grup içindeki eski veya yeni olma durumuna, mevki veya statüsüne göre değişir. Bir imamın işlediği günah herhangi bir müminin işlediği günahın farklı değerlendirilecektir. Sadece yurttaş ile bir yargıcın aynı suç işlemeleri değişik yankılara neden olacaktır. Ayrıca hoşgörü düzeyi içinde bulunulan çevre ile de ilişkilidir. Genellikle mahalle, köy, aşiret gibi dar çerçeveli topluluklarda toplumsal baskı hissedilir derecede yüksek olduğundan hoşgörü yok denecek kadar azdır. Buna karşılık geniş çerçeveli topluluklarda (örneğin kentlerde) toplumsal baskı azalmakta; buna koşut olarak gösterilen hoşgörü artmaktadır.

Önemli nokta, sapmanın yalnızca olumsuzluk yüklü bir kavram olarak ele alınmaması gerçeğidir. Bir çok yönden toplumsal değişme ve ilerleme için gerekli olmaktadır. Bir başka deyişle kimi durumda olumlu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumbilim yönünden sapmayı "...mevcut genel değerler sisteminin sadece toplumun bazı kesimleri, grupları ve özellikle bireyleri için yönlendirici ve belirleyici niteliğini yitirmesi hâlidir..." (6) şeklinde tanımladığımızda kavrama daha çok ışık tutulmuş olmaktadır. Her bireyin yaşamında hem uyum, hem de sapma görülebilir. Uyum ve sapma özünde birbirine karşıt görümler bile, birbirlerini tamamlayan iki toplumsal olgudur.

b.Yaptırım:

Normlar sosyalleşme süreci içinde öğrenilir ve birey için alışkanlık niteliği alır.Sosyalleşmenin bilinçli öğrenme aşamasında ise birey,birtakım normlara uymamanın toplumsal yaptırımla karşılaştığını görerek davranışlarına yön vermeyi öğrenir.Böylece normların varlığı, uymama durumunda algılanır.Sosyalleşmenin tüm bireyleri birbirine benzer kılamıyacağı doğaldır.Ancak toplumun varlığını sürdürdürebilmesi için bireyin davranışlarının belirli kural ve ölçütlere göre düzenlenmesi gereklidir.Kurallarca çevrelenen birey,karşı gelme veya ihlâl etme durumunda yaptırımla karşılaşır.Yaptırım nedir?"Bellî bir davranışın toplumsal olarak uygun görülmesi,izin verilmesi durumunda yapılmasını;zararlı,sakıncalı bulunması durumunda ise yapılmamasını sağlamayı amaçlayan tepkidir."Bu tepki,toplumsal kuralı korumak ve yaşatmak içindir.

Kişiler yaptırımlarla örülmüş sosyal çerçeveye uygun yaşadıkları sürece üzerlerindeki toplumsal baskıyı farketmezler.Örneğin dindar bir kişi,din kurallarını severek yerine getirdiği için dinsel yaşamın kendisine baskıda bulunan sosyal bir olay olduğunu bilemez.Ancak ona karşı koyduğu veya uymaktan kaçındığı zaman dindar komucunun saldırısına uğrar.Yine yasalara uygun davranılırken yasaların varlığı duyulmaz.Uymama durumunda yasalar yaptırımlarını bireyin karşısına çıkarırlar.

Durkheim'e göre "...ahlâk ve hukuk olayları...müeyyideli tavır ve hareket kurallarıdır...müeyyide (:yaptırım) bütün bu türlü olayların genel ayırdedici özelliğidir..."(7) Yaptırım, eylemin bir sonucudur.Ancak, olayın kendisinden değil,eylemin daha önce kurulmuş bir davranış kuralına uygun veya aykırı olmasından çıkan bir sonuçtur.Örneğin "zina" cezalandırılır;bu ceza bir yaptırımdır.Yalnız "zina" olayının suç sayılmadığı toplumlar vardır.O toplumlarda zina'ya ceza verilmez.O hâlde yaptırım,eylemin özüne bağlı değildir,zira eylem vardır ancak yaptırım ortadan kalkmıştır.Görüldüğü gibi yaptırım,eylemin kendine cevaz veya ceza veren kural ile olan ilişkisine bağlıdır.(8)

Toplumsal olguların çeşitli yaptırımları vardır:

1.Mistik yaptırım:mistik yaptırıma saldırı günah ve onu ödeyen eylem ise kefarete çekmektir.Dinsel normlar genelde doğaüstü ve irrasyonel nitelikteki bir yaptırımla desteklenirler.

2.Ahlâki yaptırım:ahlâki yaptırıma saldırı kusur ve onu ödeyen eylem ise aşağılanmak ve vicdan azabıdır.Aslında dinsel ve ahlâki normlar arasında karşılıklı bir etkileşim vardır.Din,toplumsal ve ahlâki normlardan kendisine yararlı ve gerekli gördüklerini benimsiyerek dinsel bir görünüme sokar.Öte yandan toplumsal ve ahlâksal normlar zamanın güçlü ve yaygın dinsel akımlarının etkisi altında kalır.Dinsel ve ahlâksal normlar arasındaki karşılıklı etkileşim bazı dönemlerde çatışmaya da neden olabilir.Zira ahlâkın değişebilirliğine rağmen din,bu özellikten yoksundur.Bu nedenle din,varlığını sürdürebilmek için zaman zaman değişen ahlâka karşı çıkar.(9)

3.Hicvi yaptırım:hicvi yaptırıma saldırı hata ve onu ödeyen eylem ise istihza ve eleştiriye uğramaktır.Toplum içinde birtakım şekil ve göreneğin yerine getirilmemesi veya bunlara aykırı bir yol tutulması ne günah,ne suç ve ne de manevi bir eksikliktir.Yalnızca bireyi gülünç duruma sokar.Alaşılmadık bir giyim tarzı,züppelik,yapmacık konuşma vesaire gibi özellikler küçük düşme veya istihzaya neden olur.

4.Hukuki yaptırım:hukuki yaptırıma saldırı suç ve onu ödeyen eylem ise cezaya çarptırılmaktır.Hukuk kuralları, her toplumda karşı gelinmesi kesinlikle yasaklanmış ve yaptırımları zor kullanılarak da uygulanabilen ve rasyonel bir biçimde örgütlenmiş normlar olarak tanımlanabilir.Toplum, neden ve sonuçlarının bilincinde olarak hukuk kurallarını yaratır,yürürlüğe koyar veya yürürlükten kaldırır.(10)

c. Suç ve ceza:

Konumuz nedeniyle ilgimizi "hukuki yaptırım" üzerinde toplayacağız. Hukuki yaptırıma saldırının suç ve onu ödeyen eylemin ise cezaya çarpılmak olduğu belirtilmişti. Böylece "suç" ve "ceza" kavramlarıyla karşılaşmaktayız. Suç nedir sorusunun ise tek yanıtı yoktur. Bu soruya değişik yanıtlar verilmiştir. Şöyleki:

Bir tanıma göre suç "...topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanunkoyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış, tavır ve harekettir..."(11)

Diğer bir tanıma göre ise "...bir eylemin suç olması için tüm şu koşulların yerine gelmesi gerekir:

1. Bir eylem yada ihmâlin olması,
2. Eylem yada ihmâlin, yapılmasını yasaklayan yada emreden bir yasanın ihlâli dahilinde olması,
3. (Cezai) kasıt yada ihmâlin bulunması,
4. Kasıt veya ihmâl ile eylemin birarada bulunması,
5. Cezanın yasayla belirlenmiş olması..."(12)

Suç, "...kemunun iyilik ve esenliğine yöneltilmiş herhangi bir eylem..."(13) olarak tanımlandığı gibi "zarar verici ve ahlâk dışı bir eylem..."(14) olarak da tanımlanmıştır.

Senteze giderek denilebilir ki suç, "devletçe yasalarla tanımlanıp yaptırımlara bağlanmış olan kurallara aykırı davranıştır."

Bir eylemin suç olabilmesi için:

- a- Yasalarda yazılı olması,
- b- Yaptırıma bağlanmış olması,

gereklidir. 'Kanunsuz suç ve ceza olmaz' ilkesi, hukukun temel ilkelerindedir. Bu ilke, Türk Ceza Kanunu'nun 1. ci maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır:

"Kanunun sarik olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez. Kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimse cezalandırılmaz."

Kanunsuz suç ve ceza olmaz, kuralı mutlaktır.(15)

"...Suçların cezasını ancak kanunlar tayin edebilir..."(16)

"...Bir fiili suç saymak ve cezalandırmak yetkisinin yalnız kanuna tanınması fertlere hürriyetlerinin sınırı hakkında

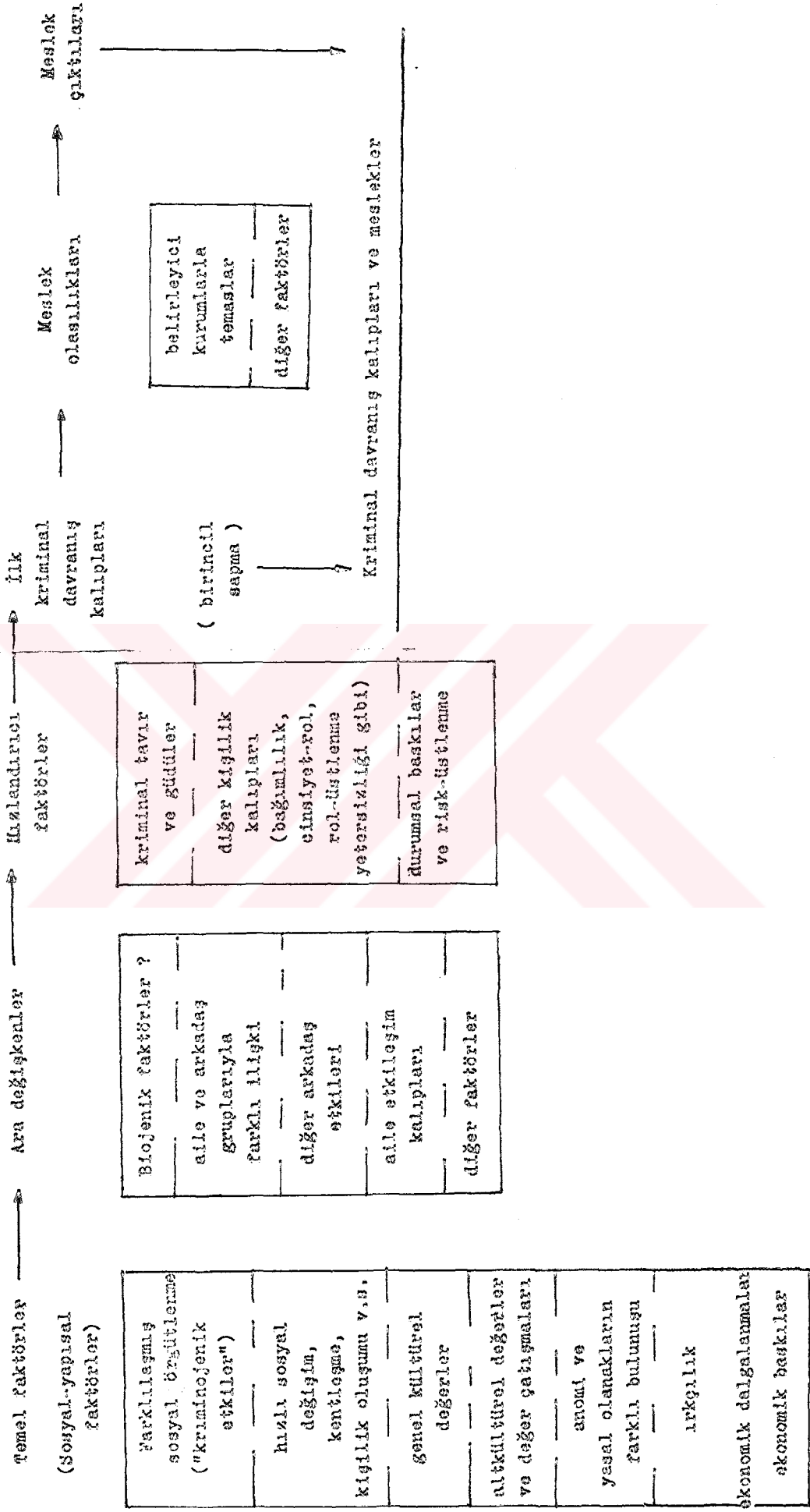
bilgi verir.Nelerin yasak olduğunu bilmeye fertlerin hakkı vardır.Bu hakkını kullanan fert yasak olanı yapmaktan çekinmek,yasak olmayanı yaparken de korkusuz hareket etmek imkânını kazanır..."(17)

Suç,evrensel,genel bir olaydır.Suçsuz toplum,bir ütopya'dan ibarettir.Durkheim'e göre suç normal,gerekli ve yararlıdır..."suç normaldir,çünkü ondan yoksun bir toplumun varolması kesinlikle olanaksızdır..."(18)Suç,yalnızca şu veya bu toplumda gözlenmez.Her tipten tüm toplumlar da gözlenir..."Suçlu,kesinlikle toplumsallaşamayan bir varlık,toplumun bacağına sokulmuş yabancı ve eritilemeyen bir bünye, bir çeşit asalak öge olarak görünmez;o toplumsal yaşamın düzenli bir unsurudur..."(19)Suç gerekli ve yararlıdır.Gereklidir "...her toplumsal yaşamın temel koşullarına bağlıdır,ama bu nedenle de yararlıdır;çünkü bağlı olduğu bu koşullar da ahlâkın ve hukukun normal evrimi açısından vazgeçilmez koşullardır...hukuk ve ahlâkın,değil bir toplumsal tipten ötekine,ama toplu varoluş içinde bile değiştiklerini yadsımak mümkün değildir...Hiçbir şey,sonsuz kadar ölçüsüzce iyi değildir.Ahlâksal bilincin yararlandığı yetkenin aşırı olmaması gerekir;yoksa kimse ona dokunmayı göze alamayacak,o da değişmez bir biçim altında,pek kolay donup kalacaktır.Evrime uğrayabilmesi için,bireysel özgünlüğün ortaya çıkması gerekir;oysa yüzyılını aşmayı düşleyen ülkücünün özgünleşebilmesi için zamanın gerisinde bulunan suçlunun da özgünleşebilmesi gerekir. Biri ötekinden ayrı olamaz...Bu dolaylı yararlıdır.Ancak yarar,bukadarla kalmaz.Suçun evrime doğrudan yararı da vardır...kaç kez,ilerideki dönemin ahlâkına ilişkin bir ön düşünce,gerçekleşecek olana doğru bir ilerleme olmuştur! Atina hukukuna göre Sokrates bir suçluydu ve mahkûm edilmesinde hiçbir adaletsizlik yoktu.Buna rağmen suçu,yani düşüncesindeki bağımsızlık,yalnızca insanlığa değil,ama vatanına da yararlıydı.Çünkü,o güne kadar içinde yaşadıkları geleneklerle varoluş koşulları birbirine artık uyum

sağlıyamadığı için, gereksinme o sırada Atina'luların duyduğu yeni bir ahlâk ve inanca hazırlama görevi yapıyordu... Bugün yararlandığımız düşünce özgürlüğü, onu yasaklayan kurallar resmen yürürlükten kaldırılmadan önce çiğnenmeseydi hiçbir zaman ilân edilmezdi. Buna rağmen, o sırada söz konusu kuralların çiğnenmesi bir suçtu, çünkü bilinçlerin genelinde henüz çok güçlü olan duygulara bir saldırıydı. Yine de bu suç yararlıydı, çünkü günden güne gerekli olan dönüşümleri haber veriyordu. Özgür felsefenin habercileri, tüm Ortaçağ boyunca ve yeni zamanların eşğine kadar, dünyevi iktidarın haklı darbesini yiyen her türden sapkındı..."(20)

Suç, toplumsal fenomenler arasında özel bir olgudur.(21) Tarihsel perspektif içinde görmekteyiz ki belli bir toplumda suç sayılan bir olay, diğer bir toplumda suç değildir. Fenike'lilerde çocukların kurban edilmesi, dini bir ödevdi. Çağımızda çocuk öldürme bir suçtur. Nesep bağları, Sardunya'lılara, İslâm'lara, İskandinavya'lılara hasta yahut da son derece ihtiyarlanmış ana babalarını öldürmek görevini yüklüyordu. Hırsızlık, tüm toplumlarda suçtur. Nevarki İsparta'lilerde çocukların kendini göstermeden hırsızlık yapması suç değildir. Örnekleri çoğalttıkça anlaşılır ki mutlak olarak "suç" yoktur. Ancak toplumdaki topluma değişen suç anlayışı vardır.(22) Sosyal düzen, toplumsal varoluş sürecinde gelişen ilişkileri birleştirir ki bu, toplum üyelerinin yaşamının maddi ve entellektüel olarak yönetimini temin eder. Bu nedenle, bu toplumsal ilişkiler toplumsal varoluşun nesnel gerçektir. Bu ilişkilerin ihlâli, toplum için bir tehlike oluşturmaz. Tehlike ögesi, toplumsal ilişkilerde ortaya çıkan suç olgusunun toplumda yaratacağı zarar boyutunu ifade eder. Bundan ötürü sosyolojik bir kavramdır, suç kavramı. Ayrıca evrensel bir karaktere sahiptir. Çünkü toplumsal bir varoluşun bulunduğu her zaman ve her yerde, yâni bir toplumun olduğu yerde bu tehlike, toplum çıkarlarının karşılaştığı fenomenin gerçek olarak değerlendirilebilen bir özelliği olacaktır.(23)

Suçluluğun nedensel süreçleri aşağıdaki gemada gösterilmiştir. (24)

Şema, yasa ihlâlinin çeşitli "temel faktör'ler"le ilgili olduğunu ve bu faktörlerin kültürel değerler, sosyal-sınıf kalıpları ile toplu düzenin diğer yönlerini kapsayan belli başlı sosyal yapı bileşenleri çevresinde yoğunlaştığını göstermektedir. Bu temel suçluluk nedenleri, belirli bir toplum içindeki tüm üyeleri etkilerse de bu etkinin homojen olamayacağı ve belli kişilerin kriminojenik baskıyı daha etkili şekilde hissedebileceği açıktır. Bazı "ara değişkenler" bu temel faktörler için aracılık eder yada onları etkiler. Bunlar toplum üyelerini farklılaştırır ve bu üyelerin izlediği değişik etkinlik çizgilerini görece şekilde belirler. Örneğin, aile-etkileşim kalıpları, aynı sosyal-sınıf grubunda büyüyenlerin arasında bile farklılık gösterir ve giderek, bu bireylerin oynadığı sosyal rolü bir ölçüde şekillendirir.

Şema, aynı zamanda hızlandırıcı faktörler çerçevesine giren birtakım özelliklerin temel faktörler ile ara değişkenleri birleştirdiğini göstermektedir. Bu çerçeve, yasa ihlâline uygun olan tavır ve güdüleri kapsamaktadır. Bununla beraber, başka hızlandırıcılar da vardır. Suç, çok değişkenli bir olgudur. (25)

Ceza ise yasalara göre suç sayılan eyleme uygulanan yaptırımdır. Suç ve ceza bir bütünlük arzeder. Aralarında denge bulunması gereklidir. "...çeşitli cezalar arasında bir ehenk kurulması temel işlerdendir; çünkü kişinin küçük bir suç işlemekten çok, büyük bir suç işlemekten kaçınması, topluma zararı az olan bir suç işlemekten çok zararı fazla olan bir suçu işlemekten sakınması esastır..." (26) Cezanın etkili olabilmesi için suçu yakından izlemesi, hızlı olması gerekir. Suç ile ceza arasında ne kadar az süre geçerse "suç" ve "ceza" denilen bu iki unsurdan oluşan birlik kavramı insanın zihninde yer eder. Böylelikle (suç) bir neden, (ceza) da onu izleyen sonuç olarak kabul edilir. Hususiyile cezasız suç olamayacağı ilkesi beyinlerde yerleşir. (27)

Bakış açımızı konumuza çevirdiğimizde görmekteyiz ki "kadın suçluluğu" ilgi görmemiş bir konudur.(28)Zira "suç dünyası",erkeklere özgü bir dünyadır.İstatistikler ele alındığında bu olgu yeterli kanıta kavuşmaktadır:(Verilen sayılar 1972 ve daha öncesi yıllara aittir.)

Ükelere göre toplam tutuklu sayısı içinde kadın tutuklular:(yüzde olarak)

<u>Üke adı</u>	<u>Kadın tutuklu %</u>
Brunel	2,02
Fiji	2,67
Hong Kong	2,76
Malavi	4,27
Kıbrıs	6,38
Finlandiya	6,66
Tanzanya	6,85
Monako	7,00
Japonya	9,69
Kanada	9,77
Hollanda	10,25
Kore	10,51
İskoçya	11,53
İsrail	11,71
Tunus	13,06
İngiltere ve Gal	13,61
Amerika Birleşik Devletleri	13,66
Avusturya	13,75
Fransa	14,25
Jamaika	15,46
Lüksemburg	16,38
Batı Almanya	16,66
Tayland	17,38
Yeni Zelanda	20,56
Büyük ve Küçük Antiller	20,90

Kadınların en yüksek düzeyde suç işlediği ülkelerde bile bu oran, toplam sayının 1/5 ini oluşturmaktadır. Türkiye açısından ise kadın suçlular, ülkeler geneli ele alındığında en alt düzeyde bulunmaktadır:

Yıllar	Toplam hükümlü	Erkek	Kadın	Toplam içinde Kadın %
1983	32.955	32.176	779	2,36
1984	27.929	27.275	654	2,40
1985	29.443	28.663	780	2,65
1986	34.931	33.972	959	2,75
1987	39.657	38.671	986	2,49

Kaynak: DİE istatistikleri. (% tarafımızdan hesaplanmıştır.)

1983 yılından itibaren beş yıl içinde toplam hükümlü sayısı içinde kadın hükümlü sayısı %3 ü bile bulmamaktadır.

"Suç dünyasının", bir erkek dünyası oluşu, kadının toplumsal statüsüyle ilgilidir. Bu statünün kaynağı ve nedenleri özet olarak aşağıda sunulmaktadır.

B-TOPLUM VE KADIN:

a. Genel çizgiler:

İnsanlık tarihinin bütün dönemleri henüz yeterince aydınlığa kavuşabilmiş değildir. Ancak insanın yeryüzünde "uygar olarak" belirmediğinde kimsenin kuşkusu yoktur. İnsan, başlangıçtan günümüze çok uzun bir yol katetti, binyılların geçmesiyle besit bir hayvan olmaktan çıktı; çeşitli evrelerden geçerek uygarlığa ulaştı.

Morgan'a göre insanlık tarihinde iki yönetim plânı, iki toplum örgütlenmesi biçimi karşımıza çıkmaktadır. İlki soylara (gentes), fratrilere ve kabilelere (tribülere) dayalı olarak kurulmuş bir toplumsal örgütlenmedir. İkincisi ve

daha sonra oluşmuşu ise ülke toprağı ve mülkiyete dayalı olarak kurulan siyasal örgütlenmedir. Soy örgütlenmesi, insanlığın en eski, en uzun ömürlü ve en yaygın kurumlarından birini oluşturmuş; Asya, Avrupa, Afrika ve Avustralya'daki eski toplum yönetimi hakkında genel çizgilerle evrensel bir plân örneğı ortaya koymuş ve bu plân, toplumun örgütlenmekte ve bir birim haline gelmekte yararlandığı bir araç olmuştur. (30) Soy çizgisi iki şekilde izlenebilir: Ana yönünden, baba yönünden. Soy, kan yakınlığına dayalı bir toplumsal örgütlenme ise de aynı ortak atadan gelenlerin tümünü kapsamamaktadır. Tarihsel gelişim içinde önce ana soy çizgisinin izlendiğini görmekteyiz. Yine Morgan'a göre "...çocukların babalarının açıklıkla ve kesinlikle bilinemediğı, soygeliminde yalnızca geçerli ölçüt olabildiğı günlerde... ki..." (31) durum böyle idi. Ancak "...o koşullarda çocuğun anasının ya da babasının kim olduğu hiç önemli değildi." (32)

Soy zincirinin anaya göre hesaplandığı, kalıtın da aynı şekilde geçtiğı bu toplumsal örgütlenme "anaerkil" deyimi ile tanınmıştır. Anasoylu klan dizgesi, insanlık kadar eskidir. İnsanın ilk örgütlenme şeklidir. (33) Anaerkil toplum, kadınların üretimsel ve toplumsal yaşamda öncülük konumunda bulunduğu ve son derece saygın olduğu örgütlenme şeklidir. (34)

İnsanlık tarihine göz attığımızda anaerkilliğı birçok toplumda septamaktayız. Lykia'lular ile Etrüsk'lerin anaerkil olduğu kanıtlanmıştır. Lykia ve Etrüsk gömüt yazıtlarında ölenin adından sonra annesinin adının yazıldığını görmekteyiz. Roma krallarından hiçbirinin tahtına kendinden sonra oğlu geçmemiştir. Oysa ardında oğul ve torun birakan birkaç kral vardır. Krallık kaynatadan damada geçmiştir ki çok bilinen bir anasoylu kalıtım biçimidir. Taht, erkeklerdedir ama kadınlardan geçmektedir.

Anaerkil kurumlar eski Elam'da da boy göstermiş ve oradan Pers İmparatorluğu'na aktarılmıştır. Eski Çin, eski Mısır anaerkil toplumlardır.

İlkel insan için yiyecek elde etme yaşamsal bir işti. Başlangıçta besin gereksinmesi toplayıcılıkla sağla-

nıyordu. Üretim bilinmiyordu. İşbölümüne gerek yoktu. Avcılık evresine geçilmekle ilk işbölümü ortaya çıktı. Kadın, analık işlevi nedeniyle rahat devinemediğinden avcılık genelde erkeğin işi oldu. Analık, kadını yerleşik yaşama bağladı; erkek özgür kaldı. Ekonomik yönden güçlenip farklı konuma geldi. Zenginliğin oluşması, giderek büyük tutara ulaşması anaerkil toplumu zorlamaya başladı. Aile içindeki konumun ve kalıtın geçiş biçiminin değişmesi erkek için zorunludur. Binlerce yıl süren uzun bir süreç sonunda da değişimi sağladı.

Bu değişim birdenbire oluşmadı. Ancak "...ilkel toplumlarda, ana yönünden akrabalığın yerine baba yönünden akrabalığı geçiren devrimden daha önemli bir düşünsel devrim olmamıştır." (35)

Artık "ataerkillik" gündemdedir.

Ataerkil toplumlarda kadının konumu ve kadına bakış açısı farklıdır:

"...Hayvanlar ya erkek ya dişi olur. Erkek tabiattan üstün, dişi aşağıdır; biri hükmeder, öteki itaat eder. Bu kanun zaruri olarak bütün insanlar için de böyledir." (36) "...Koca ve baba, karı ve çocukların efendisidir... Tabiat düzeninin istisnaları olabilirse de, tabiat erkeği hükmetmekte dışıdan daha ehil yaratmıştır." (37) "...Susmak kadının şanıdır..." (38)

Yunanlılar döneminde "saygın" kadınlar, topluma açık yerlerden uzak tutulmuş, kadın ve kızlar eve kapatılmıştır. Evli kadınlar, erkek için baş hizmetçi, meşru mirasçılarının anası ve evin en büyük kadın yöneticisidir. Krallık döneminden sonraki Roma'da ise kadın, hep bir erkeğin vasiliği altındadır. Bu vasi, önce baba, onun yokluğunda babanın hasım akrabası, evlendiğinde ise kocadır. Benzer yaşam biçimi Yahudi toplumunda da görülmektedir. Yahudi kadını kocasını seçemezdi. Kocasını babası seçer, kadın evliliğe sadıkça boyun eğmeyi bir görev sayardı. Bir Yahudi kadını sokağa çıktığında tek gözünü açıkta bırakır, başını ve bütün yüzünü örterdi.

Hıristiyanlık ortaya çıktığında kadınlar bu dine dört elle sarıldılar. Zira İsa, kadının da tutsak erkek gibi ezilen bir yaratık olduğunu ve kurtulması gerektiğini söylemişti. Ancak zamanla umutlar boşa çıktı.

Tevrat'a göre "...Allah yerin toprağından adamı yaptı ve onun burnuna hayat nefesini üflledi; ve adam yaşayan can oldu. Ve Rab Allah şarka doğru Adende bir bahçe dikti; ve yaptığı adamı oraya koydu.... Ve Rab Allah dedi: Adamın yalnız olması iyi değildir; kendisine uygun bir yardımcı yapacağım... adamın üzerine derin uyku getirdi, ve o uyudu; onun kaburga kemiklerinden birini aldı, ve yerini etle kapadı; ve... adamdan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı, ve onu adama getirdi. Ve adam dedi: Şimdi bu benim kemiklerimden kemik, ve etimden ettir; buna Nisa denilecek, çünkü o insandan alındı." (Tekvin Bap 2) Hıristiyanlık da bu inancı kabullenmiştir. İncil'e göre de erkek kadından değil, kadın erkekten doğmuştur. İsa, erkeğin karısını boşamasına karşıdır. Fakat kadından beklenen de "boyun eğmedir." Havarî Pavlus şöyle demiştir: "...kadının... erkeğe hâkim olmasına izin vermem, ancak sükûtte olsun. Çünkü önce Adem, sonra Havva yaratıldı, ve Adem aldanmadı, fakat kadın aldanarak suça düştü;" (Timoteosa birinci mektup) "...yaşlı kadınlar... genç kadınları kocalarını seven, çocuklarını seven, temkinli, iffetli, evde işleyen, iyi, kendi kocalarına tâbi olmak üzere terbiye etsinler;" (Titusa mektup)

İncil'deki on emir tümüyle erkeğe seslenir. Emirlerin dokuzunda kadın, evin hizmetçileri ve hayvanlarıyla birlikte sayılır. (39)

Hıristiyanlığa göre kadın, ayıplıdır, kabahatlidir. Günahı yeryüzüne indiren, erkeği mahvedendir. (40)

18. ci yüzyılda toplumsal ve ekonomik değişiklikler görmekteyiz. Sanayi devrimiyle birlikte yeni iş alanları açılmış, üretim eskisiyle kıyaslanmayacak şekilde artmış; üretim yöntemleri değişime uğramıştır. Endüstrinin hızlı gelişimi daha çok sayıda işçi kullanılmasına, işbölümünün artmasına neden olmuştur. Böylece kadınların ekonomik ça-

lışmalara katılabilecekleri bir dönem başlamaktadır. Ancak 18. ci yüzyılda da töreler ilkece katıdır. Genç kızlar kendilerine sorulmadan evlendirilip çoğu kez yaşam boyu mutsuzluğa mahkûm olmuşlardır. Alt sınıflarda kızların okuması anlamsız ve olanaksızdı. şiddetli bir baskı ve yoksulluk içinde büyüyüp aynı koşullar içinde yaşamlarını tketicilerdi. Böylece 1789 Fransız Devrim'ine gelmiş bulunuyoruz. Devrim içindeki eylemleri ve katkıları nedeniyle kadınlar, erkekler karşısında görelili bir eşitlik sağlamışlardır.

Sanayi devrimi, kadının özgürlüğünü artırmış, giderek daha çok sayıda kadın iş aramaya çıkmıştır. "...Genişlemiş ufukları ve artmış ekonomik güçleri kadınları, kocalarıyla aralarında yeni ilişkiler oluşturmaya yöneltmiştir. Kocanın alışan eşini daha çok dinlediği ve kadının kendisini daha fazla ifade ettiği 731 denek çalışması sonucu ortaya konulmuştur." (41)-Denek: ile birimi-

18. ci yüzyıldan günümüze kadar sürdürülen çabalar kadının statüsünü de etkilemiş ve birtakım istisnalar dışında yasalar önünde "eşitlik" sağlanmıştır. Ancak sorunlar bitmiş olmayıp şimdi kğit üzerindeki hakların yaşama geçirilmesi ve istisnaların ortadan kaldırılması süreci yaşanmaktadır.

b. Türk toplumunda kadın:

Türk kadınına  dönem içinde inceleyeceğiz:

1. İslâmiyet ncesi,
2. İslâmiyetten sonra,
3. Cumhuriyet dönemi.

1. İSLÂMİYET ÖNCESİ: İslâmiyet ncesinde Türk'ler genelde gebedir. Kadın, devrinin erkek tipine yaklaşır. Onun gibi ata biner, ok atar, kılıç kullanır, hatta düşmanlarla savaşır. İslmiyeti kabul edene kadar Türk'lerde kadın, eşit hak ve özgürlüklere sahip bir değerdir. (42)

Devlet yönetiminde "Hakan'la" "Hatun" birlikte hareket ederler. Bir buyruk, "Hakan emrediyor ki..." şeklinde başlarsa geçerli olmaz. Geçerli olması için mutlaka "Hakan ve Hatun emrediyor ki..." ibaresiyle başlaması gereklidir. "Hakan tek başına, bir elçiyi kabul edemezdi." Şölenlerde... kurultay'larda, ibadetlerde ve âyinlerde, harp ve sulh meclislerinde, hatun da mutlaka hakanla beraber bulunurdu." (43)

Kadınlar, silâhşörlükte erkeklerden geri değildi. Doğrudan doğruya hükümdar, kale muhafızı, vali ve elçi olabilirlerdi.

Kadınlar, -tesettüre ait- hiçbir sınırlama ile bağlı bulunmazlardı. Evlenecek erkek, ailesinin malından kalıt payını alır, kız da çeyiz getirir ve mallarını birleştirerek ortak bir ev sahibi olunur; yeni bir ev kurulurdu. Yeni ev, karı-kocanın ortak malıdır. (44)

Eski Türk'lerde ana soyuyla baba soyu değerce birbirine eşittir. Soyululuk, yalnızca baba yönünden aranmaz. Ana yönünden de soyululuk aranırdı. (45)

2. İSLÂMİYETTEN SONRA TÜRK TOPLUMUNDA KADIN: Türk'lerin İslâmîyetle tanışması 8. ci yüzyılda olmuş ve müslümanlık Türkler arasında hızla yayılmıştır.

İslâmîyetin kabulü sırasında Türk Kadını'nın statüsü erkeğe eşit konumdadır. Yeni din, bu konuma olumsuz etki yapmıştır. İslâmîyetin kadına bakış açısı, yayılmakta olduğu Türk toplumuna göre geriye dönüktür, kısıtlayıcıdır. Bunun sonucu olarak kadın, İslâmîyetin kabulünden sonra (ve de zamanla) ekonomik ve siyasal bağımsızlık bir yana, toplumsal etkinliğini bile yitirmiştir. Sonunda, "İslâm kültürü içinde erkeklerin durumu gelişir..." (46)

XI. ci yüzyılda yazılmış olan Kutadgu Bilig, bu olguyu pek güzel kanıtlamaktadır:

"Kızı çabuk evlendir, uzun müddet evde tutma, ... bu kızlar doğmasa, doğarsa yaşamasa daha iyi olur. Eğer dünyaya gelirse, onun yerinin toprağın altı veya evinin mezara komşu olması daha hayırlıdır. Kadınları, her vakit evde muhafaza

et,...Yabancıyı eve sokma,kadını dışarıya çıkarma;...Yemekte,içmekte kadınları erkeklere katma,eğer katarsan ölçüyü kaçırlırlar.Kadını evden dışarı bırakma;eğer çıkarsa doğru yoldan şaşar....Bunlarda öteden beri vefa yoktur;...Onlar zahmetle süren ve yetişen bir ağaca benzer,meyvası zehirdir,"(47)

İslâmiyetle birlikte kadının örtünmesi,kaçınması toplumsal yaşamın temeli olmuştur.Artık kadın-erkek ilişkilerinde denklik değil konum farkı vardır.Nisa Suresinin 34.cü ayetinde "erkekler kadınlardan güçlüdür.Çünkü Allah onları birçok bakımdan kadınlardan üstün tutmuştur.Onlar kadınları malları ile geçindirirler"denmiş;Bakara Suresinin 282.ci ayetinde de "erkeklerinizden iki de tanık yapın,iki erkek olmazsa,birinin unuttuğunu ötekinin hatırlatması için bir erkekle iki kadın tanık olsun"diye buyurulmuştur.

Boşanma hak ve yetkisi erkeğe tanınmıştır.Bunun için mahkemeye başvurmaya gerek yoktur.Koca,karar verir ve uygular.Erkek için tek yaptırım,evlenme sırasında kadın için saptanan "mihri müecceli" ödemekten ibarettir.Ödememenin yaptırımını,günaha girmektir.

Evlilikteki bir başka eşitsizlik ise çokkarılılıktır.Oysa evlilik,iki insan (kadınla-erkek) arasında kurulan bir ilişkidir.

Kızlar,ana-baba mirasından erkek kardeşlerin yarısını alırlar.Eş olarak kadının payı ise 1/16 ya kadar bile düşebilir.

Osmanlı yönetimi sürekli şekilde kadınları kısıtlama çabası içindedir;örnek olarak sunulan fermanlar yeterli bilgi vermektedir:

"Kadınların kaymakçı dükkanlarına girmemeleri"(1565)

"Kadınlarla erkeklerin beraber sandala binmemeleri"
(1572 ve 1575)

"Ferace biçiminde yenilik yapılmaması"(1722)

"Kadınların mesire yerine gitmemeleri."(1749)

"İnce kumaştan ferace giyilmemesi ve diken terzilerin tekerrür halinde dükkânlarının önünde asılacağı."(1790)

"Kadınların ancak haftada dört gün sokağa çıkabilecekleri"(III.cü Osman zamanı), "Kadınların hiçbir gün evden çıkamayacakları."(IV.cü Mustafa zamanı)

"Kadınların babası veya oğlu ile dahi sokakta beraber yürüyememeleri, arabaya binmemeleri, ezan saatinden sonra dışarıda kalmamaları, muayyen meydanlarda dolaşmaları"(1862)

Kadın, bu baskıcı tutum karşısında işlevini yitirdi; toplumdaki soyutlandı.

Tanzimat'ın ilânıyla(1839) birlikte kadın hakları konusunda kıpırdamalar başladığı görüldü.1843 de Tıbbiye'de ebelik dersleri başladı ve iki yıl sonra ilk mezunlarını verdi:27 Hıristiyan ve 10 Müslüman ebe oldu.1858 tarihli Arazi Kanunu ile "kız evlatların babalarından kalan topraklar üzerinde erkek kardeşler gibi veraset hakkına sahip olmaları tanındı."1864 de ilk kız sanat okulu,1870 de de kızlar için ilköğretmen okulu açıldı.

Tanzimat'tan II.ci Meşrutiyet'e giden yolda "ebelik eğitimi", "kadınlara eğitim" gibi çalışmaların dışında kadınlara bazı haklar tanındı ve statüleri tartışmaya açıldı.II.ci Meşrutiyet ise sosyal hayata katılma ve çalışma hayatına girme konusunda kadınlar arasında umut ve heyecan yarattı.Kadın dergi ve gazeteleri yayınlanmaya, kadın sorunları tartışılmaya başladı.

II.ci Meşrutiyet, umutları yeşertmemiş ancak önce Balkan Savaşı, ardından I.ci Dünya Savaşı, kadınların sosyal yaşama daha çok karışmasında hızlandırıcı etken olmuştur. Balkan Savaşı, üst sınıf kadınlarını sosyal hizmet anlayışı ile derneklere yöneltirken, Büyük Savaş halk kadınlarını çalışma yaşamına sürüklemiş; erkekler cepheye gönderilince onların boş bıraktığı işlere kadınları yerleştirmek zorunlu olmuştur.

Yine de kadının savaşa ve yaşama asıl katılımı Kurtuluş Savaşı ile oldu.Balkan Savaşı ile onu izleyen I.ci Dünya Savaşı, erkek nüfus için adeta kırımdır.Ülkenin işgali ve Kurtuluş Savaşı'nın başlaması ile erkekler tekrar cepheye koşmak zorunda kaldı.Kıt olan erkek nüfusun cepheye tahsisi geride boşluk bıraktı ve cephe gerisi bile

insansız kaldı.Kadınlar,bu hizmetleri de yükledi.

Kadınlar "kapalı hayattan çıkabilmek,sonra ise öğretim ve eğitim sahasında ilerlemek ve kız mekteplerine sahip olmak..."(48)uğraşı içinde iken koşulların zorlaması ile kendilerini savaşların içinde bulmuşlardır.Savaşlar, yerleşik kuralları alt-üst etmiş;kadınları yaşama çekmiştir.

"Elbet sefil olursa kadın
alçalır beşer,"
(Tevfik Fikret)

3.CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK KADINI:Kurtuluş Savaşı kazanılmış,padişah ülkeden kaçmıştır.Önce saltanatla hilâfet ayrılır.Cumhuriyet ilân olunur.(1923)Artık devletin başı padişah değil,cumhurbaşkanıdır.Atatürk ilk Cumhurbaşkanı olur.Daha sonra hilâfet kaldırılır.(1924)

Türk toplumunun özlemi,çağdaşlaşmaktır.Ulus olarak ayakta kalabilmenin koşulu budur.Çağdaşlaşma ise kadının zincirleri çıkarılmadan başarılamaz.

Türk kadınlarının toplumsal statüsünü köklü biçimde değiştirme Atatürk'ün başlıca uğraşlarından biri olmuş, zamanının ve enerjisinin önemli bir bölümünü kadınlar için seçim hakkı da içeren bir dizi yasa ve yönetsel reformlara harcamıştır.Atatürk,cinsler arasında tam bir eşitlik,öğrenim alanında eşit olanaklar ve tek taraflı bir bağımlılığa dayanmayan ilkelere gönülden bağlanmıştı.Daha 1923 yılında ve de Cumhuriyet ilân edilmeden önce şöyle konuştuğunu görmekteyiz:

"...dünya yüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir....Bir heyeti içtimaiye,cinsinden yalnız birinin icabatı asriyeyi iktisap etmesiyle iktifa ederse,o heyeti içtimaiye yarından fazla zaaf içinde kalır....Bizim heyeti içtimaiyemizin edemi muvaffakiyetinin sebebi kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz tekâsül ve kusurdan neş'et etmektedir."(49)
-31.1.1923 İzmir'de halk ile konuşma-

Kurtuluş Savaşı kazanılmış,kadın eski köşesine çekilmiştir:

"...seyahatimde köylerde değil bilhassa kasaba ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini

çok kesif ve itina ile kapatmakta olduklarını gördüm.... kadınlarımız da, bizim gibi müdrük ve mütefekkir insanlardır.... Onlar yüzlerini cihana gösterebilirler. Ve gözleriyle cihanı dikkatle görebilirler." (50)-28.VIII.1925 İnebolu'da konuşma-"... Bazı yerlerde kadınlar görüyorumki, başına bir bez veya buna mümasil birşeyler atarak yüzünü gizler ve yanından geçen erkeklere karşı ya arkasını çevirir veya oturarak yumulur." (51)-30.VIII.1925 Kastamonu'da konuşma- Atatürk'ün Kastamonu ve İnebolu konuşmaları 1925 yılındadır. 1926 yılında Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girer. Evlilikte, tek eşlilik vardır. Boşanma, miras hükümlerinde cinsler arasında ayırım gözetilmez. Çocukların velâyeti beraberce yürütülür. Boşanma hâlinde ise velâyetin kadın veya erkekten hangisine verileceği hâkimin takdirine bırakılmıştır. 1930 yılında kadınların belediye seçimlerine katılması kabul edildi. 1934 yılında ise kadınlara "seçme ve seçilme" hakkı tanındı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1935-1939 döneminde 18 kadın milletvekili yer alacaktır.

Günümüzde, -istisnalar dışında- kadınla erkek yasalar önünde eşit haklara sahiptir. Artık tanıklıkta 1 erkeğe karşılık iki kadın gerekmemektedir. Ayrıcalıklara örnek gerekirse:

a) Zina suçunda, kadının zinasıyla erkeğin zinası ayrılmaktadır. (Kadının zinası: Türk Ceza Kanunu Md. 440, Erkeğin zinası: Md. 441)

b) Bazı durumlarda kadına farklı davranılmakta, insan olduğu gözardı edilmektedir:

"Irza geçmek ve kaçırarak fiilleri fuhşu kendine meslek edinen bir kadın hakkında irtikap olunmuş ise ait olduğu maddelerde yazılı cezaların üçte ikisine kadar indirilir." (Türk Ceza Kanunu Md. 438)

c) Koca birliğin reisi dir.

Evin intihabı, karı ve çocukların münasip şekilde iğesi ona aittir. (Türk Medeni Kanunu Md. 152)

d) Karı, kocanın aile ismini taşır. (Md. 153)

e) Birliği, koca temsil eder. (Md. 154)

f) Kadının bir iş veya san'at ile uğraşabilmesi için kocanın izni gerekir. (Md. 159)

g) Evlilik mevcut iken, ana ve baba velâyeti beraberce icra ederler. Anlaşamazlarsa, babanın reyî muteberdir. (Md. 263)

Birtakım istisnalar dışında yasalar önünde eşitlik sağlanmıştır ama "... tüm değişmelere rağmen kadının statüsü erkeğinkinden belirgin olarak düşüktür." (52)

C-KADIN SUÇLULUĞU:

İstatistikler göstermektedir ki suç, dünyanın her yanında bir erkek eylemi, bir erkek fenomenidir. (53) Kadın suçluların oranı artsa bile bu nitelik henüz değişmemiştir. Bir örnek sunabilmek amacıyla aşağıdaki tabloda kadın suçlu oranınının görelî olarak yüksek olduğu A.B.D.de, suç türleri içindeki kadın-erkek oranları gösterilmiştir:

S U Ç T Ü R L E R İ	Erkek %	Kadın %
Genel toplam	83,3	16,7
Adam öldürmek	86,7	13,3
Soygun	92,8	7,2
Ev soyma	92,6	7,4
Hırsızlık	69,8	30,2
Oto hırsızlığı	90,8	9,2
Dolandırıcılık	59,6	40,4
Sahtecilik	66,3	33,7
Çalınmış mal	88,4	11,6
Kumar	86,6	13,4
Fahişelik	30,1	69,9
Serserilik	88,4	11,6
Sarhoşluk	91,4	8,6
Alkollü araba kullanmak	88,4	11,6
Uyuşturucu	86,1	13,9

(54)Yıl:1984

Kadınların toplam suç içindeki düşük suç yüzdesi neden kaynaklanmaktadır? Kadın suçluluğu ile ilk ilgilenen Lombroso'ya göre kadının biyolojik ve psikolojik özellikleri temelde onları suç etkinliklerinden alıkoyar ve kadın suçluluğunun seyrek olarak ortaya çıkmasının temel nedeni burada yatar. Suç işleme eğiliminde olan az sayıda kadın ise, suç işleme eğiliminde olmayan kadın ti-

pinden daha erkeksidir ve her iki cinsiyetin en kötü özelliklerine sahip oldukları için, erkek suçluların çoğundan daha zalim ve vahşidirler. Psikolojik ve biyolojik olarak daha çok ortalama erkek tipine benzeyen suçlu kadın tipi "annelik duygusunun" da yoksundur. (55)

Otto Pollak'a göre ise kadınlar da erkekler kadar suça eğilimlidir. Kadınlarca işlenen suçların az oranda görünmesi kendilerine gösterilen hoşgörüden kaynaklanmakta ve suçlunun kadın veya erkek oluşuna göre çift ölçüt kullanılmaktadır. Kadın cinsel açıdan iyi bir artist, usta yalancı ve hilekârdır. Kadının temel biyolojik ve fizyolojik yapısı çok sayıda kadın suçunun nedenini oluşturur. Ekonomik unsurlar önemsiz buna karşı cinsiyet-biyoloji faktörü önemli rol oynar. (56)

Haskell/Yablonsky kadın suç oranlarının ve suça katılımlarının düşük olmasını başka nedenlere bağlamaktadır:

1. Kadının rolleri daha belirgin olarak tanımlanmıştır.

2. Kadınlar daha sıkı denetlenir.

3. Kadınlar daha fazla korunur.

4. Kadınların ev işlerinde istindam olanakları vardır.

5. Erkekler daha hareketlidir. Riski yüklenir.

6. Erkek kadına anlayışlı davranır, korur. Birlikte suç işlenirken ön plânda erkek görünür.

7. Toplum erkek ve kadına farklı algılar.

8. Polis, kadın ve erkeğe farklı davranır. (57)

Lombroso'cu görüş günümüzde kimse tarafından onaylanmamakta artık ilgi, erkek ve kadın cinsiyet rolleri üzerinde odaklanmaktadır. Modern kuramcılara göre cinsiyet rolleri bütünüyle geleneklerin bir sonucudur. Kadın suçlu örnek ve düzeylerindeki değişimlerle kadın cinsiyet rol değişimi arasında yakın ilişki vardır. (58) İstatistikler de aynı doğrultuda bir yol izlemektedir. Her ne kadar kadın suçlu oranı henüz toplam suçlu sayısı içinde düşük bir yüzde oluşturmakta ise de değişen birşeyler vardır. Zira kadın suçlu yüzdesi artış gösterdiği gibi suçta da çeşitlenme eğilimi

olduğu gözlenmektedir.Suç çeşitliliği ve toplam tutuklu sayısı içindeki kadın tutuklu oranı itibariyle A.B.D.deki seyri gösteren tablo aşağıda sunulmuştur:

Suç türü	1934-41 %	1958-66 %	1967-72 %	1973-79 %
Adam öldürmek	9,6	15,6	14,7	13,8
Soygun	4,3	4,8	5,8	6,8
Ev soyma	1,2	3,2	4,3	5,5
Hırsızlık	7,8	19,4	27,1	31,4
Oto hırsızlığı	1,7	3,7	5,0	7,2
Saldırı	8,4	11,2	12,6	13,4
Dolandırıcılık	4,9	17,5	26,2	34,3
Sahtecilik	6,2	17,5	22,9	29,2
Çalınmış mal	7,5	8,3	8,7	10,4
Silâhli saldırı	3,6	6,0	6,6	7,8
Kumar	5,4	8,0	7,8	8,4
Fahişelik	72,4	73,9	76,7	70,1
Asayiş bozan fiil- ler	11,6	13,2	13,9	17,0
Serserilik	7,7	8,2	16,0	23,9
Sarhoşluk	5,5	7,4	6,7	6,9
Alköllü araba kullan- mak	2,4	6,1	6,6	8,1
Uyuşturucu	24,8	13,7	15,0	13,5
T O P L A M	7,6	10,1	12,6	15,1

(59)

Tablodan "adam öldürmek" suçunda görece bir azalma olduğunu izlemekteyiz.Hırsızlık,dolandırıcılık,sahtecilik, ve serserilik suçlarında hızlı bir artış vardır.Kadınların işledikleri suçların toplam suç içindeki oranları da sürekli yükselmektedir.1934-41 döneminde %7,6 olan bu oran devamlı artış kaydederek 1973-79 döneminde %15,1 lik bir orana ulaşmıştır.(1984 yılında ise %16,7)

"...çocuk düşürme,yeni doğan çocuğu öldürme,zehir-

liyerek adam öldürme, hakaret gibi suçlar tipik kadın suçları olarak telakki edilmekte idi; ancak yeni dönemde bu tipolojide esaslı değişiklikler görülmüştür:

Büyük mağazalardan hırsızlık, çek suçları, dolandırıcılık, çocuklara karşı kötü muamele, küçükleri fuhşa teşvik, uyuşturucu maddeler ticaretinde yer alma, suçta yataklık, ... fuhuş gibi suçlar yeni tipolojinin unsurları olarak görülmektedir." (60)

Eskiden kadın suçlular alt gelir sınıflarından geldiği halde, halen orta ve yüksek gelir sınıfları da kadın suçluluğu içinde yer almaktadır. (61)

Kadınlarca önceden yapılan eylemlerde organize suç niteliği bulunmamaktadır. Ancak zamanla "...kadınların git-tikçe artan oranda tedhişçilik gibi organize suç şekilleri-ne girdikleri ve katıldıkları görülmektedir." (62) Kadınla-rın işledikleri suç sayısındaki artış geleneksel kadın suç-ları alanında olmayıp ilgi yeni alanlara yönelmektedir. Bu arada bir başka olgu gözlenmektedir. Kadınların suç işleme oranı erkeklere göre çok düşüktür ama "adam öldürme" suçun-da kadınların yüzdesi erkeklere göre daha yüksektir. Örneğin Türkiye'de erkek suçluların %9-10 kadarı adam öldürme suçunu işlemekte iken kadınlar için bu oran (1967-1976 devresi itibariyle) %15-20 dolayındadır. 1986 ve 1987 yıllarının ortalamları aşağıda sunulmuştur:

Yıllar	Erkek hükümlü Sayısı	Adam öldüren Erkek	%	Kadın Hükümlü sayısı	Adam öldüren Kadın	%
1986	33.972	3.454	10,17	959	119	12,41
1987	38.671	3.063	7,92	986	122	12,37

Dikkat çekici nokta, 1967-1976 devresinde %15-20 dolayında seyreden adam öldürme suç oranı 1986 yılında %12,41 e ve 1987 yılında %12,37 e düşmüştür. Yalnız adam öldürme suç oranında azalma gözlenirken kadınlarca işlenen suçlarda da çeşitlenme görülmektedir. Deneklerce işlenen suçların dökümü aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Suç türü	Sayı	%
Adam öldürmek	17	24,29
Dövmek-yaralamak	4	5,71
Kız,kadın ve erkek kaçırmak	2	2,86
Zina	7	10,00
Hırsızlık	15	21,43
Zimmete para geçirmek	2	2,86
Rüşvet,irtikâp,sahtecilik	3	4,29
Uyuşturucu madde kullanmak,satmak, satın almak	9	12,86
Gasp	1	1,43
Fuhuş	6	8,57
Siyasal suç	1	1,43
Ölüme sebebiyet	1	1,43
İş Kanununa muhalefet	1	1,43
Diğer	1	1,43
T O P L A M	70	100,00

Deneklerce işlenen suçlar arasında "adam öldürmek" suçu en yüksek yüzdeyi oluşturmaktadır. Deneklerin 1/4 ü bu

suçu işlemiştir. Adam öldürmek eylemini %21,43 oran ile "hırsızlık" izlemektedir. Üçüncü sırada uyuşturucuya ilişkin (uyuşturucu madde kullanmak, satmak, satın almak) suçlar bulunmaktadır.

1972 yılında Devlet İstatistik Enstitü'sünce "Kadın ve Çocuk hükümlüler sosyo-ekonomik ve psiko-sosyal nitelik ve hükümlülük nedenleri araştırması" yapılmıştır. Bu araştırma ile 70 denegi kapsayan araştırmamızın karşılaştırılması ilginç ipuçları sunmaktadır:

1. 1972 yılı anketinde Türkiye genelinde sahtekârlık suçu işleyen kadın sayısı ikidir. 70 kişilik denek sayısı içinde ise bu sayı üçtür.

2. Anılan ankette "zimmet" suçu görülmemektedir. Araştırmamızda bu suçu işleyen kadın sayısı ikidir.

3. Yine 1972 anketinde "uyuşturucu madde kullanmak, satmak, satın almak" diye bir suç görülmemektedir. 70 kişilik denek grubu arasında bu suçu işleyenlerin sayısı dokuzdur.

(Denekler arasında adam öldürme suçu işleyen kadınların sayısal açıdan %24,29 oranını oluşturmasını raslantı olarak kabul etmekteyiz.)

Gözlendiği gibi suçlu kadın sayısı ve suç türleri artmaktadır. Bu, bütün dünyada gözlenen bir olgudur. Modernleşme ve ekonomik gelişme suç türünü çoğaltıp kadın suçlu sayısını artırmaktadır. Bir başka ilgi çekici nokta ise "adam öldürme" suçunda saptanan oranca azalma eğilimidir. Bu durum, bir analizi doğrulamaktadır. Bowker, 1978 de 30 ülkenin istatistiksel verilerini analiz ederek modernleşme ile birlikte toplam suçlu oranında kadınların oranının artmakta ancak bu artışa "adam öldürme" oranlarında bir azalmanın eşlik etmekte olduğunu saptamıştır. (63)

Durkheim'in 80 yıl kadar önce öne sürdüğü "kadınların suç oranlarının düşük olmasının toplumsal yaşama katılımlarının az olmasından kaynaklandığı" tezi, günümüzde istatistiklerce doğrulanmaktadır. (64) Erkeklerin uzun süre elinde bulundurduğu konumlara kadınların artan katılımı, kadınlara

kriminal etkinliklere daha fazla katılma şansı vermektedir. Bunun basit yorumu ise benzer klasik olanaklar verildiğinde kadın ve erkeklerin -gerek yasal, gerek yasal olmayan- benzer şekilde davranacağıdır. (65) "...Çağdaş kadın, erkeklerin daha önce elinde bulundurduğu rolleri oynamaya başladığı için, kadın suçları erkeklerinkine daha çok benzemeye başladı." (66) Suç istatistiklerinde birtakım suçlarda görülen artış, nedensiz değildir. "...son yıllarda işgücüne artan katılımı, kadına hırsızlık, sahtekârlık, zimmete para geçirmek ve diğer parasal ve büro suçlarını daha fazla işleme olanağı vermiştir." (67)

I.ci BÖLÜMÜN DİPNOTLARI:

- (1)Önal Sayın,"Toplumun işleyişini ve değişimini belirliyen tarihsel toplumsal eylemin özü",Sosyoloji Dergisi, 1987,sayı:1,s.12
- (2)Barlas Tolan,Toplum Bilimlerine Giriş,Ankara;Savaş Yay. 1983,s.235-236
- (3)Barlas Tolan,s.236
- (4)Önal Sayın,Sosyolojiye Giriş,İzmir:Erdem Kitabevi,1985, s.127-128
- (5)Sulhi Dönmezer,Kriminoloji,İstanbul:Filiz Kitabevi,1984, s.57
- (6)Barlas Tolan,Çağdaş Toplumun Bunalımı,Ankara:Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları,1981 s.175
- (7)Emile Durkheim,Meslek Ahlâkı,Çev.Mehmet Karasan,Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı,1949,s.4-5
- (8)Emile Durkheim,s.5
- (9)Barlas Tolan,Toplum Bilimlerine Giriş,s.241
- (10)Barlas Tolan,Toplum Bilimlerine Giriş,s.245
- (11)Sulhi Dönmezer,s.61
- (12)Martin R.Haskell-Lewis Yablonsky,Criminology,Boston: Houghton Mifflin Company,1982,s.4-6
- (13)Beccaria,Suçlar ve Cezalar,Çev.Muhiddin Göklü,İstanbul: Güven Yayınevi,1950,s.220

- (14)Rafaele Garofalo,Criminologia,Çev.Muhittin Göklü,İstanbul:
Nurgök Matbaası,1957,s.28
- (15)Faruk Erem,Türk Ceza Hukuku I,Ankara:Güzel İstanbul
Matbaası,1958,s.11
- (16)Beccaria,s.119
- (17)Faruk Erem,s.10-11
- (18)Emile Durkheim,Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları,
Çev.Celal Bali Akal,İstanbul:BFS Yayınları,s.91
- (19)Emile Durkheim,s.95
- (20)Emile Durkheim,s.95
- (21)Miklos Vermas,The Fundamental Questions of Criminology,
Budapest:Akadémiiai Kiadó,1978,s.83
- (22)Hilmi Ziya Ülken,Sosyoloji,İstanbul:Remzi Kitabevi,1943
s.241-242
Rafaele Garofalo,s.25
- (23)Miklos Vermas,s.85
- (24)Don C.Gibbons,Society Crime,And Criminal Behavior,
New Jersey:Prentice-Hall Inc.1987,s.225
- (25)Don C.Gibbons,s.224
- (26)Montesquieu,Kanunların Ruhu Üzerine I,Çev.Fehmi Baldaş,
Ankara:Milli Eğitim Bakanlığı,1963,s.192
- (27)Beccaria,s.207
- (28)Carol and Barry Smart,Women Sexuality and Social Control,
London:Routledge-Kegan Paul Ltd.,1978,s.74
- (29)James Q Wilson and Richard J.Herrnstein,Crime and Human
Nature,New York:A Touchstone Book,1986,s.105
- (30)Henry Lewis Morgan,Eski Toplum I,Çev.Ünsal Oskay,İstanbul:
Payel Yayınevi,1986,s.173

- (31) Henry Lewis Morgan, s.
- (32) George Thomson, Tarih Öncesi Ege I, Çev. Celâl Üster, İstanbul: Payel Yayınevi, 1983, s. 36
- (33) Freud, Totem ve Tabu, Çev. Niyazi Berkes, İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 204
- (34) Evelyn Reed, Bilimde Cins Ayrımı, Çev. Şemsa Yeğin, İstanbul: Payel Yayınevi, 1987, s. 156
- (35) Simone de Beauvoir, Kadın-Genç Kızlık Çağı, Çev. Bertan Onaran, İstanbul: Payel Yayınevi, 1974, s. 97
- (36) Aristo, Politika I-III, Çev. Niyazi Berkes, İstanbul: Maarif Vekâleti, 1944, s. 15
- (37) Aristo, s. 35
- (38) Aristo, s. 39
- (39) August Bebel, Kadın ve Sosyalizm, Çev. Sabiha Zekeriya Sertel, Ankara: Toplum Yayınevi, 1977, s. 45
- (40) August Bebel, s. 46
- (41) Peter Swerdlöf, Men and Women, New York: Time-Life Books, 1975, s. 20
- (42) Emel Doğramacı, Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989, s. 1
- (43) Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, İstanbul: Varlık Yayınevi, 1952, s. 120-121
- (44) Ziya Gökalp, s. 119
- (45) Ziya Gökalp, s. 117
- (46) Emel Doğramacı, s. 4
- (47) Yusuf Has Hâcib, Kutadgu Bilig II, Çev. Resid Rahmeti Arat, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 1959 s. 326-327

- (48) Afet İnan, Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1968, s. 89
- (49) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1959, s. 85
- (50) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, s. 211
- (51) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, s. 217)
- (52) Güler Okman Fişek, "Psychopathology, The Family", Sex Roles, Family, Community In Turkey, Edited by Çiğdem Kağıtçıbaşı, İndiana: İndiana University, 1982, s. 297
- (53) Jack Wright Jr.-Peter W. Lewis, Modern Criminal Justice, New York: Mc Graw-Hill Book Company, 1978, s. 27
- (54) Don C. Gibbons, s. 364
- (55) Curt R. Bartol, Criminal Behavior, New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1980, s. 274
- (56) Curt R. Bartol, s. 274-275
- (57) Martin R. Haskell-Lewis Yablonsky, s. 83-87
- (58) James Q. Wilson and Richard J. Herrnstein, s. 122
- (59) James Q. Wilson and Richard J. Herrnstein, s. 110
- (60) Sulhi Dönmezer, s. 162-163
- (61) Sulhi Dönmezer, s. 163
- (62) Sulhi Dönmezer, s. 163
- (63) Serap Özgür-Diane Sunar, "Socialpsychological Patterns of Homicide in Turkey", Sex Roles, Family, Community in Turkey, s. 354
- (64) Serap Özgür-Diane Sunar, s. 355

(65)Martin R.Haskell-Lewis Yablonsky,s.88

(66)Jack Wright Jr.-Peter W.Lewis,s.28

(67)Martin R.Haskell-Lewis Yablonsky,s.89

II. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

"Bütün, bir kristal ya da bir atomdan çok bir alevi andırır" (1)

Bertalanffy

Kuramsal bir çerçeveye dayanmaksızın tek tek araştırmaların veri koleksiyonculuğundan öte bir anlamı yoktur. Bir konuya uyarlanabilecek bir çok yaklaşım olabilir. Öncelikle amaç, hipotez-teori, teori-konu bağlamında ilişkileri doğru saptamak ve uyarlayabilmektir. İlgili yaklaşımlardan bazıları zamanlarında büyük yankılar uyandırmış, etkileri ve bilgilerin kullanımına günümüze kadar sürmüş olabilir. Ancak bunlardan bir kısmı zamanlarını tamamlamışlardır. Bilimsel süreçte, zaman zaman yeni paradigmalara gerek duyulagelmıştır. Sistem, bütünlük, ereksellik gibi kavramlarda varolan bilgilerin devrini tamamladığı bir noktada, sistem bilimi ortaya çıkmış, pek çok bilimi yöntemsel olarak bir tayfta toplamış, nesnelere doğası gereği uygulamada pek çok ufuk açmış ve bilimler-arası bilgi alışverişi sağlamıştır.

Sistem biliminin ortaya çıkışı üç ana özelliğe dayanmaktadır:

1. Son zamanlara kadar, fizik bilimi, açıklamayı, öngestirimi ve kontrolü (matematikselsel), oldukça gelişmiş kuramsal çerçeve içerisinde sağlayan tek bilimdi. Biyolojik, davranışsal ve sosyal bilimlerin ortaya çıkışıyla, benzeri kuramsal yapıların gerekliliği belirgin hâle gelmiştir. Basit fizik uygulamaları bu amaca yetmediği için, bilimsel kavramlarla ilgili bir "genelleştirme" gerekli hâle gel-

miştir.

2. Biyolojik, davranışsal ve toplumsal problemlerle karşılaşma geleneksel bilimin bu alanlarda baskın olan pek çok hususu açıklayamadığını ortaya koymuştur.

Çoklu değişkenli sistemler, organizasyon, farklılaşma ve benzeri kavramlarda etkileşim, biyolojik, davranışsal ve sosyal olaylarda önem taşır. Bu hususlar, bilimsel olmadıkları ya da metafizik oldukları şeklinde geçiştirilemez. Böylelikle bilimsel kavramların geliştirilmesi yeni kategorilerin devreye alınmasını vurgular.

3. Böylesi geniş ve genel kuramsal yapılar ara disiplin yapılarıdır; yani, gelenekselliğin ötesine geçer ve farklı bilim alanlarında olgu ya da olaylara uygulanabilir. (2)

Bertalanffy'nin "genel sistem kuramının" mantıksal ve yöntemsel içeriğinin analizine gerekli önsöz, 1930'larda yoğun olarak geliştirdiği 'Açık sistemler Kuramı' ve bütünlük görüşünün bir tanımını gerektirir. (3)

Bertalanffy'nin 1920 ve 1930'larda geliştirdiği bütünlük kavramı, bütünün bir ayrı elementler karmaşası değil, "organizasyon" ve "bütünlüğe" sahip belirli bir "sistem" olduğu görüşüne dayanmaktadır. (4)

Genel Sistem Kuramı, 20. yüzyıla beraber, "dünyanın kavramsal resminde" meydana gelen gerekli değişimlerin bir ifadesiydi. (5) Kuram, evrenin bir somut sistem hiyerarşisinden oluştuğunu savunur; birlikte etkileşen, birbirleriyle ilişkili alt sistem ve bileşenler halinde organize edilmiş ve ortak bir mekan-zaman sürekliliği içinde mevcut olan madde ve enerjinin birikimleri. (6)

Sistemleri karakterize edip tanımlamak için, Bertalanffy aşağıdaki formal sistem özelliklerini kullanmıştır:

BÜTÜNLÜK (Wholeness): Herhangibir elementte değişme diğer tüm elementleri etkileyip, bütün sistemde bir değişme meydana getirir ve herhangibir elementin değişimleri sistemin diğer tüm elementlerine bağlıdır.

TOPLANLILIK (Summativity): Herhangibir elementin de-

ğişimleri tek başına bu elemente bağlıdır ve bütün sistemin değişimleri, birbirlerinden bağımsız olarak, elementlerin değişimlerinin bir toplamını temsil eder. (bu durumda etkileşim yoktur.)

MEKANİZASYON (Mechanization): Sistem, bütünlük durumundan toplamlılık durumuna geçiş yapar. Sistemin herbir elementinin etkileşim katsayısı azalır.

ORTAÇLIK (Centralization): Etkileşim katsayıları, bir sistemin bir kısmında ya da münferit elementinde artar. Sonuç olarak da bu kısmın küçük değişimleri (sistemin önde gelen kısmı) bütün sistemin gerekli değişimlerini oluşturur.

SİSTEMİN HİYERARŞİK ORGANİZASYONU (Hierarchic organization of the system): Sistemin ayrı ayrı elementlerinin alt sıralı sistemler olduğu saralama tipi ve/veya incelenmekte olan sistem, yüksek sıralı bir sistemin bir elementi olarak ortaya çıkar. (7)

Temel kavramlar:

Sistem; sistem bunalımı, kişilik, yönetim, kitle iletişim sistemleri, eğitim sistemi, kent-kır sistemleri, feodal ve kapitalist sistemler... Canlı-üstü sistemler ya da akrabalık sistemleri... Kavramlar, sistem sözcüğünün kullanım zenginliğini göstermektedir. Ancak bu zenginlik tehlikeli de olabilir. Şöyleki, iletişimde kavramların bireylerde devindirdiği çağrışım zincirlemesi çok farklı olabilmektedir. Kavramların net anlaşılması için sadelik gerekmektedir. Yalnlıkla sistem, aralarında ilişki bulunan bir birimler kümesidir. Her bir birimin durumu diğer birimlerin durumuyla sınırlıdır. Sosyolojik açıdan sistem, bir bütün olarak davranan yapılaşmış ve düzenlenmiş bir toplumsal etkileşimler bütünüdür. (8) Sürekli bir işleyiş içinde dengeleyici güçlerle karşı güçler arasındaki ilişkidir. (9)

Düzyey; somut sistemlerin çeşitli seviyeleri vardır, organizasyonlar gruplardan (bazen tek, bireysel organizmalar) toplumlar, organizasyon, grup ve tek tek kişilerden ve ulus üstü sistemler, toplumlardan ve organizasyonlardan oluşur. (10)

Daha yüksek sistem yapılanmaları da vardır. Ancak sistem davranış teorisi, canlı sistemlerle sınırlanmıştır. Hücreler, organlar, gruplar, organizasyonlar, toplumlar gibi.

SİSTEMİN DOĞASI VE AİLE

Sistem doğası gereği varlığını korumak ve sürdürmek eğilimindedir. Aile, sürekli değişim halinde bulunan sosyal bir sistem olup, stres ve çatışmaya uyumda sürekli yeniden yapılaşırken, devamlılığını korumaya çalışmak zorundadır. (11) Açık bir sistem, kararlı kıldığı "sabit bir duruma" ulaşabilir, ancak konvensiyonel dengelere karşı olarak, bu kararlılık bileşenlerin sürekli değişimiyle aşkışı sürecidir. (12) Canlı sistemler kararlı durumlarını, alt sistemler ya da bileşenleri arasında uyum süreçleriyle korumayı arar. (13)

Sistemin devamlılık gereksinmesi konumuz açısından iki düzlemde ele alınabilir:

1. Global sosyal yapı-aile,
2. Aile-birey.

Yönetim sistemi ile birey arasında, aile ara bir basamaktır. Yönetim sistemi kültürel değerler aracılığıyla devamlılık istemini bireylere aktarır. Normların içselleştirilmesinde, aile temel eğitici bir kurum olmaktadır. Sistemin kararlılık durumunu koruma eğilimi, değişime ve bilgi girişine belli bir hoşgörü payını bünyesinde barındırır. (yeniliklere açıklık)

"Genel sistem kendine uygun aile tipini biçimlendirir.... Tüm sosyal sistemler, hızlı ya da yavaş, sanayileşme ve çekirdek aile sistemine doğru kaymaktadır; sanayileşmeyle birlikte, geleneksel aile sistemleri parçalanıyor. "Goode, "...çekirdek aile, sanayi ekonomisinin gerçek talebidir." der. (14)

Üyeleri, dolayısıyla ile beklentileri azaltıldığında aile daha az ilgiyi ve uğraşmayı gerektirecek, mevcut ekono-

minin talebi olarak daha çok üretim ve daha çok serbest enerji yaratılacaktır.

Tüm sistemlerde bozucu eylemler, belli bir oranda kaldırılabilir, normal olarak değerlendirilir, hatta bazen gerekli de olabilir. Örneğin, sosyal refah ilke ve iddialarıyla çelişse de işsizlik, belli bir oranda serbest piyasa ekonomisinde rekabeti canlı tutmak ve ucuz işgücü sağlamak üzere gereklidir.

Yönetim sistemleri, ülkeler bazında ele alındığında gelişmiş ve gelişmekte olan şeklinde yalın bir ikiliğe gidebilir. Basit bir analogi kurulursa gelişmiş ülkeler kendi mantıkları doğrultusunda iyi işleyen çarklardır. Mekanizmayı bozucu müdahaleler, suç eylemleri, işsizlik vs. bu yüzden başa çıkılabilir durumdadır.

Oysaki, az gelişmiş ülkelerde ekonomik kökenli bunalımlar-suç etkinliklerinde, işsizlik vs-çok daha sarsıcı olmaktadır. Dışarıda dahi, alt sistemlere, bireylere sağlanan koşullar, sosyal devlet ilkelerine ulaşamazken, bunu cezav-leri, islahatları gibi kurumlarda beklemek oldukça lüks olmaktadır. Yapılmak istenenler, ekonomik olanaklarla sınırlıdır.

Yönetim sistemi, cezaevlerinde bireyi eğitmeyi, daha önceki yaşantısında eksik olan değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Ancak "gerçek" farklıdır. Şöyleki: tahliye olan kişi, çıkışında yoğun çevresel baskı görmektedir ve marjinal kesime itilmektedir. Suç davranışını tekrarlama olasılığı, çıkışında yöneltilen davranış biçimleriyle orantılı olarak artmakta. Bu yüzden global yapı onu baskı yoluyla sindirme, yok sayma yolunu seçmektedir. Ancak bu tutum çözüm değildir.

Aile-birey düzlemi (sistem-alt sistemler arası ilişki):

Aile yapısı, alt sistemler ve ilgili sınırlarıyla alt sistemlerdeki bireylerden oluşur. Alt sistemler ise aile, üye gruplarından oluşur ve her bir birey birtakım alt sistemlere aittir. Örneğin karı, eş alt sistemine, ebeveyn alt sistemine ve aynı zamanda da kadın alt sistemine aittir. (15)

Bu alt sistem ayırımı, ailenin kendi işlevlerini yerine getirmesini sağlar.

Kadın alt sisteminin geleneksel olarak kararlı, uyumlu, sürekliliği koruyan özellikte olması beklenir. Değerler kadına, sosyalizasyon süreci boyunca evlilik birliğini, hemen her koşulda sürdürmesi gerektiğini aşar. Kadın böylelikle ekonomik güce de sahip olmadığından kendisi ve çocuklarının yaşam koşullarının gereklerini sağlayamayacağına inanır ve aynı zamanda bu ve benzeri yargıları öylesine özümlemiştir ki çocuklarının buna dayanamayacağı türünden bazı savunma mekanizmaları geliştirir. Kadın, en kötü koşulda dahi, birliği devam ettirmek ve bunu başkaları için (çocukları) yaptığına inanma eğilimindedir. Cezaevine giriş nedeni evliliği ile doğrudan ilgili, bütünlüğü sarsıcı nitelikte olmasa da suç davranışından itibaren oluşan ve çıkışıyla çok yoğunlaşacağı açık bulunan toplumsal baskılar, bilgi ve öngörüsünü besleyerek onda, sistemden kopma cesaretini oluşturabilir.

Görüşmelerimiz boyunca, eşi suç davranışından doğan sonuçları göze alsın ve kendisine bu noktada sahip çıkarsa bile, önceki davranışları nedeniyle ancak bu noktada yoğunlukla düşünen ve ayrılmayı göze alan kişilere rastlanmıştır.

Son durumdaki tutum farklılığı, kişilere inandırıcı gelmemektedir.

Stres sistemi tehdit ettiği zaman, uyumla ilgili değişimler gereklidir. Aksi hâlde, ortaya çıkan disfonksiyon sistemin bir veya daha fazla üyesinde olağandışı davranış ya da semptomlar halinde veya tüm sistemin olağandışı fonksiyonu halinde görülecektir. (16)

Sistemdeki büyük parçalanma, sistemden ayrılan bir üye için üyeler arasındaki düşmanlık gibi üyenin açmazına ya da oluşan şiddeti içerir. (17)

Uyum süreçleri:

Kadının eğitimi, bütünsel yapıda en azından yeni kuşakların yetiştirilmesi açısından ilkece destek görür. Çünkü bu kuşaklar sistemi yenileyen bir güç oluşturur.

Eğitim, genel amaçlara uygunsa devamlılık sağlanır. Bu noktada çelişki vardır. Kadının eğitimi bozucu etkide de olabilir. Bu yüzden aynı zamanda istenmez de. Eğitilen kadının en azından alt sistemlerin dengesini bozucu etkisi olacaktır.

Türkiye'de aile içi ilişkiler, eşitsiz bir dağılıma dayanır; karşılıklı duygusal destek ve tatminden çok ekonomik paylaşım ile çoğalma, genişleme çerçevesinde kalır. (18)

Bu kez, "sistemde, bilginin belirli bir oranın ötesinde artışı, gerilim ve gerginlik yaratır." (19)

Kadın alt sisteminin bilgi birikimindeki olumlu yükleme tehlikeli olabilir. Oysa, bilgi giriş oranı arttıkça sistem "sorunla" daha iyi başedebilir. (20)

Eğitimin yükselmesiyle birey, özelimizde kadın, suçla yönelten etkenlerle daha iyi mücadele vererek, kısmen uzak kalabilir. Öyleki, tüm faktörler bileşimi çokluğuna rağmen, benzer koşullardaki farklı kişilerden bazılarının, suçtan diğerlerine göre uzak kalmayı başardıkları görülecektir. Bu da sistem yaklaşımımızla tutarlı şekilde, değişkenlerin çokluğunu ve diğerleriyle birlikte kişisel faktörleri de dikkate almamızı gerektirir.

"Kişilik, sistemin alt yapı değişkenleriyle, ideolojik üst yapı değişkenleri arasındaki bir köprü gibi çalışır. Kişilik kavramı, Durkheim'ci sosyologların sandığı, Marx'cı sosyologların eleştirdiği gibi, sistemi açıklamak için değil de, sistemdeki değişmeyi açıklamak -daha doğrusu- alt yapının üst yapıyı hangi yolla belirlediğini incelemek için kullanılır." (21)

Kişiliğin oluşmasında sosyal sistemin etkin rolü çok abartılmış, zaman zaman sosyolojik indirgeciliğe gidilmiştir. . . . "kültür-kişilik sistemi ve bu sistem içindeki bireysel ayrılıklar, bireylerin içinde doğup büyüdüğu sosyal-kültürel ortamın bir işi, türevidir." (22) Eğer önerme benimsenecek olursa, bireylerin eylemlerinden sorumluluk payları sıfıra inecektir. 'Yazgıları' dış faktörlerce tümüyle belirleniyorsa, onları cezalandırmanın da sözkonusu olmaması gerekir.

"Belirli bir anda, toplumun enstantene kültüründe birtakım 'i' itemleri bulunmaktadır. Bunlardan herbiri, içinde yol aldıkları kanala göre bir 'i' anlaşılabilirlik katsayısına sahiptir. Kanallardan herbiri, bireye değişik ölçülerde açık veya kapalıdır. Birey bu etmenlerin ortak sonucunu özümser, zeka veya kültürüne göre farklı bilinç düzeylerinde yerleştirir ve kavrar. İtemler, onu, kendi değerler tablosuna göre az veya çok ilgilendirir ve dolayısıyla onları az veya çok unuttur. (23)

İnsan eylemi, çevre ve bireysel yapı özelliklerinin bileşkesiyle oluşuyor. Belki otokratik yönetimlerde dış faktörlerin belirleyici etkisi çok artar. Ayrıca, bazı kişiler için algı gücünün zayıflığı, diğer konularda olduğu gibi, verilen değerlerin doğru yorumlanmasına zorlaştırabilir. Buna aile ortamının ve yakın çevrenin sunamadığı, eğitim olanaklarının yokluğunun olumsuzluğu da eklenebilir. Bu noktada tablo kadın için daha da umutsuzdur. Çünkü kadın kısıtlı eğitim olanaklarından daha da az yararlanıyor.

Algı gücünün yetersizliği genelleme dışı bırakılırsa, (yeterli zeka durumunda) tüm etkileyici dış faktörlerine karşın, 'bireyin eyleminde bir serbest irade alanı kalır' kanısındayız.... "Gerçekte pek çok item, yöneltildikleri kişinin özelliklerine göre farklılaşan bir yansıma biçimine sahiptir." (24)

"Kültür ferde kendisini kabul ettiren bir kalıba benzetilirse, bu kalıbın kesin olarak katı olmaması gerektiğini de ilâve etmeliyiz. Bireysel uyumlara olanak sağlaması için, kültürün yeter derecede yumuşak olması gerekir. Her kişi mizacına özgü bir biçimde kültürü özümlemektedir. Bundan başka kültür, egemen değerler ve değişen değerler, tercih edilen, değişen ve sapan modeller arasında seçenekler sunuyor." (25)

İletişim Süreci:

Sistemlerdeki madde ve enerji, canlı yada cansız, bilgiyle düzenlenir. Canlı sistemlerde, madde-enerji ve bilgi hep birlikte akış içindedir. (26) Özellikle açık sistemler

sürekli olarak çevreleriyle yani diğer sistemlerle de bir bilgi alışverişinde bulunurlar.(27)...Sistemde haberleşme yatay ve dikey olabilir..."Statü hiyerarşisinde üst düzeyde bulunan aktörler, otorite hiyerarşisine dayanarak, alt düzeylerdeki aktörlerden gerekli bilgileri alırlar, fakat onlara ancak istedikleri konularda bilgi verirler."...Sistemin demokratikleşmesi oranında bilgi iletiminden çok yönlü iletişime geçilir.(28) Araştırmamızda, eşinin ne kadar kazandığını bilmeyen, belli bir sayı belirtse de, gerçek durumdan çok tahminde bulunanlara rastlanmıştır. Erkek, gelir durumunu (dikey iletişim özelliğinde) altsistemlere bildirme gereği duymamakta ve kendine özgür bir harcama alanı (içki, kumar yada diğer tüketimleri için) bırakmaktadır. Ekonomik bağımlılıktaki parçaların eleştirisi ise söz konusu değildir. Tek yönlü bilgi aktarımı (eve geç gelme, nerede olduğunu açıklamama gibi) diğer alanları da kapsamaktadır.

Karar Verme Süreci:

"Sistemi oluşturan bireyler rol ve statülerine göre sürekli bir karar verme süreci içinde bulunurlar. Bu kararlar, karar verenleri ilgilendirdiği gibi, sistemin tümünü de ilgilendirir."... "Sistemin diyalektik niteliği gözünde tutulursa, sistem içindeki çelişkilere bağlı olarak kararların sistemin tüm öğeleri için aynı derecede tatminkâr olamayacağı doğal karşılanmalıdır."(29)

Tecrüdenence bağlamında ele alınırsa, karar alanı, son duruma (kadının suç işlemine) kadar erkeğin denetimindedir. Kadın, kendisine kalan özel der alan dışında bireysel karar verme hakkını saklı tutmaktadır. Durum, görünüşte, uzun süre doğal, rahatsızlık kaynağı olmayan kabullenilmiş olarak algılanabilir. Patlama noktasında kadın eyleme geçmekte, daha öncesi belki kısmi çatışmalarla düzenleyebileceği sistem biriminin işleyişini tümüyle değiştiren (eşini öldürme, zina gibi) bir karar vermektedir.

SAYILTILAR :

1. Toplum, toplumsal ilişkilerin yapılaştığı bütüncül bir sistemdir. Ekonomik yapının öğelerinden işbölümündeki yeri, tarihsel süreç içinde kadının bugünkü konumuna biçim vermiştir.

2. a- Bu konudaki tüm girişimlere karşın günümüzde de eşitlik sağlanamamıştır. Koşullar değişip kadının çalışma yaşamına etkin katılımının süregelen durumu değiştirmesi gerekiyor gibi görünüyorsa da toplumsal koşullanmaya aşmak kolay değildir.

b- Türk toplumu hızlı bir dönüşüm içindedir. Kadınların yasalarda kağıt üzerinde kalan hakları, bu koşullanma ile bir zıtlık meydana getirerek uzun sürede kadın açısından bir birikim oluşturmaktadır.

3. Kadın suçluluğu, onun özel sosyalleştirme biçiminden kaynaklanan kişiliği, doğası ve konumundan dolayı kendine özgü karakterdedir.

4. Geçiş dönemlerinde yaşanan değerler çatışması, dönüşümler anomik bir ortam yaratmaktadır. Kadına atfedilen rollerdeki farklılıklar onu yeni arayışlara yöneltmektedir. Toplumsal yaşama etkin katılım olumludur. Ancak, edinilen hak ve olanakların yalnızca olumlu sonuçlar vermeyeceği açıktır.

DENEMCELER :

1. Üst sosyo-ekonomik kesime ait suçlu kadınlar, daha karmaşık suçlar (zimmet, dolandırıcılık, iş kanununa muhalefet gibi) işliyebilirler.

2. Ait sosyo-ekonomik kesime ait suçlu kadınlar, aile baskısı ve ekonomik yetersizlikler nedeniyle, hırsızlık veya yakın çevresine yönelik adam öldürme gibi suçlara yönelebilirler.

3. Genellikle parçalanmış ailelerden gelen kadınların suç işleme olasılıkları diğerlerine göre daha yüksek olabilir.

4. Birden fazla evlilik yapmış, düzenli bir aile yaşamı olmamış kadınların suç işleme olasılıkları diğerlerine göre daha yüksek olabilir.

5. Ekonomik yetersizlikler ve aile baskısı nedeniyle, alt sosyo-ekonomik kesime ait suçlu kadınların intihara yönelmeleri, üst sosyo-ekonomik kesimden gelenlere göre daha yüksek olabilir.

6. Özellikle alt sosyo-ekonomik kesimden gelen suçlu kadınlar arasında, çok genç yaşta evlendirilmiş kadınların oranı yüksek olabilir.

II.ci BÖLÜMÜN DİPNOTLARI:

- 1.Blauberg ve diğerleri, Systems Theory, Moscow: Progress Publishers, 1977, s.44.
- 2.Silvano Arieti, American Handbook of Psychiatry, New York: Basic Books, 1974, s.1099.
- 3.Blauberg ve diğerleri, s.44.
- 4.Blauberg ve diğerleri, s.44
- 5.Blauberg ve diğerleri, s.52.
- 6.Freedman ve diğerleri, Comprehensive Textbook of Psychiatry volume I, Baltimore: Williams and Wilkins Co., 1975, s.75
- 7.Blauberg ve diğerleri, s.54-55.
- 8.Önal Sayın, Sosyolojiye Giriş-Sosyolojinin Temelleri, İzmir: Erdem Kitapevi, 1985, s.42
- 9.Çiğdem Kağıtçıbaşı, Sex Roles, Family and Community in Turkey, Indiana: Indiana University Turkish studies, 1982, s.303.
- 10.Freedman ve diğerleri, s.75.
- 11.Kağıtçıbaşı, s.308.
- 12.Arieti, s.1100.
- 13.Freedman ve diğerleri, s.80.
- 14.Steven L.Nock, Sociology of the Family, New Jersey: Prentice Hall Inc., 1987, s.33.
- 15.Kağıtçıbaşı, s.304.
- 16.Arieti, s.456.
- 17.Arieti, s.456.
- 18.Kağıtçıbaşı, s.298.
- 19.Freedman ve diğerleri, s.80.
- 20.Freedman ve diğerleri, s.80
- 21.Bozkurt Güvenç, Sosyal ve Kültürel Değişme, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1976, s.34.

22. Güvenç, s. 32.
23. Abraham A. Moles, Kültürün Toplumsal Dinamiği, Çev. Nuri Bilgin, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1983, s. 45
24. Moles, s. 40.
25. Sayın, s. 182.
26. Freedman ve diğerleri, s. 76.
27. İbrahim Armağan, "Sosyal Bilimlerde Sistem Yaklaşımı", İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi 1, 1980, s. 58.
28. Armağan, s. 59.
29. Armağan, s. 59.

İKİNCİ KESİM

UYGULAMALI ÇALIŞMA

I. cü BÖLÜM: ARAŞTIRMA ALANININ TANITILMASI-ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ VE ORTAM

A-ARAŞTIRMA ALANI :

Araştırma alanımız Kocaeli ve Buca kapalı cezaevleridir. Çalışmamız yalnızca bu cezaevlerinde bulunan tutuklu veya hükümlü kadınları kapsamaktadır. Araştırma yaptığımız sırada Kocaeli cezaevinde 29, Buca cezaevinde 49 tutuklu veya hükümlü bulunuyordu.

Tutukluluk ve hükümlülük farklı durumlardır. Hükümlülükte eylem veya eylemlerden ötürü kişi hakkında mahkemece karar verilmiş ve bu karar (temyiz süresi geçmesi-temyiz edilmemesi-Yargıtay'ın onaması ile) kesinleşmiştir. Tutuklu ise bir önlem olarak cezaevindedir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 104. cü maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Suçlu değildir; sanıktır. Suç işlediğine dair kanıt ve kuşku vardır, ancak bunlar mahkemece değerlendirilip karar verilmiş ve verilen karara karşı kanun yolu kapanmamıştır.

Hükümlünün cezaevinde bulunması, cezanın infazıdır. Tutuklunun cezaevinde bulunması infaz değildir. Zira, tutuklanma bir önlemdir; cezanın infazı değil. Tutuklu mahkûm olup hakkındaki hüküm kesinleşince tutuklu kaldığı günler ceza süresinden indirilir. Yüklendiği suçtan aklanırsa, koşulların varlığı durumunda haksız yere tutuklu kaldığı günler için devletten tazminat isteyebilir.

Kocaeli Cezaevi, merkezden uzak, E-5 karayolu üzerinde iki katlı bir binadır. Kadınlar koğuşu, gardiyan odası, çay ocağı, avlusuyla bağımsız bir birimdir. Sadece kadın koğuşundakilerle ilgilenen ve vardiyalı olarak görev yapan 8 infaz koruma memuresi bulunmaktadır. Kurumun bir doktoru bir de sosyal hizmet uzmanı vardır.

Buca Cezaevi, iki katlı, oldukça geniş bir yapı. Kadınlar koğuşu, her iki katta, birbirine merdivenle geçilebilen iki büyük odadan ibaret. Alt katta, yiyeceklerin konulduğu kişisel dolaplar ile yemek masaları, üst katta renkli TV

var.Genelde üst katta kalınmaktadır.Ancak alt katta da ran-
zalar ve kabanlar mevcut.Yukarıda bulunmak,daha ayrıcalık-
lıdır.Cezaevinin psikolog,sosyolog ve doktoru ile dış he-
kimi var.Ayrıca atölyede ders veren bir triko öğretmeni,
haftada iki gün hizmet sunmaktadır.Kurslara isteyen katıla-
bilir.Dilekçe verilerek psikolog veya sosyolog ile görüşüle-
biliyor.Deneklerle doğrudan ilişkili infaz koruma memurele-
ri 10 kişi kadardır.

B-ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ:

Seçici olmak yerine,görüşmede,tamseyime gidilmiş-
tir.Araştırmanın daha büyük sayıda bir denek grubuyla yapıl-
ması umuluyordu.Ancak,koğuşta bulunanların sayısı,Adalet
Bakanlığı'ndan gerekli iznin gelişine kadar,öğrenilememiş-
tir.Kocaeli'de bulunan 29 kişinin tümüyle görüşülmüştür.
Buca Cezaevi'ndeki 49 kişinin 8 iyle iletişim sağlanamamış-
tır.Bunlardan biri şizofrendir;hiçkimseyle konuşmamaktadır.
Diğer hasta,yataktan kalkacak durumda değildir.Koğuşta her-
kesle birlikteyken görüşmeyi istememiştir.Geri kalanlar ise
siyasidir.Tüm çabalarımıza karşın,bir grup ilkesi olarak
görüşmeyi reddetmişlerdir.

Çalışmamız,Kocaeli'de 13,Buca'da 20 işgünü sürmüştür.
Kocaeli'de çok rahat koşullar sunulmuştur.İstedığımız
sürece koğuşta kalmamız,ilk anda çekimser davranan ya da so-
nuçların kendilerine bir yarar getirmeyeceğine inananları
iknâ etmemiz mümkün olmuştur.Deneklerle yalnız görüşülmüş,
edinilen bilgilerin onlara hiçbir zarar getirmeyeceği,bası-
na veya yönetime sızdırılmayacağı konusunda güven oluşturul-
muştur.Özel görüşmeler dışında da onlara zaman ayırmamız,
birlikte yemek yemek,koğuşta dertleşmek iletişimi yoğunlaş-
tırmış,gözlemci olarak ufkumuzu genişletmiştir.Güvenlik key-
gisiyle bir görevliye gereksinim duymamış olmamız,ilkia şaş-
kınlık yarattı.Ancak,sonra kendilerine değer verildiği için
oldukça sevindiler.

Gerek hukuksal gerekse özel konularda soru sordular. Mümkmn olduğu ölçüde, hukukçulardan bilgi alarak kendilerini aydınlattık. Öyle ki, sabahları "Nerede kaldın?", "Merak ettik." "Bizim . . . meselesi ne oldu?", "Daha ne kadar geleceksin?" ifadeleriyle karşılanmaya başladık. Bir süre sonra orada bulunuşumuz onlar için bir güdü oldu.

Sağlanan iletişim, edinilen bilgilerin nesnelliği açısından önemlidir. Alınan tüm önlemlere karşın, zaman zaman kritik konularda, gerçeklerden sapma eğilimi farkedilmiştir. Böyle durumlarda, yakın arkadaşların ve gardiyanların görüşlerine başvurulmuştur. Zaman zaman, kendilerinden avukatları öğrenilerek dosyaları ve genel durumları konusunda bilgi edindik.

Bireylerle konuşmalar en az 1 saat, ortalama 2-2,5 saat sürdü. İnsancıl gerekçelerle nadiren bu süre aşıldıysa da, iletişim, bilgiler açısından, verimsizleşmiştir. Soruların sırasına uyulmadı, konuşmanın doğal akışına göre bir seyir izlendi. Yukarıdaki bilgilerden anlaşılacağı üzere, anketle yetinilmeyip, 'kısmen katılmalı' gözleme ve deneklerin tümünde derinlemesine mülâkata başvuruldu. Katılma, çok geniş bir dağılımdır. Olayların bütünüyle dışında olma, teorik bir durumdur, sağlıklı da değildir. Kaldı ki, en basiti karşıda birisi ağlarken gözlemcinin iletişim kurmaması pek düşünülemez. Orada bulunma gerekçemiz, farklılığı yeterince sağlamıştır. Böylelikle, katılarak gözlemin (deneklerin gözlemciye grup üyesi gibi davranmaya başlaması, nesnelliği yitirme gibi) sakıncalarından zarar görmemiz söz konusu olmamış, tersine verilerimiz zenginleşmiştir.

İletişim biçimimize dair duyarlılığın yitirilmemesi için, deneklerden, arkadaşlarına görüşmeyle ilgili olarak pek fazla açıklamada bulunmamalarını istedik. "Ne konuda görüşmeyi isterdiniz?", "Beklentileriniz neler?", "...Herhangibir kaygınız var mı?" türünden soru ve açıklamalarla, denegin ilk yargısı sınanmış, gerekli düzeltmelere gidilmiştir.

Sonuç olarak, yüksek bir entegrasyon sağlandığına ve nesnelliğin istediğimiz ölçülere ulaştığına inandığımızı söyleyebiliriz.

Görüşme Formu:64 soruluk görüşme formu 15 açık uçlu soru içermektedir. Formu oluştururken, bu konuda yapılmış bir çalışma olmadığı için, karşılaştırmak üzere örnek bir çalışma bulamadık. Yine de, 1972 yılında D.İ.E. tarafından yapılmış Kadın ve Çocuk Hükümlüler Sosyo-ekonomik ve Psiko-sosyal Nitelik ve Hükümlülük Nedenleri anketinden kısmen yararlandık.

Araştırmamız için Adalet Bakanlığından aldığımız izinden önce, kadın hükümlü ve tutuklu sayısını öğrenmemiz mümkün olmadı. Bu yüzden, az nüfuslu olduğunu öğrendiğimiz evrenimizi, pilot araştırmayla elimine edilen deneklerle daha da küçültmekten kaçındık.

Bunun yerine, formu oluşturduktan sonra, bir psikiyatristle görüşerek form üzerinde tartıştık. Aynı zamanda görüşmeci olarak suçluya yaklaşım konusunda önerilerini öğrendik. Yine, cezaevi sosyoloğ ve psikoloğunun bu konudaki deneyimlerini araştırarak, uyguladıkları testler konusunda bilgi edindik.

Değişkenler: Kadın suçluluğu üzerinde aile faktörünün etkisini irdelediğimiz araştırmamızda, kadın suçluluğu bağımlı değişkendir. Aile ve deneğin eğitim, meslek özellikleri, döl verme ailesindeki geliri sosyo-ekonomik ölçütler olarak değerlendirilmiştir. Yine, suçlu kadına uygulanan baskı için aile içi etkileşim, deneğe tutumlar (dayak), ihtihar eğilimi bağımsız değişkenler olarak değerlendirildi.

C-CEZAEVİ ORTAMI

Kadınlar koğuşu, dar ve uzun bir odadır. Ranzalar, her sırada tek olarak sıralanmıştır. Araları dardır. Koğuşta, renkli televizyon, video vardır. Soba orta yerdedir. Odunlar günlük verilir. Koğuşun yakınında çay ocağı bulunur. Bir bardak çay 25 TL. idi. Demli çay içmek isteyenler ikili demi biraraya koydurup iki misli para öder. Çay içmenin zamanı yoktur. Koğuşta zaman, TV seyrederek, arasıra Yönetimin seçtiği filmleri videoda izleyerek, konuşarak, özel veya para ile elişi yaparak tüketilmeye çalışılır. Videonun yüksek sesi ve yüksek sesle konuşmak hasta ve yaşlıların değişmeyen şikâyetidir. Bazen kitap okuyana da rastlanır.

Yemekler, kazanlarla hazır gelir. Koğuş temizliği "meydancı" denilen ve bu işlere ayrılmış kadın tarafından yapılır. Haftada 2-3 gün öğleden sonraları merkezi sistemle sıcak su verilmekteydi. Yemekler, Türkiye ortalamalarına göre iyidir. Porsiyonlar yeterlidir. Öğünlerde çıkan yemekleri aşağıdaki şekilde saptandı :

1. Ispanak
Makarna
2. Patatesli köfte
Pilâv
3. Pırasa
Makarna
Yoğurt

Kocaeli Cezaevi, kadınlar koğuşunda mevcut tutuklu ve hükümlü sayısı fazla olmadığı için koşullar oldukça elverişliydi.

Cezaevlerinde düzen ve yönetim, "Ceza İnfaz Kurumları ile tevkifevlerinin yönetimine ve cezaların infazına dair Tüzük" ile "Ceza ve tevkifleri iç yönetmeliği" uyarınca sağlanmaktadır. Gerek tüzük de gerekse yönetmelikte "tevkifevleri" ibaresi bulunmaktadır. Tüzüğe göre "Hükümlüler hiçbir surette tutuklularla temas ettirilmezler." (Madde 124) Nevarki her iki cezaevinde de hükümlü ve tutuklular biraradadır. Koşullar, tu-

tutukluların ayrı yere konabilmesine olanak vermemektedir.

Her gün iki kez, saat 9 da ve 16,30 da sayım yapılır. İşler yarım bırakılır. Yine de bir güdüdür sayım. Koğuşa alışılmışın dışında birileri girmektedir. Kocaeli'nde sayım avluda yapılmaktaydı. Hasta olup rapor alanlar, sayıma katılmazlar.

Haftada bir gün "paracı" gelir. Kocaeli'nde bu Cuma öğleden sonralarıdır. Hükümlü ve tutuklular aylık olarak yatırılan paralarını, haftalıklara bölerek "paracı"dan alırlar. Çekebilecekleri para, bir üst sınır ile belirlenmiştir.

Önemli olaylardan bir diğeri, her gün öğleden sonraları dağıtılan mektuplardır. Gelen mektup sayısı aynı zamanda bir sosyal statü belirleyicisidir, cezaevi için. Cezaevindeyseniz, adres defterinizdeki tüm kişilere yazma gereği duyarsınız. Suç, genellikle gizlenir. Ancak işlenen suç herhangi bir şekilde ortaya çıktığı hâlde çevre tepkileri iletişimi koparacak denli olumsuz değilse yine yazılır. Tüzüğe göre "Hükümlülere gelen ve bunlar tarafından gönderilen mektuplar kurum müdürlüğüne incelenir." (Madde 144) "Hükümlü tarafından yazılan mektuplar, zarfı kapatılmaksızın, kurumun uygun bir yerine konulmuş olan posta kutusuna atılır. Bu mektupların gönderilmesinde sakınca görülmediği takdirde, zarfları kapatılmak suretiyle postaya verilir. (Madde 145)... Hükümlülere gönderilen ve açılıp incelendikten sonra kendilerine verilmesinde sakınca olmadığı anlaşılan mektuplar, zarfları ile birlikte, kuruma ait bir zarf içinde kapalı olarak kendilerine verilir" (Madde 146) Görüldüğü gibi daha önce sözü edilen tüzük uyarınca hükümlülere gelen ve hükümlülerce gönderilen mektuplar Cezaevi yönetimince açılıp okunmaktadır. Kalabalık cezaevler açısından bu çok zor bir uğraştır. Buca'da elemanların çalışma yoğunluğu açısından düşünülüp bir sınır konmuştur. Haftada 1 daktilo sayfasını aşmayan 4 mektup yazılabilir. Mektuplarda sakınca yoksa ne yapılacağını gördük. Ya gelen veya giden mektupta, bir sakınca varsa;

"Mahalline gönderilmesi veya hükümlüye verilmesi sakıncalı görülen mektuplar, en geç 24 saat içinde, disiplin kuruluna tevdi edilir.

Disiplin kurulu, mektupların aynen veya sakıncalı görülen kısımları okunmayacak surette gizildikten sonra mahalline gönderilip gönderilemeyeceği veya aynı şekilde hükümlüye verilip verilmeyeceği hususunda karar verir.

Tamamen sakıncalı görülen mektuplar, disiplin kurulu kararı ile yok edilir ve durum sahiplerine bildirilir." (Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına dair Tüzük Madde 147)

Sevk ve tahliye koşusu çok etkiler. Hükümlüler gelişlerinden bir süre sonra sevk isteyebilirler. Sevk, öncelikle çocuklara ve kendilerini ziyaret edebilecek aile bireylerine yakın olmak gerekçesiyle istenebilir. Kendilerini ziyaret edebilecek dedik, Hükümlü ve tutukluları her isteyen ziyaret edemez. Ziyaret için belli bir yakınlık aranır."... Hükümlü ve tutukluyu, ancak eşi, çocukları, torunları, anası, babası, büyükbabası, büyükannesi, kardeşleri, amcası, halası, teyzesi, dayısı, kayınbabası, kaynanası ziyaret edebilir." Tüzük Madde 152) Sevk için çocuklara ve kendilerini ziyaret edebilecek aile bireylerine yakın olmak gerekçesiyle istenebilir, dedik. Ancak hiçbir gerekçe olmaksızın, koğuştaki arkadaşların biriyle yoğun tartışma, yeterli uyum olmaması veya salt değişiklik için sevk istenebilir. Uzun süre cezaevlerinde kalanlar için, cezaevi kapalı arabasıyla da olsa yolculuk, banyoların, ranzaların konuş biçiminin ya da sobanın yerinin farklılaşması, büyük değişikliktir. Bunlar olmasa da yeni kişilerle tanışılacak, yeni yaşam öyküleri öğrenilecektir. Kendilerinden söz etmek için ilgiyle dinleyecek yeni kişiler bulacaklardır. Bütün bunlar çok önemlidir. (Hele 5-10 yıldır içeride bulunanlar için.)

Sevk, dört gözle beklenir. Haber geldiğinde ise herkes seferber olur. Giysiler önceden yıkanmıştır ama eşyalar hazırlanmamıştır. (Haber ansızın gelir.) Kocaeli'nde iki kez sevke tanık olundu. Gideni koğuş kapısına kadar geçirirler, herkes helalleşir ve ağlayan da çok olur.

Tahliye de ise yakın arkadaşlar sevinse de gerçekte epey gerginlik oluşur. Mahkemesi yakın olanlar, mahkemesi yeni geçip te tahliye edilmeyenler çok üzülürler, uğurlamadan sonra küçük ayrıntılar ya da üzülen kişinin neden çıkmadığına ilişkin bir araştırma tartışma ve krizlere neden olabilir.

Mahkeme ve hastahaneye gidiş de koğuştakileri etkiler. Mahkeme için çok önceden kaygı duyulmaya başlanır, akşemdan giysiler seçilir, arkadaşlardan ayakkabı vs. tamamlanır.

Cezasvinde gördüklerim arasında okumaya olan ilginin yoğun olduğu söylenemez. Ancak okunanlar arasında Orhan Hançerlioğlu'nun Felsefe sözlüğü, çağdaş Rus yazarlarının romanları, felsefe ve edebiyat ağırlıklı dergilere rasladım. Okunanlar seçkin yapıtlardı. Kocaeli'nde kitap konusunda hoşgörü oldukça genişti. Sadece işlemlerin biraz uzun sürdüğü söylendi.

a) Cezasvinde Sosyal Konum; suçun-türü değil-niye, nasıl işlendiği; avukatların sahip çıkması derecesi; görüşmecilerin sayısı, alınan mektuplar, diğerlerine nasıl davranıldığı gibi özelliklerin bileşkesiyle biçimlenir.

Çocuklarını epey dövdükten sonra, acı vererek öldüren bir kadına rastladım. Şizofrenik bir durumdu-daha önce tedavi görüp, zamansız çıkarılmıştı. -ve içeri alınışından itibaren üç gün boyunca hiç konuşmadı, hiç bir şey yiyip içmedi, serum takıldı. Bu yüzden de ilgi ve acıma gördü. Eğer aynı kişi iş-tahla yemek yese ya da neşeyle sohbet etse dışlanır, olumsuz tepkilere hedef olurdu.

İçerde, suçların işlenişine ilişkin kendine özgü bir hiyerarşik yapı oluşur. Eşler -erkek- çok kötü davranabilir, döver, aldatır, tümüyle ihmâl eder, yâni öldürülmesi "anlaşılır" olabilir.

Örnekte belirtildiği gibi kendi çocuklarını öldürme türünden bir suç bağışlanmaz. Uyuşturucu bağımlıları ve hayat kadınları değil de bunların ticaretini yapanlar tepki görür. Ancak bu tepki -sözü edilen kişilerin- ekonomik güçleri nedeniyle gizli ve dolaylıdır. Oluşturulan küçük gruplarda dedikodu, eleştiri konusu olurlar. Yine de hiç parasız kişiler birkaç sigara ya da çay umuduyla çevrelerinde ilgi

zinciri oluşturmaktadır.

Eğer anlaşılır nedenlerle işlenmişse ve içeride diğer özellikleri olumluysa, pekalâ cinayet işleyen biri "saygın" olabilir.

Zina'da versil, çocukları olmayan yada 1 çocuğu olup aileleri kendilerini kabul edebilecek olan, çalışıp yaşamlarını çocuklarıyla sürdürebileceği hâlde böyle yapmayanlar, eşi iyi olanlar, eşi olaydan sonra affettiği hâlde aynı eylemi yineleyenler kınanır.

Yoksul ve en eğitimsiz kişiler genellikle kendi aralarında 2 şer 3 er kişilik gruplar oluştururlar. Bazen bunlarla nispeten bilinçli ve daha yüksek sosyal düzeydekilerden ilgilenenler olur.

b) Çocukların Durumu:"Anası tutuklu veya hükümlü olupda dışarda himayesine verilecek kimseleri bulunmayan veya hiçbir suretle himaye kurumuna verilmesi kabil olmayan küçük bakıma muhtaç çocuklar, bakabilecek bir kuruma veya aile efradından birine verilinceye kadar analarının yanında kalırlar."(Tüzük Madde 96)

Kocaeli Cezaevi'nde bulunduğum sırada, 3,5 yaşında bir oğlan çocuğu vardı. Burada çalışmama başlamadan hemen önce bu sayı dörtmüş. Buca Cezaevi'nde 1 yaşın altında üç bebek ile 4-5 yaşlarında iki kız çocuğu vardı. Buca Cezaevi'nin kreşi mevcut. Bir yaşın üstündekiler gündüzleri kreşe götürülür. Buca'da dört tane de gebe kadın vardı. Kişiliğin ve dünyaya bakış açısının biçimlendiği en önemli dönem ilk beş yaş grubudur. Anneleriyle aynı yazgıyı paylaşan bu çocuklar içeride durumlarından ötürü son derece sorunlu kişilerin sürekli değişen tutumlarına, kavgalara, argo konuşmalara tanık olurlar. Sürekli suçla, cezayla, karamsarlıkla iç-içedirler. Bilinçaltının izlerini sonradan yoketmek, hem de bunu düşük eğitimli, yaşamlarındaki olaylardan son derece hasar görmüş insanlardan beklemek kanımızca olanaksızdır. Gelecekteki suçlu adaylarını yetiştiriyor olmamız için, bu çocuklara ailelerinin verebileceklerinin ötesinde özel ilgi sunulmalıdır. Ancak, ilgili küme, bakılmaya muhtaç çocuklar sisteminde oldukça küçük bir yer tutmaktadır. Hepsine sunulması is-

tenen koşullarsa, global yapı içinde ekonomik olanaklarla sınırlıdır.

c) Psiko-Sosyal Atmosfer; genel olarak koğuştaki hava gergindir. İçeri girildiğinde, sakin, kendi halinde sohbet eden küçük gruplar, dinlenen ya da örgü ören insanlar gözlenebilir. Ancak kısa bir süre sonra, küçük ayrıntılar tartışmalara, tartışmalar kavgalara dönüşebilmektedir. Tek tek kişilerin de sık sık çok bunaldıkları, ağladıkları, bazen de kriz geçirdiklerine tanık olunmuştur.

Hükümlülük ve tutukluluk durumlarında, ruh halinin farklı olduğu kanısındayız. Hükümlülük, kesinleşmiş bir yargının rahatlatma duygusunu da içerir. Mekânda bulunuş süreleri uzundur. Bu nedenle de, daha uyumlu, benimsemeye daha hazır görünmektedirler.

Tutuklular ise mahkemeleri sürdüğünden, hep ne olacağı kaygısını taşımaktadırlar. Bu yüzden, sürekli tetikte ve daha gergindirler. Hükümlülerde bedensel sağlıksızlık, psikosomatik hastalıklar daha yaygındır. Tabii yeni geldiği halde, yüksek bir uyum gösteren, durumu, gelişmeleri serinkanlılıkla benimseyenler de var. Ancak, genellemeler tümü kapsayıcı değil.

Kocaeli cezaevinde deneklerimizden birinin anlattıkları ne yapılması gerektiği konusunda ipuçları vermektedir: Denek, bir dönem genel huzursuzluk ortamından sıkıldığını ve çözüm aradığını belirtmiştir. Sonra arkadaşlarına, cimnastik, voleybol gibi birtakım spor etkinlikleri düzenlemelerini, tiyatro hazırlık çalışmalarına benzer bazı grup oyunları oynamalarını önermiş. Özellikle gençler, başlangıçta yadırgamışlar, ancak sonra konuya sahip çıkmışlardır. Etkinlikler bir süre devam etmiş; denek bu süre içinde kişilerin daha neşeli, canlı olduklarını, daha önce kalkmak istemezken güne istekle başladıklarını anlattı. Yalnız, sürekli düzenleyici olmak onu çok yormuş ve vazgeçmiş. Diğerleri ise pek yürütememiş.

Bu tür düzenlemeler-koğuştakilerin sosyal etkinlikte bulunması, spor, eğitim, atölye çalışmaları-iyi bir sağaltım işlevi görebilir. Bunlar, sosyal hizmet uzmanlarının

denetiminde düzenlenebilir ya da koğuştaki memurelere hizmet-içi eğitimle bazı öneriler anlatılabilir.

Belki bu tür düzenlemelerin bir kısmı büyük ekonomik harcamaları gerektirmeyecektir. Atölye çalışmalarını, döner sermaye sistemi gibi bir işleyişle yürütülürse, hem yoksul hükümlülerin zorunlu gereksinimleri için küçük bir ödenek ayrılabilir hem de bu iş için yapılan yatırım maliyeti karşılanabilir. Uygulanacak elişi kursları, tutuklunun tahliye sonrası yaşamında para kazanabileceği biçimde yönlendirilirse, bireylerin marjinal suçlu kesiminden uzaklaştırılması ve topluma yeniden kazandırılması yönünde adım atılmış olabilir.

II. ci BÖLÜM: VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ANAHTAR BİLGİLER:

Önceki bölümde araştırma alanı tanıtılmış ve uygulanan teknikler ve görüşmelerin nasıl yürütüldüğünden sözedilmiştir. Bu bölümde, ilgili görüşmelerin ve anket formlarının ışığında, deneklerin aile platformu içinde farklı özellikleri değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bölümün amacı, suçlu kadının aile yapılarında (yönlendirme ve döl verme) suça yönelten etkilerin denencelerin ışığında sınanmasıdır.

Ailenin farklı durumları (eğitimsel-mesleki konum) tartışılarkən, suç olgusuyla ilişkisi gündeme gelmektedir. Bu nedenle, ilkin suç sınıflandırmasından söz etmeye gerek duyulmuştur. Tam sayım uygulandığı için, rastlanan tüm suçlar değerlendirmeye alınmıştır. Temelde Ceza Kanunu'nun sınıflandırması ölçüt alınmıştır. Ancak, eğitim ya da gelir kökenli ayrılıklara sahip bireylerin aynı suç kümesinde değerlendirilmelerinin, onlara ilişkin özelliklerin kaybolmasına yol açacağı farkedilmiştir. İlgili gerekçeyle, örneğin, ceza kanununda "mal aleyhine cürümler" başlığı altında sıralanan suçlarda yer alan hırsızlık, genelde bir alt sosyo-ekonomik düzey suçu olarak görüldüğünden ayrı değerlendirilmiştir. Yine, "Adabı Umumiye ve Nizamı Aile aleyhine işlenen cürümler"den fuhuş ve zina, birincisinin profesyonel iş karakteri taşıması nedeniyle birbirinden ayrılmış; "fuhuş" ve "zina" ayrı değerlendirilmiştir. Zina suçunda, yine sabıkasız, suç eyleminden sonra tüm yaşamı değişmiş ve koşulların itici etkisinin diğer suça göre belirgin olduğu kişiler yer almaktadır.

Son iki grupta, daha yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki

kişilerin işlediğini düşündüğümüz "karmaşık suçlar" yer almaktadır. Bu betimlemeyle, diğer suçlara göre daha kompleks bir suç öyküsü ve uygulaması olan, belli bir çalışma ortamını diğerlerine göre daha yüksek bir oranda gerektiren, bu nedenlerle de daha yüksek bir eğitimi gereksinen suçları kastediyoruz.

Suçlar, sonuçların daha iyi görülebilmesi için, düşük ve yüksek sosyo-ekonomik statüdeki kişilerin işlemelerine göre sıralanmıştır. Böylelikle, tablolarda suçlar:

1. Eşhasa karşı cürümler, (adam öldürme, yaralama, hakaret ve sövme)

2. Hırsızlık,

3. Adabı umumiye ve nizamı aile aleyhine cürümler, (zina)

4. Fuhuş,

5. Ammenin selameti aleyhine cürümler, (Uyuşturucu madde kullanmak, satmak, satın almak)

6. Mal aleyhine cürümler, (gasp, dolandırıcılık, emniyeti suistimal, suç eşyasını satın almak)

7. Diğer, (İş Kanununa muhalefet, siyasi suçlar) düzenindedir.

Gelir gruplarına, suç biçimlerindeki farklılığı ortaya koymak üzere iki gruba ayrılmıştır:

a-1.ci grup:(düşük gelir grubu)

Bu grupta 600.001 TL.nin altındaki dört gelir dilimi (.....-148.725, 148.726-300.000, 300.001-450.000, 450.001-600.000) yer almaktadır.

b-2.ci grup:(600.001 ₺)

Koşulların zorlayıcı etkisi 1.ci gelir grubunda daha belirgin olarak gözlenmiştir.

A-MEKAN:

Tablo 1:Deneklerin doğum yeri ve yaşadıkları yere göre dağılımı:

	Kır		Kent	
	Sayı	%	Sayı	%
Doğum yeri	33	47,14	37	52,86
Son oturulan yer	18	25,71	52	74,29

Deneklerden 37 si (%52,86) kent,33'ü (%47,14) kır kökenlidir.15 kişi (%21,42),sonradan kırsal kesimden koparak kente yerleşmiştir."... (suçlu) kadınların %32'si ya kırsal kesimden bir kente ya da küçük bir kentten büyük bir kente taşınmışlardır.Buna karşılık erkeklerin yalnızca %4'ü böylesi hareketlilik göstermektedir."(1)

Görüşmelerden anlaşıldığı üzere,göç evlilikle beraber gerçekleşmiştir.Burada göç nedenlerinin başlıcası, toprağın yetersiz oluşu,yeni kurulan aileyle nüfusun önceki şartlarla geçiminin güçleşmesi gösterilebilirken,bütün bunlar onların kendi şanslarına başka koşullarda aramasına gerektirmiştir.Deneklerin küçük bir kısmı ise evliliklerini önce kırdaki kurmuş,bir süre eşlerinin ailesiyle birlikte oturmuş,çocukların oluşu aileyi daha da genişletince öncekilerle aynı süreci yaşamışlardır.

Kırdaki birincil ilişkiler hakimdir.Kadının duygularına paylaşımının gerilim ortamını yumuşattığı ve şiddet suçlarına yönelmeyi kısmen azalttığı düşünülebilir.Aynı zamanda,yerleşik bulunma,herkesin birbirini tanıyor oluşu,hırsızlık ve benzeri suçları zorlaştırabilir.Kente gelen kesim,daha çok geçeköndü bölgesinde oturmakta ve marjinal işlerde çalışmaktadır.Bu durumda erkeğin geliri yetmemekte,kadın çalışma yaşamına(daha çok)katılmakta (ama marjinal işlere) ve suça daha çok yönelebilmektedir.(Bu durum meslek ve benzeri tablolarda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.)Sonuç olarak kent,suçta itici bir rol oynamaktadır,denilebilir.

B-MEDENİ DURUM:Tablo 2:Deneklerin medeni durumları:

Durum Özelliği	Sayı	%
Bekâr	6	8,57
Evli	46	65,71
Eşi öldü	6	8,57
Boşandı	12	17,15
T O P L A M	70	100,00

Evrenimizde deneklerin sadece 6'sı bekârdır.64 kişi en az 1 evlilik geçirmiştir.Çalışmamız sonuçlarının alınmasından sonra yayınlanan Adalet Bakanlığı adli sicil istatistik verilerine göre "evli tutuklular",bekârların iki katıdır."Evlilik suça itiyor"görüşünün doğrulandığı bildirilmektedir.(25 Mayıs 1990 günlü Cumhuriyet Gazetesi)Bilgi verilerimizi destekleyicidir.Salt bu ipucu,evliliğin (kurulan ailenin) suç üzerinde bir etkisi olabileceğini düşündürmektedir.

Görüşmelerin yürütüldüğü grup genç yaşta olmasına karşın (yaş ortalaması 33),evlilik deneyimi olan kesim bütüne yakındır.

Türkiye genelinde D.İ.E.'nin sonuçlarına göre,boşanmalar %8,7'dir.(1983-1987 devresi ortalamasına göre)Evrenimizdeki boşanmalar %17,15 oran ile Türkiye'nin iki katıdır.

Ayrıca boşanmaların üzerinden en az birkaç yıl geçmiştir.Boşanma oranı yıllar itibariyle sürekli yükselmektedir.Bu oranın,deneklerin ayrıldığı yıllarda daha düşük olduğu düşünülürse deneklerin boşanmalarının oransal olarak daha da yüksek olduğu açıktır.

Yönlendirme ailesindeki olumsuz koşullara ek olarak boşanmayı göze alacak denli sağlıksız sürdürülen evlilikler, suç için zemin hazırlayabilir.Çalışma yaşamına daha önce ke-

tilmamış kadın, boşanma ile birlikte kendisinin ve çocuklarının geçimini sağlama görevini üstlenmektedir.

Eğitimi, çalışma deneyimi olmadığı için, marjinal işlere yönelmekte ve kimi durumlarda ekonomik baskı onu suça yöneltiyor olabilir. (bkz. çalışma, meslek)

C-AİLENİN KURULUŞU:

a. Evlilik yaşı:

Tablo:3 Deneklerin evlilik yaşı:

<u>Yaş grubu</u>	<u>Sayı</u>	<u>%</u>
13-15	28	43,75
16-18	18	28,13
19-21	12	18,75
22-24	4	6,25
25 +	2	3,12
T O P L A M	64	100,00

Medeni Kanun'umuza göre evlenme yaşı erkekler için 17, kadınlar için ise 15 yaşın bitimidir. Ancak olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir nedene dayalı olarak yargıç kararıyla bu yaş erkekler için 15, kadınlar için 14 yaşın bitimine indirilebilir. (Md. 68)

Bu yaşlardan küçük evlilikler de, evleneceklerin ve ailelerin rızası, hukukça evliliği meşru kılmaz. Yasal işleme başvurulur. Bu konunun çok fazla dava konusu olmayışının nedeni tarafların kendi aralarında uzlaşıp işi adli makamlara yansıtmayışlarıdır. Konu ancak taraflar arasında uzlaşmazlık

olduğunda şikâyetle gündeme gelmektedir. Ayrıca bu suç, resmi nikâh olmaksızın dini nikâh yapılamıyacağı ve yasadışı çocuklar konularını da gündeme getirmektedir. Evlilik için yaş sınırlaması getiren Medeni Kanun böylece belli düzeyde bir kişilik oluşması ile fiziksel gelişmeyi amaçlamaktadır.

Konuyu ereğimiz doğrultusunda sınırlamak istiyoruz:

1. ci yaş grubunda 15 yaşını bitirmemiş olanlar yer almaktadır. Yasal bir izin olmaksızın yapılan evlilikler "hukuki anlamda değil, sosyolojik anlamda bir evliliktir." (2) Bunlardan küçük bir kısmı nikâhsızken diğerleri dini nikâhlidir. "...genel kanı, köylerde nerede ise %50'nin üzerinde kızların yasal yaşın altında evlendiği yolundadır. Bu rakamlar bunun doğru olmadığını ortaya koymaktadır." (3) Araştırmacıya göre, yasal yaşın altında evlenen kadınların oranı kent, kasaba, üç büyük kent ve köylere göre yapılan ayırmada 13.0 ile 14,5 (:köy) arasında değişmektedir. Köylerde en yüksektir. "Yasal yaşın altında evlenen kızların oranı, köylerde sanıldığından daha azdır. İlk evliliklerinde, kadınların sadece %14,5'u köylerde yasal yaşın altında evlenmişlerdir. Aslında bu pek küçümsenecek bir oran değildir. (4)" "Bu, gelişmiş toplumlarda kadınların henüz eğitim sürecinde buldukları ve daha çocuk sayıldıkları yaşlarda, bizim toplumumuzda yeni bir ailenin sorumluluğunu yüklendiklerini göstermektedir." (5)

Türkiye genelinde %14,5'lik erken evlenme, önlemler alınması gereken bir dizi sosyal ve yasal soruna yol açmaktadır. Denekler arasında bu oran %43,75'le ortalamanın 3 katından fazladır.

Serim Timur'un araştırmasına göre, Türkiye'de ortalama evlilik yaşı 17,1'dir. (6) Denekler arasında bu yaştan önce evlenenlerin toplamı %53,12'dir. Ayrıca -bizce-, 16-18 yaş grubu da evlilik için erken bir gruptur; yeterince beceri ve bilinç elde edememişlerdir, ancak 1. ci gruba beraber toplamın %71,88'ini oluşturmaktadır.

Küçük yaşta evlenmelerin suçu doğrudan etkiliyemeyeceği açıktır. Bu değişken, suç ortamı için daha elverişli

olabilecek koşulların belirtisi olarak karşımıza çıkmıştır. Erken evlenmeler, daha düşük eğitim ve gelir, daha kalabalık nüfus, (kardeş sayısı) daha baskıcı ortama eşlik edebilmektedir. Düşük sosyo-ekonomik statülü aile yapılarında, geleneksel değerler daha önemli olmakta, çocuklarını erken evlendirme doğrultusunda toplumsal bir baskı hissetmektedirler.

Denek açısından, ailelerce planlanan evlilik (kendi rızaları olsa da), baskı ortamından kaçış veya kendi yaşamını düzenleme amaçlarıya, ilk bakışta cazip görülmektedir kanısındayız. Kişi, zamanla sosyo-ekonomik koşulların öncekine göre değişmediğini, hatta kimi zaman, kötüleştiğini görmektedir. Bu konuya ilerde dönülecektir.

"Aile içi otorite ve hiyerarşi ilişkilerinde, kadınların aileyi ilgilendiren kararların alınmasında etkili olmadıklarını; karı-koca ilişkilerinin görece daha eşitlikçi olduğu çekirdek ailelerde bile, kadının koca tarafından alınan kararlara tâbi durumda olduğunu görüyoruz." (7) "Ataerkil ailelerde baba, çekirdek ailelerde de koca otoritesinin egemen olduğu açıkça görülmektedir." (8)

Yetki ve erk babanın elinde toplandığına göre, çocukların evliliğine karar verme sürecinde son sözün yada tek sözün baba olabileceği açıktır. Bu durum bizi, baba özellikleri ile evlenme yaşı arasındaki ilişkileri aramaya yöneltmiştir. Tablo 4'de görüldüğü üzere, babanın eğitimi ne kadar düşükse, evlenme yaşı da o kadar küçük olmaktadır. 13-15 yaş grubunda (% 40.61) evlenenlerin babaları en fazla ilkökul öğrenimi görmüştür. Bunlardan % 28.12'si cahildir. Benzer bir eğilim baba mesleği ile evlenme yaşı arasındaki ilişkide de görülmektedir.

Tablo 4: Benek evlilik yaşı ile baba öğrenim durumu arasındaki ilişki,

Yaşlar	Öğrenim düzeyi							Yüksekokul dengi	Toplam					
	Okuryazar olmayan	Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise-dengi									
13-15	18	28,12	2	3,12	6	9,37	2	3,12	28	43,75				
16-18	5	7,81	3	4,69	7	10,94	2	3,12	1	1,56	18	28,12		
19-21	4	6,25	1	1,56	3	4,69	1	1,56	2	3,12	1	1,56	12	18,75
22-24	1	1,56	1	1,56	1	1,56	1	1,56	1	1,56	1	1,56	4	6,25
25+	1	1,56	1	1,56	1	1,56	1	1,56	1	1,56	1	1,56	2	3,12
Toplam	28	43,75	7	10,94	18	28,12	3	4,69	6	9,37	2	3,12	64	100,0

b. Evlenme biçimi :

Tablo 5 : Evlenme biçimi ile gelir arasındaki ilişki.

	Alt gelir grubu		Orta ve üst gelir grubu	
	Sayı	%	Sayı	%
Anlaşarak	6	9.37	12	18.75
Görücü Kaçma Kaçırılma	30	46.87	16	25.00

1. Evlenme biçimleri küçük yaşta evliliklerin yoğunluğu bulgusuna paraleldir.

2. Ailenin kuruluşu, geleneksel değerlere uygun olarak, bireylerin iradesi dışında gerçekleşmiştir.

Tablo oluşturulurken, kaçma ve kaçırılma olayları, birincisinin(2 denek), denek yaşlarının çok küçük oluşu ve ifadelerinde zorlayıcı dış etkilerden söz etmeleri ve her iki durumda da evliliğin bireylerin iradesi dışında gerçekleşmiş olması nedeniyle, 'görücü' ile birlikte değerlendirilmiştir. Düşük ile orta ve yüksek gelir gruplarının oransal karşılaştırılması, istatistik açısından da anlamlı bulunmuştur.

Anlaşarak evlenme, orta ve yüksek gelir grubunda, alt gelir grubuna göre iki kat fazladır. Ayrıca, bu miktar % 28.12'lik bir oran oluşturarak, Serim Timur'un araştırmasında belirtilen Türkiye ortalamasınının 3.7 katı olmaktadır.(9) Bu sonuç ilk bakışta oldukça şaşırtıcıdır. Denekler, Türkiye genelinden çok daha fazla oranda kendi seçimleriyle evleniyor gibi görünmektedir. Bu konudaki yorumumuz şöyledir: Deneklerin öğrenim durumu(Tablo 9) Türkiye geneline göre düşükken, yükseköğrenim kademesinde tam tersidir. Şöyle ki, yükseköğrenimli denek oranı, tüm yükseköğrenimli kadınlarınkinden beş kat fazla. Bu görüş, tüm anlaşarak evlenmeleri açıklamasa da, bu durumda olanlar dışında kalan toplam Türkiye ortalaması civarındadır.

Kadının çalışma yaşamına etkin katılımının, suçlarını arttırıp çeşitlendirdiğinden söz edilmişti. Bu durumda, yükseköğrenimli ve daha karmaşık suç işleyen kadın, daha büyük yaşta ve eşini daha çok kendisi seçerek evlenmektedir denebilir. Kendi seçimleriyle evlenenlerin karşısında yer alan, başkalarının kararıyla evlenenlerin (görücü v.s.) dağılımında bu koşulların tam tersi bir durum gözlenmektedir. Her iki gelir grubunda da aile büyükleri, çoğunlukla baba kararıyla yapılan evlilikler daha fazla, aynı zamanda bu kez alt gelir grubunda, anlaşarak evlenmelerden oldukça fazladır (iki katı)..... "Diğer evliliklerde araya "görücü" ler girmekte, kadın çoğu zaman tanımadığı bir insanla evlendirilmektedir. (10)

c. Nikah şekli :

Nikah yaptırıp yaptırmamak açısından, gelir grupları arasında belirgin bir fark yoktur. Ancak, 1. ci kategoride yer alan sadece medeni nikah uygulamış kişiler en az lise öğrenimlidir (4 denek). Tam sayım uygulandığı halde, toplam denek sayımız az olduğundan, gruplara bölündüğünde sayılar küçülmektedir. Oysaki, örneğin hiç nikahsız denekler % 7,81'dir. Bu sayı Türkiye için % 0,4'tür. Bu kümeden, çocuk sahibi olmayan 1 denek yüksek gelir grubundandır. Dört denegin geliri çok düşüktür. Evlilik kurumunu, düşük sosyo-ekonomik statüde bulunan, ekonomik açıdan bağımlı kadınlar için özellikle önemli olabilecek yasal koruyuculuğu dışında yürütmüşlerdir; görüşmecileri ve gidecek yerleri yoktur. Suç eyleminden sonra eşlerince terkedilen bu kişiler, çocuklarıyla-toplam 12- ilgilenecek kimsenin olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırmamızda, imam nikahlı ve nikahsız kişiler küçük gruplardır. Bu nedenle, bu konuda söyleyebileceklerimiz sınırlı. Türkiye genelinde aynı konuda yapılacak bir araştırma belki de bu noktada önemli bulgular kaydedebilir. Nikahsız evliliklerin Türkiye ortalaması binde 4 iken, 64 kişide 5 kişiye rastlamamız dikkate değer bulunabilir.

Tablo 6: Nikah şekli ile gelir arasındaki ilişki.

Nikah şekli	Gelir grupları					
	alt		orta ve üst		toplam	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Medeni	--	--	4	6.25	4	6.25
Dini	1	1.56	2	3.12	3	4.69
Herikisi	31	48.44	21	32.81	52	81.25
Hiçbiri	4	6.25	1	1.56	5	7.81

Denekler arasında, salt medeni nikah kıydıranlarının oranı kentte yerleşenlerde çok düşüktür. Bu da geleneksel ve dini değerlere bağlılıkla açıklanabilir. Ancak, çoğunluğunun (% 81.25) her iki nikahı da uyguladığı görülmektedir. Deneklerin büyük bir kısmının kentte yerleştiği anımsanırsa, durum şöyle yorumlanabilir: Öncelikle kırsal kesimde, benzer durumda olanlar (kuma, dini nikah ve benzeri durumlar) daha yaygındır. Kişiler, aynı konumda olduklarından, belli bir rahatsızlık duymamaktadırlar. Kentte ise, iletişim örüntüleri daha heterojen bir karakter kazanmaktadır. Göçle birlikte aile birimi kente uyum sağlamaya çalışacaktır. "Bu yaşama uyum aile için değişme demektir. Ne var ki herşey birden değişmemektedir. Bundan da öte, aile, aile dışındaki değişikliklere üyelerinin uyum sağlayabilmesi için kendisini en çok değiştiren yada koruyan kurum gibi görünmektedir."(11)

Daha önce gecekondü kesimine gelmiş, belli konular da daha farklı sosyal gerçekliklerle karşılaşmış kişilerle ve yapılan iş gereği (ev hizmetlerindeki gibi) kurulan ilişkiler, yeni göç eden kadında belli bir bilinç artışı sağlamış olabilir. Böylelikle kadın medeni nikahsız birlikteliklere daha çok tepki gösterir. Ayrıca, aynı zamanda, aile biriminin, nikahlı olup olmamak boyutunda, hafif de olsa bir dış baskıyla karşılaştığı düşünülebilir. Zaten kente uyum sürecindeki

aile, önceki yaşamında yer almış olan değerlere ters düşmeyen özelliklerden itibaren değişmeye çalışmaktadır.

"Yasa'ya göre, gecekondü ailesi, kent ailesinin birtakım özdeksel ve tinsel yaşantı ve alışkanlıklarına benimsediği halde, kırsal değer ve alışkanlıklarından bazılarını da kuşaklar boyunca koruyan bir yapıyı içinde taşır. Köy ailesinin gecekondü, sonra kent ailesi haline dönüşmesi bir yandan kent ailesinin birtakım değerlerini, bu değerlere ilişkin davranış kalıplarını benimsemesine, bir yandan da köyünden getirdiği birtakım değerleri ve bunlara ilişkin davranış kalıplarını terk etmesine bağlıdır."(12)
 "Kentın daha düşük gelirli çevreleri için olduğunca büyük grupları, düğüne, törene çağırarak önemlidir."(13) "...Konum gösterme çabaları olarak, gelir arttıkça, kökeni ne olursa olsun törenler de artmaktadır ve metropoliten kent bu faaliyetlere çeşitli ticari, örgütsel kolaylıklar sağlamaktadır."(14)

D-NÜFUS:

Tablo 7:Deneklerin kardeş sayısı:-----

Kardeşi yok	1	2	3	4	5+
2	5	12	23	10	18

Endüstrileşme, kentleşme ve çok sık tekrarlanan bir terimle "modernleşme" sürecinde geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçildiği görüşü gerek toplumbilimciler arasında gerek genel kanı olarak çok yaygındır.(15)Serim Timur araştırması sonuçlarının bunu doğrulamadığına belirtmektedir.Türkiye'de ortalama ev halkı büyüklüğünü ise 5,5 olarak saptamıştır.Kağıtçıbaşı bu büyüklüğü 5,4 olarak hesaplamıştır ki Serim Timur'u doğrulamaktadır.Çalışmamızda yön-

Yönlendirme ailesinde (anne,baba,kardeş) sayısından septanan ortalama aile büyüklüğü 6,28 olarak elde edilmiştir.Tek başına ele alındığında bu sayı,Türkiye ortalamasından fazlaca yüksek değildir,ona paraleldir.Ancak gelir düzeyi oransal olarak düşük ve eğitimsiz aileler için nüfusun göreceli olarak kalabalık olduğu,ilginin bölünebileceği ve çocukların zor şartlar yaşayabileceği söylenebilir.Koca ailesinde ortalama nüfus ise 4,4 dür.Bu oran Türkiye ortalamasına göre az,çekirdek aile(4,9) karakterindedir.Kente gelişle birlikte ekonomik güçlükler daha az sayıda kişinin barınmasına izin vermekte ve bu nedenle de kadın,yönlendirme ailesinden daha dar bir aile yapısında yaşamaktadır.

E-EĞİTİM:

a)Anne-baba öğrenim durumu:

Tablo 8:Deneklerin anne ve babalarının öğrenim durumu:

Öğrenim durumu	A n n e		Nüfus sayımı %	B a b a		Nüfus sayımı %
	Sayı	%		Sayı	%	
Okuryazar olmayan	46	65,71	31,77	29	41,43	13,45
Okur-yazar	2	2,85	18,05	8	11,43	18,86
İlk	15	21,43	39,41	19	27,14	47,59
Orta	3	4,29	4,49	3	4,29	8,46
Lise-dengi	3	4,29	4,95	9	12,86	8,17
Yükseköğül-dengi	1	1,43	1,12	2	2,85	3,27
T O P L A M	70	100,00		70	100,00	

Anne ve babanın öğrenim durumu 1985 Genel Nüfus Sayı-

mi sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, suçlu ebeveyninin eğitiminin Türkiye koşullarının çok altında olduğunu göstermiştir. Denek anneleri arasında cahil sayısı Türkiye yüzdesinin iki, babalar arasında ise üç katından da fazladır. Bu oranın rastlantı olasılıklarını aştığı kanısındayız.

Okur-yazarlık ya ilkokul terk yada okuma-yazma öğreniminin askerlik, kurs gibi etkinliklerde kazanıldığı durumdur. Tutum değişikliği konusunda yeterli değildir. Özellikle düşük gelirli için, okuma alışkanlığı kazanılmadığından, zamanla öğrenilenlerin büyük bir kısmı unutulmaktadır. Bu durumda, yetersiz eğitilmiş olan okur-yazarlar cahillerle birlikte evrenimizde, anne için % 70'e yakın, baba için ise yarından fazla olmaktadır. "Özellikle, yalnızca okuma-yazma yeterliliği değil de işlevsel okur-yazarlık olarak bilinen, bireyin çeşitli eylemlerinde etkili olarak kullanabileceği okur-yazarlık oranının, kırsal kesimde çok düşük olduğu yapılan araştırmalarla saptanmıştır." (16) Tek başına değilse de gelir, çevre ve diğer değişkenlerle birlikte ebeveyn eğitimi, deneklerin yetişme koşullarını büyük ölçüde etkilemiştir.

Aile, çocuğun toplumsallaşmasında birincil bir etkidir. Global sosyal yapı-birey bağlamında bütünleşmede aracı rolü çok önemlidir. Normların içselleştirilmesi süreci büyük ölçüde bu rolün işlevsel olarak yerine getirilmesine bağlıdır. Eğitimsiz yada düşük eğitilmiş aile bu özelliğinden ötürü çocuklarına empatiden yoksun, geleneksel değerlerle yaklaşacaktır. Dolayısıyla, normların kazandırılmasında, öğretme süreci gücünü salt yaptırımdan alacaktır. Neyi neden yapmaması gerektiği anlatılmadığından, kişide bu değerler yerleşmemiştir, sapma davranışına belli bir yatkınlık olabileceği söylenebilir.

b.Eş ve denek

Tablo 9 : Denek ve eşlerinin öğrenim durumu

Öğrenim düzeyi	Denek		Eş	
	S a y ı	%	S a y ı	%
Okuryazar olmayan	26	37.14	14	21.88
Okur-yazar	6	8.57	9	14.06
İlk	19	27.14	19	29.69
Orta	11	15.71	10	15.62
Lise-dengi	4	5.72	8	12.50
Yüksekokul-dengi	4	5.72	4	6.25

Denekler, ailelerinden doğal olarak daha iyi öğrenim görmüştür. Yine de cahillerin oranı, çok belirgin bir fark olmasa da, Türkiye genelinden fazladır. "Okur-yazar yetişkinin toplumsallaşması ile okur-yazar olmayan bireyin toplumsallaşması, toplumla bütünleşmesi doğal olarak farklı olacaktır... bireyin iletiyi alması, onu algılama yeterliliğinin bulunması, yeterli bilgi düzeyinin olması ile orantılı olacaktır. Bu ise, işlevsel bir okur-yazarlık yada işlevsel bir okullaşma ile olanaklıdır."(17)

Toplumsallaşmanın birincil kümelerinden olan ailede, deneklerin pek elverişli koşullarda yetişmediğini görüyoruz. Dar gelirli olan, eşlerini tanımadan küçük yaşta evlenen, her iki ailesinde de başka ortamında bulunanlar aynı kişilerdir. Ailedeki toplumsallaşma eksiklerinin, yine birincil küme düzleminde yer alan okul ortamında giderileceği umulur. Ancak ilgili grup, bu olanaktan da yararlanamamıştır.

Görüşmelerden anlaşıldığı üzere, denekler koca-baba otoritesiyle denetlenen kısıtlı bir iletişim ağına sahiptir. Bu çevre yakın mahalle arkadaşı, komşular ve bazı aile bireyleriyle sınırlıdır. Bu durumda, bireyin sistem değerlerini kazanmadaki eksikliklerini tamamlaması oldukça güç olmaktadır.

Tablo 10: Deneklerin öğrenim durumları ile suç türlerinin ilişkisi.

Öğrenim düzeyi	Suç türü							toplam
	adama öldürme yaralama döyme	hırsızlık	zina	fuhuş	uyuşturucu zimmetsahtecilik	gasp	diğer	
Okuryazar olmayan	12 %17,14	10 14,29	2 2,86	2 2,86	2 2,86	2 2,86	1 1,43	26 37,14
Okuryazar	1 %1,43	2 2,86	2 2,86	1 1,43	1 1,43	1 1,43	1 1,43	6 8,57
İlk	7 %10,00	1 1,43	3 4,29	4 5,71	3 4,29	1 1,43	1 1,43	19 27,14
Orta	3 %4,29	2 2,86	2 2,86	2 2,86	3 4,29	1 1,43	1 1,43	11 15,71
Lise-dengi	1 %1,43	1 1,43	2 2,86	1 1,43	1 1,43	1 1,43	1 1,43	4 5,71
Yüksekul dengi	1 %1,43	1 1,43	1 1,43	1 1,43	3 4,29	1 1,43	1 1,43	4 5,71
Toplam	23 %32,86	15 21,43	7 10,00	6 8,57	9 12,86	7 10,00	3 4,29	70 100,00

Zaten yetişkinlerde belli tutumların değişmesi daha güçtür. Önce yerleşmiş olan olumsuz kalıpların silinmesi, sonra yer-
nelerin edinilmesi gerekecektir.

Buna karşın, denekler arasında lise ve yüksekokul mezunlarının % 11.44 ile Türkiye genelinin (%6.02) iki katına yaklaşması ilk bakışta şaşırtıcıdır. Ancak, bu beklentilerimize uygundur. Şöyleki, yükseköğrenimli, en azından diğerlerine göre daha yüksek öğrenim görenlerin belli bir çalışma ortamında bulunma şansları çok daha fazladır. "...Eğitilmiş kadınlar aynı düzeydeki erkeklere göre daha yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip ailelerden gelmektedir." (18) Çalışmamızın da gösterdiği üzere, eğitimdeki cinsiyet engelinin aştıkları ve daha iyi koşullarda buldukları için, sosyo-ekonomik konum açısından üst düzeyde bulunmakta, memuriyet ve bazı idari özellikler taşıyan iş kollarında çalışmakta ve daha karmaşık suçlar işlemektedirler. Bu deneklerin, sosyo-ekonomik düzeyi düşük deneklerle aynı suç eylemini (adam öldürme, zina gibi) daha karmaşık bir örüntü ve öyküden sonra yaşadıkları da saptanmıştır. (bkz. Tablo 10)

Lise ve yükseköğrenim gören deneklerin eşleri de bu kademelerde eşlerle paraleldir. Sonuç geleneksel değerlerle tutarlıdır. "Üniversiteyi bitiren bir erkek hangi eğitim düzeyindeki bir kızla evlenmelidir? sorusuna verilen yanıtlar aile içinde erkeğin üstün statüsünü vurgulamaktadır. ... Köylülerin %55'i, işçilerin %60'ı, kentlilerin %65'i erkeğin kıza göre daha üstün eğitim düzeyinde olmasını uygun görmüştür." (19) Erkeklerin hemen hemen tümünün eğitimi, deneklerinkine en az eşit yada daha fazla olmaktadır.

Cahillik, adam öldürme, hırsızlık, zina gibi, genellikle düşük sosyo-ekonomik statüdekilere özgü suçlarda daha yaygın görülmektedir. Aynı zamanda, bu kişilerin daha olumsuz aile koşullarında buldukları belirtildi. Ancak, karmaşık suç-klasik suç ayrımında, eğitim ve diğer koşullar kesin bir farklılaşma içinde değildir. Eğitim konusunda avantajlı konumdaki biri, aileyle uyumda dezavantajlı olabilir. Bu konuda pek çok seçenek vardır. Biz genel eğilimleri ortaya çıkarmaya çalışıyoruz

F-AİLE İÇİ İLİŞKİLER:

a. Anne-baba:

Tablo II :Anne-baba ile ilişkiler.

	S a y ı	%
Uyumlu	27	38.57
Baskıcı	31	44.28
Parçalanmış aile (başkaları tara- fından büyütülen)	12	17.14

Anne-baba ile ilişkilerinin nasıl olduğu konusunda kişilerin kendi yargılarına temel alınmıştır. Buldukları komundan ötürü, bu ilişkileri iyi tanıma eğilimi içinde oldukları farkedilmiştir. Yine de, suçlu kadınlardan sadece %38.57'si anne-baba ile ilişkilerinin uyumlu sayılabileceğini belirtmiştir. Buna karşın, %61.42'si, anne-babalarıyla dialogları olmadığını, ilişkinin baskı-itaat şeklinde sürdüğünü belirtmişlerdir; ifadelerinde, dolaylı şekilde, baskı göstergeleri olan dayaktan, arkadaş çevresi oluşturma ve görüşme kısıtlamalarından söz etmişlerdir. Uyumsuz aile ilişkilerinden %17.14'ünü oluşturan kesim, eksik aile bünyesinde, anne-babanın ayrılması yada kaybıyla (baba, babaanne, hala gibi) daha çok baba ailesi içinde yetişmiştir.

Parçalanmış aile oranı Türkiye'de %8.7'dir. Suçlu kadınların yönlendirme ailelerindeki çözülme %17.14'le Türkiye'nin iki katından fazladır. Aslında bu farklılık çok daha belirgindir. Şöyleki, suçlu kadının yönlendirme ailesindeki çözülme en az on yıl öncesine dayanmaktadır. Boşanma her ikâ taraf için de maddi ve manevi yükler getirmekte, özellikle kadın, boşanmadan sonra, yoğun bir toplumsal baskıyla karşılaşmaktadır. Baskının geçmişte daha yoğun yaşandığı düşünülürse, ancak önemli boyutlarda göze alınabilir. Böylelikle, suçlu kadının yönlendirme ailesinin önemli sorunlarla karşı-

laştığı ve annelerinin bu ciddi toplumsal rol değişimini göze aldığı söylenebilir. Bu durumda, suçlu kadının, ayrılma öncesi ve sonrası ciddi sorunlara tanık olduğu ve bu durumun onda potansiyel bir birikim oluşturabileceği düşünülebilir.

Kanımlızca, gerek baskıcı gerekse parçalanmış aile yapısı, çocuk suçluluğunda olduğu gibi, suça yöneltici zemin oluşturabilir.

B.Eş Özellikleri:

Görüşme formunda, olumlu-olumsuz boyutunda on karışık sıfat yer almıştır. Deneklerin en çok değer verdiği ve yaşamlarına doğrudan etkileyen sıfatların seçilmesine özen gösterilmiştir. Deneklerden eşlerini tanımlaması istenmiş, betimlemelerden yararlanılarak deneklerin eşleri ile ilgili izlenim profili çıkartılmıştır. Tablo 12'de olumsuz eş özellik sayısı ile suç türleri arasındaki ilişki gösterilmiştir.

36 denek(%56.25)eşlerini tanımlayan hiçbir olumlu özellikten söz edememişlerdir. 6 denekse(%9.37) dayak atar, eve bakmaz, alkolik gibi olumsuz özelliklerin yanısıra, 1-2 olumlu özellik belirtmiştir, ki bunlar çoğunlukla, çalışkan, kaskanç değil gibidir. 10 denek(%15.62) eşlerinin en az 5 olumsuz özelliği olduğunu anlatmıştır. 25 denekin eşlerinden sürekli dayak yediklerini, bunlardan 20'sinin aynı zamanda belli bir geliri olduğu halde, evin geçimini sağlamadıklarını, bazılarının eve zaman zaman para getirdiklerini, ancak bunun düzensiz olduğunu saptadık. Bu kişilerin evin geçimini sağlamaları, belli bir çalışma deneyimi olmayan kadını güç durumda bırakmakta, sapma davranışı, bu noktada, çözüm düşüncesiyle gündeme gelebilmektedir. "Erkek, büyük şehir çerçevesinde kendi klasik sorumluluğunu taşımamakta, en geleneksel erkek rolü olan evin geçimini sağlamakta üzerine düşeni yapmamaktadır. Köyden yeni göçen ailelerde olduğu kadar yeni zenginleşen ailelerde de bu görülmekte, erkekler, kazandıkları nakit paranın aile için nasıl bir sorumluluk getirdiğini kabul etmemektedirler. Bu paranın çok azını evleri ve çocuk-

Tablo 12: Olumsuz eş özellikleri ile suş türlerinin ilişkisi.

Özellik sayıları	Suş türü									
	eslen öldürme yareleme dönme	hirsizlik	zins	fühs	uygundur	garp zımet sehçelik	diğer	toplam		
5-7 olumsuz özellik	8 % 12,50	1 % 1,56	2 % 3,12	---	2 % 3,12	2 % 3,12	---	15 % 23,44		
3-4 olumsuz özellik	5 % 7,81	4 % 6,25	3 % 4,69	4 % 6,25	4 % 6,25	1 % 1,56	---	21 % 32,81		
1-2 olumsuz özellik	1 % 1,56	2 % 3,12	1 % 1,56	1 % 1,56	2 % 3,12	2 % 3,12	1 % 1,56	10 % 15,62		
olumsuz özelliği olmayan	6 % 9,87	7 % 10,94	1 % 1,56	---	1 % 1,56	2 % 3,12	1 % 1,56	18 % 28,12		

ları için harcayıp, çok daha fazlasını kendi kişisel zevki ve masrafları için ellerinde tutmaktadırlar." (20)

Eşinin kendisini aldattığını açıklayan suçlu kadınlar 10 kişidir. Zina suçundan cezaevinde bulunan 7 kadından 6'sı, eşlerinin kendilerini evlilikleri boyunca sürekli aldattığını bildirmiştir. Aynı zamanda, bu eşlerden 4'ü aşırı kışkırtıcıdır. Durumlarından ötürü, kendilerini haklı çıkarmak için belli bir yalan söyleme payı olduğunu düşünsek bile, bilgi dikkate değerdir.

c. Eş ile ilişkiler:

Tablo 19: Denek ebeveyn ile eş ilişkilerinin karşılaştırılması.

Anne-baba ile ilişkiler	Denek eşle anlaşıp anlaşamadığı			
	E v e t		H a y ı r	
Uyumlu	15	%23.44	9	%14.06
Baskıcı	11	%17.19	17	%26.56
Parçalanmış	5	% 7.81	7	%10.94
Toplam	31	%48.44	33	%51.56

Ailenin kuruluşunda, suçlu kadınların evlilik kararlarının çoğunlukla aile büyüklerince verildiğini saptadık. Aynı zamanda, ilgili deneklerin, yönlendirme ailelerinde arkadaşça bir dialog ortamından uzak buldukları görüldü. Eş seçiminde kişinin insiyatifi sınırlı kaldığına göre, bu evliliklerde uyum olasılığı da doğal olarak düşük olacaktır.

Denek-ebeveyn ile denek-eş ilişkilerinde bir paralellik olduğu görülmektedir. İçinde doğduğu ailede baskı gören veya başkalarınınca büyütülen deneklerden 24'ü (%37.5) eşyle de anlaşmamaktadır. Eşyle anlaştığı görülen 31 kişiden 9'u ikinci evliliği, 2'si ise üçüncü evliliği sürdürmektedir. Önceki evlilikleri oldukça sorunludur. "Erkeklerin yaşamında aile dışı ilişkiler, çalışma, siyaset gibi faaliyetler, aile yaşamı kadar, belki daha da önemli bir yer tutmaktayken, kadın için yaşam, hemen tümüyle aile ilişkileri ve evişi çevresinde dönmektedir" (21)

G-EKONOMİK BOYUT:

a.Meslek:

Denek annelerinin 66'sı (%94,29) ev kadını,2'si öğretmen,1'i işçi,1'i terzi'dir.

Annelerin öğrenim düzeylerinin çok düşük olduğunu görmüştük.Buna uygun olarak denek annelerinin sadece 4'ü meslek sahibidir.Diğerleri dar gelirli olsalar da çalışmamakta;bu durumda karar süreçlerinde tümüyle eşlerine bağımlı görmektedirler.

Tablo 14:Baba ve eşlerin meslek dağılımı:

Meslek	Baba		Eş	
	Sayı	%	Sayı	%
Çiftçi	26	37,14	5	7,81
İşçi	20	28,57	15	23,44
Esnaf	13	18,57	16	25,00
Serbest meslek	4	5,71	11	17,19
İşsiz	3	4,29	4	6,25
Memur	4	5,71	7	10,94
Geçici işler	--	-,--	6	9,37

Baba ve eş mesleklerinin karşılaştırılması,ilginç sonuçlar vermiştir.Öncelikle yeni ailenin kurulmasında,kişilerin sosyo-ekonomik statülerini yükseltmeye,en azından bu düzeyi sabit tutmaya çalıştıklarını düşünüyoruz.Evlenme kararına kimin verdiği durumu değiştirmez kanısındayız.Buna karşın bazı durumlarda eş mesleklerinin aşağı doğru konum değiştirdiği gözlenmektedir.Şöyleki,baba mesleklerinde geçici işler (hurdacılık,işportacılık) kategorisi yoktur.İşsizler ise 3 kişidir.Buna karşın eşlerin 6'sı geçici işler-

le ilgilenmekte, aynı zamanda 4'de işsiz bulunmaktadır. Çiftçi sayısının 26'dan 5'e düşmesi, bu durumun göç olgusundan kaynaklandığını düşündürmektedir."... Bu grupların gelir beklentileri kentteki diğer katmanlara oranla azdır. Ama geldikleri yörede elde ettiklerine oranla daha fazladır. Tüm aile üyelerinin marjinal işlerde çalışmaları durumunda toplam aile gelirinde belli bir yükseklik görülebilir."(22)

"... Diğer taraftan aile bireylerinin tüketim eğilimlerindeki değişimden ötürü beklentileri gelirden çok daha hızlı artmaktadır.... Özlemlerini gerçekleştirecek parasal olanaklara sahip olamayan bu yığınlardan bir kısmının (çeşitli toplum katmanlarınınca kabul edilen bir ahlâki değerler kümesine sahip olamamanın da etkisiyle) kolaylıkla suça itilebileceği açıktır."(23)

Serbest meslek ve memur kademelerindeki yükselme, deneklerin ailelerinden daha yüksek öğrenim gördükleri için eşlerinin öğreniminin de onlara paralel olmalarıyla açıklanabilir.

Suç türleri ile meslekler arasındaki ilişki çok belirgindir. 4 memurdan 2'si (bankacı) zimmet, 1'i zina, 1 denek ise beklenti dışı uyuşturucu suçu işlemiştir. Ev hizmetleri, kadına özgü geçici işler (bohçacılık vs.) hırsızlık suçu için elverişlidir. Bu işlerde çalışan 6 kişiden 5'i hırsızlık suçu işlemiştir. İş olarak fuhuşla uğraştıklarını söyleyenler (telekız, randevüevi işletenler gibi) genelde yaptıkları işlerle doğrudan ilgili suçlardan (küçük yaştaki kişileri fuhuşa teşvik gibi) hüküm giymişlerdir ki suç öyküleri de yaptıkları işlere koşuttur.

b. Çalışma:

İlk değerlendirmede mesleği olduğunu bildiren 16 denek saptandıysa da, belirtilen uğraşların meslek değil, ancak "iş" kapsamına girdiği anlaşılmıştır. Bu durumda beyanlara karşın, meslek sahibi olanlar 11 sayısına ile sınırlandırılmıştır.

Meslek sahipleri toplamın 6'da birinden azdır. 41 kişi ekonomik yönden bir başkasına bağımlıdır. Eğitimsizlikleri nedeniyle çalışma yaşamına katılmak üzere gerekli olan nitelikleri kazanamamaktadırlar. Kadınların çalışmasını onaylamayan geleneksel değerler değişmektedir. Ancak, eğitim ve gelir düzeyi düşük, alt sosyo-ekonomik düzeydeki suçlu kadın, bu değişimi daha geriden izlemektedir. Ekonomik açıdan özgür olmayan, bireyin geçimini sağlayan kişiye karar-verme süreçleri içinde de uyumunu gerektirecektir. Bu durumda birey, baskıya direnç göstermek zorunda kalmaktadır. Tepki noktasında birliğin dağılmasıyla (baba evinden kaçma, boşanma), kadın, kendisinin ve beraberindeki çocuklarının geçimini sağlamak üzere marjinal ya da yasal olmayan işlere yönelebilir.

Kadınların çalışma durumu aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 15: Meslek-İş/Suç bağıntısı:

Meslek-İş türü	Adam öl. Yaralama	Hırsızlık	Zina	Fuhuş	Uyuşturucu	Zimmet	Sahtecilik	Diğer
Memur			1		1	2		
Serbest meslek	2		1		2		1	1
Ev hizmetleri	1	5						
Fuhuş	1			4				
Geçici işler		3					2	

Geçici işler (bohçacılık, hurdacılık gibi) ve ev hizmetleri düşük ücretli ve sosyal güvenlik haklarından yoksun işlerdir. Yasadışı işlerle birlikte yapılan işlerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

Tablo 16 : Deneklerin gazete okuma alışkanlıkları ile suç bağlantısı.

Okuma sıklığı	Suç türü							diğer	toplam
	adam öldürme	hırsızlık	zina	fuhuş	uyuşturucu	zimmeş	sahtecilik		
Bergün	1	1	2	2	2	4	2	12	
% 1,43	1,43	2,86	2,86	2,86	5,71	2,86	2,86	17,14	
3	1	1	1	1	1	1	1	6	
% 4,29	1,43	1,43	1,43	1,43	1,43	1,43	1,43	8,57	
5	2	1	1	4	1	1	1	13	
% 7,14	2,86	1,43	1,43	5,71	1,43	1,43	1,43	18,57	
14	11	3	2	2	6	2	1	39	
% 20,00	15,71	4,29	2,86	8,57	2,86	1,43	1,43	55,71	

H-KÜLTÜREL ÖZELLİKLER:

a. Gazete okuma:

Deneklerin %37,14'ünün cahil olduğu anımsanırsa, okuma oranının bu kadar düşük oluşu netleşecektir. (Bkz. Tablo:16) 39 denek hiç gazete okumamaktadır. Düşük eğitime bir de gelirin yetersizliği eklenince bu sonuç doğal olmaktadır. "Bazen" yanıtı verenler de gazeteyi kendilerinin satın almadığını bir yerde rastlarsa şöyle bir göz attıklarını açıklamışlardır. "...kadın deneklerin ..., seçici bir gazete okuyuculuğu yerine eve gelen ile yetindiği, ne bulursa onu okuduğu açıktır." (24)

Hergün gazete okuduğunu belirten deneklerin yarısı karmaşık suçları topladığımız, 6 ve 7. ci gruplarda yer almışlardır. Bunlardan 4'ü fikir gazetesi (3'ü Cumhuriyet, 1'i Milli Gazete) okumaktadır. En çok okunan gazeteler %40 ile Hürriyet ve %27 ile Sabah'tır.

b. Radyo-TV:

Yetişkin toplumsallaşmasında birikim bilgi ve güdü gereklidir. Bireylerin yaşı ilerledikçe birincil kümelerin toplumsallaştırıcı etkisi görece olarak azalmakta, ikincil kümelerin etkisi ise belirginleşmektedir. İlişkilerin yüzeysel olduğu kentlerde, TV nun bu konudaki işlevi artmaktadır. TV nun eğitici işlevini ne derecede yerine getirdiği tartışması burada konumuz sınırlarına aşmaktadır. Birikim ve güdü kitlesel iletişimden yararlanmak için de gereklidir. Aksi takdirde verilen mesajın anlaşılması mümkün olmamaktadır. "...Kitlesel iletişimdeki bilişsel algılamada da yalnızca okuryazarlığın yeterli olmadığı, işlevsel bir okuryazarlığın da gerekli olduğu bilinmektedir." (25) Kadınlar evde geçirdikleri sürenin daha uzun ve sosyal iletişimlerinin seyrek oluşları nedeniyle, TV ve radyo yayınına daha açıktırlar. "...Yeğlenen programlardan anlaşıldığı üzere, 'eğlenme' nedeniyle izlemeye olduğu gibi 'öğrenme' nedeniyle izlemeye de kadının öğrenme gereksinimini, içinde bulunduğu toplumsallaşma etmenleri olan aile, yaşatlar, okul ve çevreden karşılayamaması sonucu olduğu söylenebilir." (26) Ancak düşük eğitilmiş, okuma alışkanlığı olmayan deneklerimizin eğitici

programları izleseler de alabilecekleri mesajlar sınırlı olacaktır. Bu durumda izleme gerekçesi empati üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bireyin, bir filmi anlatırken kurduğu özdeşleşme çok belirgindir. Genellikle izlenen film türleri Şahin Tepesi, Küçük Hanım, El Kızı, Zenginler de Ağlar, Marianna gibi melodram nitelikli dizilerdir. Kendi yaşamlarıyla film kahramanları arasında kurdukları benzeşmeler, onları etkilemektedir. Bununla birlikte TV izlemeyen ve radyo dinlemeyen kişilerin oranının oldukça yüksek oluşu dikkat çekicidir. Bu durumda deneklerin toplumsallaşma aracı olarak basılı kitle iletişim araçlarından olduğu kadar TV ve radyodan da yararlanamadıkları görülmektedir. Radyo dinlemeyen denek sayısı 35 olup (%50), hiç TV izlemediklerini belirten denek sayısı ise 16'dır. (%22,86)

c. Diğer özellikler:

Müzik beğenisi olarak Türk Sanat Müziğini, Arabesk izliyor. Yaklaşık olarak deneklerin 1/4'ü diğerlerinin yanına sıra Halk müziği dinlemektedir.

Kişilerin müzik zevkinden, okuma alışkanlığına kadar özellikler, kültürel yapılarına sergilemektedir. Düşük eğitim yaşama bakış açısına da yansımaktadır. Kadercilik tutumunu ölçmek için sorulan "Olacağı çare yok, ne dersiniz?" sorusuna 52 denek katıldığını söylemiştir. Bu soruya verilen yanıtlardan ve görüşmelerden edinilen izlenim, deneklerin başlarına gelen olaylarda dış faktörleri sorumlu tuttuklarıdır.

Hangisi daha önemlidir? şeklindeki bir sıralamada "eğitim" in başta gelmesi, deneklerin kendilerinde duydukları eksikliği algıladıkları şeklinde değerlendirilebilir.

Tablo 17 : Suç türlerine göre beneklerin dağılım sıklığı.

Girişim sıklığı	Suç türü							toplam
	adam öldürme yaralama dövme	hırsızlık zina	fuhuş	uyuşturucu	gasp	diğer		
1 kez	4,29	6	1,43	2	1	1,43	1	20,00
2 kez	5,71	1,43	1,43		1,43			10,00
4 kez				1				1
5 kez	1,43			1,43				1,43
ve fazla					1	1,43		2,86

I-İNTİHAR GİRİŞİMİ:

Deneklerden 24'ü en az 1 kez intihar girişiminde bulunmuştur. Sadece 1 denek bekardır. İntihar eylemine giren diğer denekler, evlilerin % 35.82'sini oluşturmaktadır ki, bu oran oldukça yüksektir.

İntihar girişiminde denenen yollar çeşitlidir. En çok kullanılan yol ' hap içme ' dir. Ancak, bilekleri kesme, kendini asma gibi, genelde kadınlara özgü intihar biçimleri olmayan aktif yöntemler de denenen diğer yollardır. Bu durumlarda, denekler başkalarınınca tesadüfen kurtarılmışlardır.

İntihar nedenlerinde, daha çok eşle geçimsizlik ya da evdeki diğer bireylerle(kayınvalide v.b.) ilgili sorunlar yer almaktadır. Eşin eve bakmaması sonucu ağırlaşan ekonomik zorluklar üçüncü sıradadır. İntihar girişimcileriyle yapılan bir çalışma, intihar nedenlerinde, en geniş alt grubun % 31 ile aile çatışmalarında toplandığını belirtiyor. "Bu grupta, % 38'le eş çatışmaları birinci sırada yer almaktadır; bunu anne-kız, kayınvalide-gelin çatışmaları, sırasıyla, % 12 ve % 9'la izlemektedir."(27)

Hırsızlık suçundan cezaevinde bulunmakta olan 6 denekten 3'ü ekonomik güçlükler, 2'si eşle anlaşmazlık nedeniyle girişimde bulunmuşlardır. Fuhuş suçu işleyenler nikahsız olarak birlikte yaşadıkları kişilerle olan sorunlarından söz etmişlerdir.

İ-TAHLİYE SONRASI YAŞAM :

Kadın suçluların karakteristiklerinden biri de tahliye sonrası yaşam boyutunda gözlenmektedir. Toplumun amacı suçluların yeniden kazandırılması, cezanın, suçlunun kendisi ve diğerleri için ' emsal ' olup bu yolla caydırıcılık sağlamasıdır. Kadının sosyalizasyon süreci içinde daha itaatkar olmasını sağlayan değerler sistemi, onun ' sapma ' davranışını daha çok tepkiyle karşılamaktadır. Homojen yapıdaki kırsal

Tablo 18: Suç türlerine göre deneklerin gidecek yerleri olup olmadığı.

Beçenek	Suç türü							toplam
	adama	hırsızlık	zina	fuhuş	uyuşturucu	gasp	zimmet	
Evet	14	13	1	6	8	6	3	51
	%20,00	18,57	1,43	8,57	11,43	8,57	4,29	72,86
Hayır	5	2	2					9
	%7,14	2,86	2,86					12,86
Bilmiyorum	4		4		1	1		10
	%5,71		5,71		1,43	1,43		14,29

kesimde ve geçiş durumundaki geleneksel değerlerin etkisini daha yoğun yaşayan gecekondulu kesimde bu tepkinin daha yoğun olması doğaldır.

Suç işleyen kadın, erkek suçlulardan daha çok oranda aile dışında kalmaktadır. Erkek suçluların da ailelerine dönmek istemedikleri görülmekte ise de gerekçeler değişmektedir. Artun nsal, kan davası nedeniyle adam ldrenlerle yaptığı araştırmada, mahkumların eski "evrelerinin" kendileri üzerindeki olumsuz etkisinin bilincine vardıklarına söylemektedir. Fark Őuradadır: "Cezaevinden çıkınca köylerine dönüp dnmeyecekleri sorusuna aldığımız yanıtlarla, kırsal ortamdan, özellikle ailelerinin ekonomik ve kültürel baskısından kurtulmak istedikleri açıkça görülüyordu." (28) Bununla birlikte, geleceğe ilişkin tasarılarında ise oldukça umutlu görünmektedirler. Gerçi bu umutlu görünme bir dereceye kadar, kan davasına yönlendirilen erkeklerin yaşlarının kk oluşundan kaynaklanabilir. Ancak, kan davası için adam öldürme yönünde baskı gören bu kişiler, ailenen onurunu kurtardıkları için, eylem sonrası onay ve saygınlık grrlir. Cezaevinde bakımları üstlenilir. Evrenimizde yer alan 23 suçlu kadın (%32.86) hiç görüşmecileri olmadığı ve kendi adlarına para yatıran kimse bulunmadığını belirtmiş ve bilgiler infaz korumalarında da doğrulanmıştır. Bu kişilerden 9'u ailelerinin kendilerini hiç bir Şekilde kabul atmeyeceklerini bildirmiştir.

Bilmiyorum seeneğindekilerse, cezaevlerinde kendilerini aramadıkları ve geçimlerini sağlamadıkları halde ailelerinin yanına 'sığınmak' istediklerini, kendilerini kabul etmeleri için onları iknaya çalışacaklarını söylemişlerdir. 'Derinlemesine' görüşmelerde, Şu halde "yalnız yaşamayı düşünmez misiniz?" sorumuza, başlarına gelenlerden sonra, bunu mümkün görmedikleri yanıtını vermişlerdir.

Evine dönmeyi düşünen kişilerden 6'sı, fuhuşla ilgili suçlardan dolayı cezaevinde bulduklarından, aile ile bağları önceden kopmuştur. Toplum değerleri dışında marjinal bir yaşam sürmektedirler.

II. ci BÖLÜMÜN DİPNOTLARI :

- (1)Serap Özgür-Diane Sunar,"Social Psychological Patterns of Homicide",Sex Roles,Family,and Community in Turkey,Edited by Çiğdem Kağıtçıbaşı,Indiana: Indiana University Turkish Studies,1982,s.362
- (2)Eralp Özgen,"Erken Evlenme,Başlık,Kadın Kaçırma",Türkiye'de Ailenin Değişimi-Yasal Açıdan İncelemeler-, Ankara:Türk Sosyal Bilimler Derneği,1984,s.27
- (3)Eralp Özgen,s.29
- (4)Eralp Özgen,s.29
- (5)Şirin Tekeli,"Kadın",Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi,İstanbul:İletişim Yayınları,1983,s.1196
- (6)Serim Timur,Türkiye'de Aile Yapısı,Ankara:Hacettepe Üniversitesi Yayınları,1972,s.95
- (7)Şirin Tekeli,s.1196
- (8)Serim Timur,s.120
- (9)Serim Timur,s.71
- (10)Şirin Tekeli,s.1196
- (11)Mübeccel Kıray,"Büyük Kent ve Değişen Aile",Türkiye'de Ailenin Değişimi,Ankara:Türk Sosyal Bilimler Derneği,1984,s.69
- (12)İbrahim Yasa,Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Sorunları, TODAİE,Ankara,1970,s.109'dan aktaran:Önal Sayın, Aile Sosyolojisi,Yayınlanmamış Profesörlük Takdim Tezi,İzmir:1988,s.13
- (13)Mübeccel Kıray,s.77
- (14)Mübeccel Kıray,s.78
- (15)Serim Timur,s.32
- (16)Aysel Aziz,Toplumsallaşma ve Kitleli İletişim,Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları,1982,s.34
- (17)Aysel Aziz,s.34

- (18) Ferhunde Özbay, "Türkiye'de Kırsal/Kentsel Kesimde Eğitimin Kadınlar Üzerinde Etkisi", Türk Toplumunda Kadın, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1979, s. 200
- (19) Fatma Başaran, "Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değişmeleri", Türkiye'de Ailenin Değişimi, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984, s. 152
- (20) Mübeccel Kıray, s. 73
- (21) Şirin Tekeli, s. 1194
- (22) Tefvik Çavdar, "İşsizliğin Toplumsal Etkileri", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983, s. 1173
- (23) Tefvik Çavdar, s. 1174
- (24) Aysel Aziz, s. 84
- (25) Aysel Aziz, s. 80
- (26) Aysel Aziz, s. 98
- (27) Güler Okman Fişek, "Psychopathology and the Family", Sex Roles, Family, and Community in Turkey, Edited by Çiğdem Kağıtçıbaşı, Indiana: Indiana University Turkish Studies, 1982, s. 300
- (28) Artun Ünsal, "Türkiye'de Kan Davası Geleneği", Türkiye'de Ailenin Değişimi, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984, s. 212

S O N U Ç

"Toplum içindeki birey davranışları ve etkinliği engelsiz ve sınırsız değildir. Bu engeller ise, bireyin 'ne yapmak istediği', 'ne yapması gerektiği' ve 'ne yapabileceği' soruları çerçevesinde oluşur."(1)

Bireyler etkileşim sırasında, birlikte yaşamı mümkün kılacak ölçütler geliştirirler. Bir yandan toplumsal etkileşimin yapısı bu ölçütleri biçimlendirirken, bir yandan da, işleyişini onlara göre düzenler. Toplumsal sistem, giderek artan ilgili kuralları kurumlaştırarak bireylere toplumsal roller verir. Toplumsal roller bireyin yaşamı boyunca farklı kümelere katılımıyla değişir ve çeşitlenir.

Sistemin temel gereksinimi olan devamlılık, üyelerinin(alt sistemlerin) normlara uyum derecesine bağlıdır. Her sistemin temel kurallardan sapmalara belli bir hoşgörü derecesi vardır. Bu düzey genel sistemin kendini koruyabilme gücüyle orantılıdır. Alt sistemlerde, makrodan mikroya inildikçe, normlardan sapmaya hoşgörünün azalması, bu birimlerin devamlılığı için gereken koşulların daha hassas oluşundandır. Örneğin, bir çetede üyelere birinin, grubun dışındaki- lere suç eylemlerine ilişkin bilgi vermesi grubun varlığını ve üyelerin güvenliğini tehlikeye düşürecektir. Bunu bilen grup üyeleri kural ihlaline karşı yaptırımların şiddetini arttırır. Bu şekilde caydırıcılığın derecesini yükseltirler.

Yine, karı-kocadan oluşan bir ailede, eşlerden birinin, evlilik kurumunun önemli normlarından birini çiğnemesi, aile birliğinin dağılmasına yol açabilir. Birimdeki eleman sayısı az oldukça, sapma davranışının sonuçları bütünü o denli çok etkileyebilir. Polis ve mahkemeleri olan en geniş toplumsal sistemde ya da heterojen kent örüntüsünde, tek tek olaylar bütünü sarsamayacaktır.

Sistemin norm ihlaline karşı uyguladığı yaptırımlar ihlal davranışının sistem için ne denli tehlikeli olduğuna bağlıdır. Geleneklerden hukuk normlarına kadar uzanan toplumsal kontrol mekanizmaları farklı düzeylerde tepkiler gösterir.

Sosyal kontrol toplumsal sistemin kaçınılmaz yükümlülüklerinden biridir. Ancak, bireylerin normlara göre davranabilmeleri bunları bilmelerine bağlıdır. Normlar, bireye toplumsallaştırma süreci içinde kazandırılır. Yaşam boyu süren toplumsallaşma sürecinde en genel anlamdaki kültürel değerler verilir. Ancak, yetişkin toplumsallaşmasının belli sınırları vardır. Çünkü, zamanla bireylerin belleğinde alışkanlık, tutum ve yargılardan oluşan bir 'repertuar' gelişir. Yanlış olan tutumun değiştirilmesi (çocuğun ilk değerleri kazanmasına oranla) oldukça zordur. Bu kez, önce uygun olmayan tutumun silinmesi ve uygun olanın kazanılması gerekecektir. İlgili değerler bireyin içinde bulunduğu kurumlara (aile, okul) uyarlanır. Genel kültürel değerler normlar için ölçüt oluşturur (namus, güven). Zaman ve mekandan etkilenirler. Bunun için gelişme sürecinde farklı düzeylerde olan toplumsal sistemlerde değişiklik gösterebilir; oluştukları sistemi yansıtır.

"Bireyin normları, kaynağını kendi benliğinde veya psikik mekanizmalarında bulan yaptırım ve hatta cezalarla desteklenmesine normun içselleştirilmesi" denmektedir. (2) Bu süreç bireylerin kendi saphalarına karşı bir iç denetim sağlar. Ancak, bu iç denetim kişilere göre çok değişken olacağı için, kurumlara başvurulur.

Aile, bir alt sistem olarak, sistemin kararlılığını sağlayan en küçük toplumsal birimi, çekirdeğidir. Toplumsallaşma ilkin ailede başlar. Aile kültürel değerler ile birey alt sistemi arasında köprü işlevi görür. Birey açısından da aile, hem en yakın, hem de maddi-duygusal bağımlılığın en yoğun yaşandığı toplumsal birimdir. Dolayısıyla, birey üzerindeki etkisi çok fazladır.

Yönetim sistemi hem aileleri hem de aile aracılığıyla bireyleri denetler. Hukuk normlarıyla ailenin kuruluşunu düzenlediği gibi, iç dinamiklerini de etkiler. Örneğin, normları bir ölçüde içselleştirdiği için, üyelerinden biri suç işleyen aile, ilkin kişiyi cezalandırır. Sonra, yakın çevreden başlayarak suçun önemine göre, 'aile alt sistemi' sıfatıyla tepki görür. Bu durumun, 'suç ve cezanın şahsiliği' prensibinden önce tüm yakınların ceza görmesinin evrim geçirmiş bir uzantısı olduğu düşünülebilir. Belki de, suç işleyen üyesine uyguladığı cezayla (reddetme, tavır alma) toplumsal baskıdan bir ölçüde kurtulacaktır.

Ailenin, diğer davranışlar kadar, suça yönelme ve sonrasında da üyeleri üzerinde çok yönlü etkileri olacaktır. Kadının etkileşimleri ise ekonomik ve duygusal bağamlılığı daha fazla olduğu için, daha yoğun olabilir. Buna ek olarak son yıllarda kadın suçluluğundaki artış, konumuzu aile-kadın suçluluğu düzleminde odaklaştırmamıza neden olmuştur.

İlgili etkiler yönlendirme ailesinde başlayıp döl verme ailesinde de sürdüğüne göre, her iki ailenin özelliklerini paralel olarak değerlendirmeye çalıştık. Aile yapısı özelliklerini sınamak üzere, denegin ve ailelerinin eğitim ve meslekleri, ebeveyn-denek, eş-denek ilişkileri, aile büyüklüğü, döl verme ailesinin geliri, denegin evlenme biçimi, evlenme yaşı, nikah şekli ve kültürel özellikleri bağımsız değişkenler olarak suçla ilişkileri bağlamında ele alınmıştır.

Birinci denencemizi 'üst sosyo-ekonomik kesime ait suçlu kadınlar daha karmaşık suçlar (zimmet, dolandırıcılık, iş kanununa muhalefet gibi) işleyebilirler' şeklinde oluşturmuştuk. Deneklerimizden yüksek okul mezunu olan 4 kişi aynı zamanda üst gelir grubundadır, işledikleri suçlar zimmet, iş kanununa muhalefet ve siyasettir. Bunlardan 3'ü çalışmaktadır da. Zimmet suçunu işleyen 2 kişi bankacı (memur) iş kanununa muhalefet suçunu işleyen çevirmendir (serbest). Lise mezunu olanlardan 2 kişi yine (sahtecilik) karmaşık suçlarda yer almaktadır. 2 kişi ise zina suçunu işlemiştir.

Verilerimizi, D.İ.E. tarafından 1972'de yapılan 'Kadın ve Çocuk Hükümlüler Sosyo-ekonomik ve Psiko-sosyal Nitelik ve Hükümlülük Nedenleri' araştırmasıyla karşılaştığımızda, bulgular ilgili denenceyi desteklemekte, ilginç ipuçları vermektedir. 1972 yılı anketinde, Türkiye genelinde sahtekârlık suçu işleyen kadın sayısı 2, 70 kişilik evrenimizde 3'tür. Anılan ankette, 'zimmet' suçu görülmemekte, araştırmamızda ise 2 denek mevcuttur. Yine, 'uyuşturucu' suçlarına 1972 anket sonuçlamında hiç rastlanmamış, denek grubumuzda bu yönde 9 kişi belirlenmiştir.

Bütün bunlar birinci denencemizi desteklemektedir. Kadınlar, çalışma yaşamına katılmaları ve daha yüksek eğitim görmeleriyle, öncesine oranla daha karmaşık suç işleyebileceklerdir. Kuşkusuz, bu sonuç, çalışma yaşamının olumsuz olduğu ve suç işleyeceklerse çalışmamalılar şeklinde anlaşılabilir. Ancak, bu, kadınların çalışma yaşamına katılmalarıyla iş mekanının erkeklerle özgü olma özelliğinin değişmeye başladığını gösterir. Bulguların birinci denencemizi doğruladığını, ancak daha çok sayıda denekle desteklenmesinin yerinde olacağını söyleyebiliriz.

İkinci denencemiz alt sosyo-ekonomik kesimde yer alan suçlu kadınlar, aile baskısı ve ekonomik yetersizlikler nedeniyle, hırsızlık veya yakın çevresine yönelik adam öldürme gibi suçlara yönelebilmektedir. Bulgularımız alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen kadınların daha çok adam öldürme, hırsızlık ve zina suçlarında yoğunlaştığını göstermektedir. Ebeveyninden başka gördüğünü belirten ya da başkaları tarafından büyütülen (%61.42) kümenin büyük bir kısmını alt sosyo-ekonomik kesimden gelenler oluşturmaktadır. Evlilik kararlarında söz sahibi olmayan %71.87'lik oranın %46.87'si alt gelir grubundandır. Aynı zamanda, küçük yaşta evlenmişlerdir; eşleriyle anlaşamamaktadırlar. 36 denek (%56.25) eşlerini tanımlayan hiçbir olumlu özellikten söz edememişlerdir. 25 denek eşlerinden sürekli da-

yak yediğini, 20'si aynı zamanda belli bir geliri ve işi olduğu halde, evin geçimini sağlamadığını bildirmiştir. Bu kümenin daha çok gecekondu bölgesinde oturduğunu gördük. Kalifiye olmayan ve çalışmaları uygun bulunmadığı için yasaklanan suçlu kadınlar, eşlerinin evin geçimini sağlamama durumu kronikleştiği zaman çalışmaya bağlamakta, niteliksiz oldukları için marjinal kesimde yer almakta (ev hizmetleri ve geçici işler) ve daha çok, iş bulamadıkları ya da para yetmediği zaman, hırsızlık suçu işlemektedirler.

Eşle çatışma ve ekonomik yetersizlikler çok yoğunlaştığında, ihtihar girişiminde bulunabildikleri, bu sayının % 34.29'la 1/3 oranında olduğu saptandı. Bu oran oldukça yüksektir. Sadece 2 denek üst gelir grubundadır (5. denencemizi kanıtlamaktadır).

Sosyalleşme sürecinde kadına daha itaatkar olması aşılansmaktadır. Bir kavga sırasında, erkek küfür, dayak v.b. yollarla öfkesini yatıştırmakta, ancak kadın tepkisini göstermekte, zamanla bunlar birikim oluşturmaktadır. Bundan dolayıdır ki, kadının adam öldürme suçu daha şiddetlidir. Kadın, tepkisini ertelediği ve bu arada fizik yetersizliği nedeniyle uygun zamanı beklemediği için, eylemi 'teammüd un - suru' taşımaktadır. (3) Adam öldürme suçu işleyen 17 kişiden 7'si eşlerini, 2'si babasını öldürmüştür. Bunu 1'er kişiyle yakın akrabalar oluşturmaktadır ki, toplam ölümlerin 14'üdür. (Denence 2) Eşini öldüren 7 denek de en az bir kez ihtihar girişiminde bulunmuştur ve alt kesimdedir. (Denence 5)

Üçüncü denencemiz, parçalanmış ailelerden gelen suçlu kadınların suç işleme olasılıklarının diğerlerine göre daha yüksek olacağı şeklinde ilintilendirilmiştir. Parçalanmış aile oranı Türkiye'de %8.7 dir. Suçlu kadınların yönlendirme ailelerindeki çözülme %17.14'le Türkiye'nin iki katından fazladır. Aynı zamanda, bu çözülme en az on yıl öncesinde oluşmuştur (deneklerin yaşı ve evlilik süreleri gözönüne alındığında). Boşanma oranı geriye doğru azalmaktadır. Bu nedenle, bu farkın daha fazla olduğu söylenebilir. Bilgiler denenceyi desteklemektedir.

Aynı durum denegin döl verme ailesi için de geçerlidir. Dördüncü denence düzenli aile yaşamı olmayan kadınların suç işleme oranlarının daha yüksek olacağı şeklindeydi. Aile baskısı durumunu iki denenceyi tartışırken gözden geçirmiştik. Burada ek olarak, deneklerden %17.15'inin ayrılmış olduğunu ve bu oranın da yönlendirme ailesine yaklaşılarak Türkiye ortalamasının iki katı olduğunu ekleyelim. Deneklerden 9'u iki, 2'si üç kez evlenmiştir.

Son olarak alt sosyo-ekonomik kesimden gelen suçlu kadınların çok genç yaşta evlendirilmiş olabileceğini belirtmiştik. Gerçekten de, yasal yaşın altında evlenmeler %43.75'le Türkiye ortalaması olan %14.50'in üç katından fazladır. Bu da, bir yandan ebeveyn gelenekselliğinin, düşük eğitiminin habercisiyken, aynı zamanda da suçlu kadınların çok erken sorumluluk altına girdiklerini, öncekilere benzer baskıları daha yoğun yaşadıklarına göstermektedir.

Böylece kadının suç eylemini ve ailesinin etkisini incelemeye çalıştık. Bu noktadan sonra bireye 'ne yapılması gerektiğini' düşünmek gerekiyor. Onu soyutlayabiliriz. Bu mümkün. Fakat cezasına çekmesini, bu cezanın caydırıcı olmasını, şu halde son tahlilde, kişiyi kazanmayı amaçlıyoruz. Bu durumda cezaevleri, suçlunun rehabilitasyonunun ve eğitiminin sağlanabileceği mekanlar olarak algılanabilir. Ekonomik koşullar yapılabilecekleri sınırlamakta. Ancak, yapılacak sosyal araştırmaların bu toplumsal soruna farklı boyutlarla yaklaşıp, çözüm getirmeleri dileğimizdir.

-
- (1) Talcott Parsons, The Social System, New York: The Free Press, 1951'den aktaran Nihat Erdoğan, "Toplum ve Toplumsal Yapı Kavramlarına Üzerine", Sosyoloji Dergisi, İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, 1987, s.29
  - (2) Barlas Tolun, Toplum Bilimlerine Giriş, Ankara: Savaş Yayınları, 1983, s.237
  - (3) Serap Özgür ve Diane Sunar, "Social Psychological Patterns of Homicide," Sex Roles, Family, and Community in Turkey Edited by Çiğdem Kağıtçıbaşı, Indiana: Indiana University Turkish Studies, 1982, s.366

Ö Z E T

Her toplumsal sistem, kendi devamlılığı ve bireylerinin güvenliği için normatif bir yapı oluşturur. Bu normlara uygunluk, genel sistemin bütünlüğüne zarar verme düzeylerine göre değişen ağırlıkta yaptırımlarla sağlanır. Birey ve grup alt sistemleri bu normlara uyum ve sapma gösterebilir. Sapma her bireyin gösterebileceği bir davranıştır. Çoğu zaman (nezaket normları, kimi töreler) yaptırım kinamadan ibarettir. Önemli normların ihlâli ise, bireyin yaşamını tümüyle değiştirecek nitelikte yaptırımlarla karşılaşır.

Suçluluk dolayısıyla kadın suçluluğu, ekonomik sıkıntılar, çalışma yaşamına katılım ve eşitlik yönündeki tutumlardan da etkilenecek artmaktadır.

Çalışmamızda kadının suç davranışında aile faktörünün etkisi, ebeveyn, eş özellikleri ve denegin aile üyeleri ile ilişkileri bağlamında irdelenmiştir.

Kadın suçluların düşük ve yüksek gelirli olmak üzere iki kümede toplandıkları görüldü. Yüksek gelirlilerden bir kısmı karmaşık suç işleyen yüksek eğitilmiş olan gruptur. Diğerleri ise gelirlerini yasal olmayan yollardan kazananlardır (uyuşturucu kaçakçılığı, randevuevi sahipleri gibi). Suçluların önemli bir kısmını küçük yaşta kendi kararları dışında evlendirilen ve her iki ailesinde de baskı gören kişiler oluşturmaktadır. Yine, deneklerin ve ailelerinin genelde düşük eğitim ve kültürel özellikte olduğu görülmüştür. Gördükleri aile-içi baskıyla intihar eğilimi gösterdikleri, bir kısmının tahliye sonrası gidecek yerlerinin olmadığı da bulgularımız arasındadır.

Sonuç olarak, maddi-duygusal bağımlılığı yoğun olarak yaşayan suçlu kadının diğer davranışlarında olduğu gibi suç eyleminde de ailesinden etkilendiği söylenebilir.

Ek:1 ÖRNEK OLAYLAR

I.ci olay:30 yaşında.Ortaokuldan terk.Uyuşturucu bağımlısı:"annemle babam hiç anlaşamazlardı.Ama kendi aralarında bir düzen tutturmuşlardı.Ağabeylerim doktor ve eczacı.Ailem bana çok baskı uyguladı.Ev,bir tür cezaevi gibiydi.Oturduğumuz yerde bir arkadaş çevresi edinmiştim.Onlar rahattı.Kötü davranışımız yoktu.Birlikte diskoteklere gidiyorduk.Ama ailem bütün bunları hiç onaylamıyordu.Gençlere özgü deli-dolu davranışlarımızı çok yanlış yorumluyordu.Ailemin yanında iken iki-Üç kez intihara teşebbüs ettim.(Hap,bileklerimi keserek)Bir-iki kez evden kaçtım.Bir süre klinikte tedavi gördüm.Çıktığım gün bana aynı şekilde davrandılar.Bu son kaçışım oldu.18 yaşında İstanbul'a geldim.Bir kız arkadaşımın yanında kalıyordum.Bir süre tezgâhtarlık gibi birkaç işte çalıştık.Film yaşamına özeniyorduk.Başvurduk.Bizi kabul ettiler.Çok sevindik.Başlangıçta küçük,zararsız roller verdiler.O sıralar açık filmler yaygındı.Çok genç olduğumuz için anlayamadık.Bize çevirdiğimiz filmleri,sanatçılığın genel bir özelliği olarak empoze ettiler.Daha sonra bütün bu yaptıklarımızın çok kötü birşey olduğunu algıladığımda konuya epey karşı çıktım.Başka roller oynamak istedim.Bunlar kapris olarak değerlendirildi.Yerime yeniler bulundu.Başka normal işler aradımsa da gazete vesairede resimlerim çıktığından bulamadım.İşi sürdürdüm.Yalnız bir ara video kulüpte çalışan bir arkadaşım oldu.Çok mutluyduk.Paramız hiç yetmemesine rağmen işi bıraktım.Arkadaşımanın işini ekonomik açıdan ailesi destekliyordu.O yüzden bağımsız davranamadı.Ailesi çok rahatsız etti.Polisle sürekli evden aldırıyordu.Ayrıldık.Eski hayatıma döndüm.Bu kez hiç uyum sağlayamadım.Arkadaşımdan ayrıldığı için de çok üzgündüm.Uyuşturucuya başladım.Hap yeterli gelmedi.Üç yıldır eroin kullanıyorum.Yaşamımdan çok utandığım ve problemlerimi unutmak için.Manken ve fotomodel gibi aynı çevreden olan arkadaşlarım veya buradakiler iki yüzlü,kaypak...Hiçbir şeye güvenmiyorum.Mütevazî,sakin bir yaşam isterdim.Küçük bir butik veya parfümeri açmak..Daha i-

yi arkadaşlar...SADECE KÜÇÜK KÖPEĞİMİ GÖRMEK İSTİYORUM..."

NOT:Denek,görüşmemizden sonra cezaevi psikoloğuna başvurmuş,daha sonra da görüşmeyi sürdürmek istemiştir.Sık sık uyuşturucu krizi geçirmektedir.Görüşmemizden bir hafta kadar sonra tahliye olmuş ve ertesi gün evinde koma hâlinde bulunmuş ve kaldırıldığı hastahannede ölmüştür.Gazeteye göre,(26 Aralık 1989 günlü Hürriyet)yüksek dozda eroin almış ve komaya girmiştir.

II.ci olay:24 yaşında.Hayat kadını.Suçu:adam öldürme.

"Çok küçükken hiç tanımadığım büyük biriyle evlendirildim.Ailemle görüşmemi istemezdi.Çok döverdi.Eve bakmazdı.Anlaşamazdık.Kaçıp annelere giderdim.Ama beni geri yollarlardı.Nikâh yapmamıştı.Çok dövdü bir kez.Çocuğumu alıp annelere yerleştirdim.Bizim orada ayrılmak iyi değildir.Dirlik vermediler.Kardeşlerim çok kalabalık.Bir ağabeyim çok eskiden İstanbul'a gurbete gitmişti.Onu doğru-dürüst tanı mıyordum.Gurbete gittiğinde çok küçüktüm.Ama ağabeydir.Seni götürüyüm,çalışırsın dedi.Onunla İstanbul'a yerleştirdim.Meğer o kötü bir işe başlamış.Beni sattı.Bu hayatı kendime hiç yakıştıramadım.Bana 'bacım' diyeni bile bıçakladım.Bıçaklamaktan sabıkam var.Çok kazanıyordum.Ama hepsini içkiye ve esrere yatırıyordum.İrademe sahibim,alışkanlık yapmadı.Bit ilâca ile intihar etmiştim.Cerrahpaşa'ya kaldırdılar.Maaalesef öldüdim.Dışarda köpek gibi peşimde koşuyorlardı.Şimdi kimse aramıyor.Arkadaşım yok burada.Hepsi kurt.Herşeyden nefret ediyorum.Çıkinca ne yapacağıma bilmiyorum,çıkma ta istemiyorum.

NOT:Gardiyanlar veya başkaları durumu hakkında herhangibir şey söylediklerinde denek kendisini kesmektedir.

III. cü olay: 22 yaşında, ev kadını. İlkokul mezunu. Suçu: Adam öldürme.

"Annemle babam: Anlaşmazlıklar mı, bu zamana kadar durmuşlar. İlişkiler: oldukça soğuktu. Nine ile dede gibiydiler. Yedi yaşından itibaren ablamın yanında kaldım. O, beni anlar. Evlilik: çok karşıydım ama evlendirdiler. Onbeş yaşındaydım. Kocam, dayımın oğlu idi. Uzun süre işsizdi. Dayım çok iyidir. Bize o bakıyordu. Kocam, işe girdikten sonra da parasını kumara, içkiye yatırırıldı. Yedi sene dayımlarla birlikte oturduk. Bize ev açtılar. Herşeyimizi aldılar. Yardımlardan utanıyordum. Kendi kendimize yetmemizi istiyordum. Ama evde yiyecek birşey olmadığı için dayımlara giderdim. Beyim, çok kıskançtı. Komşularla, herkesle görüşmeme kızardı. Annesinin sözüne bakardı. Kayınvaldem onu sürekli işledi. Kocam beni hep döver, çocuklarım üzülmesin diye saklardım. İki küçük kızım var. Büyüğüm çok duyguludur. Ayrılmayı çok düşündüm. Ailem 'o evden ölüne çıkar, dirin çıkmaz' dediler. Onları suçluyorum. İki kez intihara kalkıştım. Biri ilaçla. İkincisinde kendimi astım. Görüp kurtardılar. Hepsiye gelen pazarlamacıdan taksitle ütü vs. almıştım. Kayınvaldem nereden buluyor bu paraları diye kocamı işledi. Kocam beni öldüresiye dövdü. Bayılmışım. Ayıldığımda kulağımdan kan sakiyordu. Kocam, rahat rahat hiçbir şey olmamış gibi uyuyordu. O an karar verdim. Ne olursa olsun öldüreceğim dedim. Dayımın daha önce hediye ettiği bir tabanca vardı. Onunla kocamı öldürdüm. Pişman değilim. Başka çarem yoktu. En büyük üzüntüm çocuklarım. Onları işliyorlardır. Sonra beni istemezler diye endişeliyim. Çıkınca ablamın yanında kalıp çalışmayı düşünüyorum. Çocuklarımı bir alabilsem.. Onlar için tüm toplumsal bas-kılara dayanabilirim..

IV. cü olay: 25 yaşında, terzi. İlkokul mezunu. Suçu: Zina.

"16 yaşında evlendim. Kaçtık. Ailem çok kızdı. Çok sonraları kabullendi. Eşim, genellikle çalışmaz. Beni çalıştırır ve gelirim alır. İçimi aksatmamam için çocuklarımın birini anneme, birini kayınvaldeme verdi. Çocuklarımı ne zaman eve getirsem işlerin kalıyor diye geri götürürdü. Onları doğru-dürüst

sevemedim. Benden aldığı parayı çar-çur eder; içkiye yatırır. Bir-iki yıl sonra aldatmaya başladı. Birlikte olduklarına eve de getirirdi. (Nasıl kişilerdi bunlar? Sokaktan mı?). Hayır, aile kızları. Bir-iki tanesi yanımda çalışırdı. Beni çok döverdi. Bir kez, hâmile iken kolunu kırdı. Karşı çıkarak evlendiğim için olayları aileme pek anlatamadım. Sonradan da 'sen istedin' dediler. Çalışıyordum fakat çok küçük oldukları için ayrılısam çocuklarıma bakamazdım. İki kez intihar ettim. Hapla ve bileklerini keserek. Olaylardan sonra geçici olarak iyi davranıyor, sonra tekrar eski hâline dönüyordu. Çok dövdüğü bir gün evi terk ettim. İki-üç yıldır tanıdığım ve bana çok yardımcı olan bir ağabeyin yanına gittim. Çok iyi bir insandı. Bana değer veriyordu. Yaşamımda ilk kez bana robot değil de insan gibi davranılıyordu. Aile sorunlarımızdan kısmen haberi vardı. Beni çok seviyor ve ilgileniyordu. Kocamdan ayrılıp evlenmemize karar verdik. Dinî nikâh yaptık. Bizi yakalattı ve ikimiz buraya geldik. Yalnız ben çocuklarımdan ayrı kaldığım için bunalmaya girmiştim. O da çocuklarıma istiyor. Elinden geleni yapacak. 'Hiçbir yasa anneyi çocuklarından ayıramaz', diyor. Çocuklarımla alamazsam kocama dönmeyi düşünüyorum. Onlarsız mutlu olamam. Kocam, çocuklarımızı uzak bir yere götürmüş. Sürekli mektup yazıyor, duygu sömürüsü yapıyor. Benden ayrılmayı istemiyor. Ancak inanamıyorum. Ona dönersem beni öldürebilir. Böyle olaylar duydum. Hata bende olabilir. Sürekli çalıştığım için ona aileden gördüğüm gibi davranmadım. (Ayaklarına yıkamak, çıkarken ayak-kabıllarını bağlamak, ceketini giydirmek gibi) Hayvan değil ki.. Hep saygılı olursan olur. Altın alırsan o da sana iyi davranır. (Böyle davranmak doğru mu?). Tabii, ben sevgilime hep böyle yaptım. Çok hoşuna giderdi. Ben hiç böyle ilgi görmedim, derdi. Çok sıkıntı çektiğim için değil, onu sevdiğim için birlikte olduğumu kanıtlamak isterdim. Keşke kocama da böyle davranseydim. Kocamı görünce onu hala seviyor muyum diye düşünüyorum. Gözümü onda açtım..

NOT: Kararsız, ne yapacağını bilmiyor.

V.ci clay:45 yaşında.İlkokul mezunu.Suçu:kadın ticareti.

"15 yaşında,benden 13 yaş büyük tanımadığım bir memurla zorla evlendirildim.Gelenekler..ayrılmazdım.Çok gençtim.Hiç anlayamıyorduk.Sonunda dayanamayıp ayrılmayı başardım.Birkaç yıl Almanya'da kaldım.Çocuklarıma bakan annemi kaybettim.Çocuklarımanın başına döndüm.Büro temizliği gibi birkaç iş yaptım.Eğer o işlere devam etseydim sürünürdük.Sonra kadın satıcılığına başladım.Geçim şartları insanı bu yola itiyor.Çocuklarıma ayrı ev ve bakıcı tuttum.Yaşantımdan etkilenmediler.(Hiç suçluluk duyuyor musunuz?)Vicdan azabı duymam,kimseyi zorlamadım.Ben yapmasam o işi başkası yapacak.Bu kişiler çoktan bu yola sürüklenmişlerdir.Emlâk komisyonculuğu gibi bir şeydir.Kuran okurum,namaz kılarım.İnancım çoktur.(.....) %30 alırım.4 evim,1 dükkânım var.Oğlum bir taksi çalıştırıyor.Bu işte kazandığı paraya çoğu tutamaz.Haydan gelen huya gider.Lükse harcıyorlar.Ama ben tutunluyum.O yüzden mal mülk edindim.Çok şükür çocuklarıma evlendirdim.İstemedikleri için işi bıraktım.Çevremde çok sevgi-saygı görürüm.Neden beni yakalayıp duruyorlar,anlamıyorum.(Yanınızda çalışanlar nasıl kişilerdir,zekâları?)Ben aptal insanla çalışmam,benim kızlarım cin gibidir.Zaten bu piyasada tutunamazlar.

8 yıldır zengin bir fırıncı ile birlikte yaşıyorum.Eği felçli,rızası var.Eski kocama da ben bakıyorum.Alkolik,işsiz,düşkün durumda.

Ek:2 G Ö R Ü Ő M E F O R M U

Görüşme yeri : .....

Görüşülen gün : .....

1. Yaşınız : a) ..-18 b) 19-24
c) 25-30 d) 31-36
e) 37-42 f) 43-48
g) 49+ h) Yanıtsız
2. Doğum yeriniz : a) Kent b) Kır
3. Öğrenim durumunuz : a) Okuryazar olmayan b) Okuryazar
c) İlk d) Orta
e) Lise-dengi
f) Yüksekokul-dengi
g) Yanıtsız
4. A-Babanızın öğrenim durumu : a) Okuryazar b) Okuryazar
olmayan
c) İlk d) Orta
e) Lise-dengi
f) Yüksekokul-dengi
g) Yanıtsız
B-Mesleği : .....
5. A-Annenizin öğrenim durumu : a) Okuryazar b) Okuryazar
olmayan
c) İlk d) Orta
e) Lise-dengi
f) Yüksekokul-dengi
g) Yanıtsız
B-Mesleği : .....
6. Kaç kardeşiniz : a) Kardeşim yok b) 2
c) 3 d) 4 e) 5 f) 6+

7. Anne-babanızla ilişkileriniz nasıldı?
- a) Uyumlu   b) Baskıcı
c) Tutarsız
d) Parçalanmış
e) Diğer
8. Anne-babanız birbiriyle anlaşabiliyor muydu?
- a) Evet   b) Hayır
9. Kardeşlerinizle ilişkileriniz nasıldır?
- a) Yakın   b) İlgisiz
c) Şöyle-böyle
10. Medeni durumunuz
- a) Bekâr   b) Evli
c) Eşi öldü   d) Boşandı
11. (Evli iseniz) Nasıl evlendiniz?
- a) Anlaşarak
b) Görücü usulü
c) Kaçma
d) Kaçırılma
12. Evlilik yaşıınız
- a) 13-15   b) 16-18
c) 19-21   d) 22-24
e) 25+
13. Nikâhınızın şekli
- a) Medeni   b) Dinî
c) İkisi de   d) Hiçbiri
14. Kaçınca evliliğiniz
- a) 1   b) 2   c) 3
d) 4   e) 5+
15. Eşinizin özellikleri
Olumlu	Olumsuz
Nazik	Kaba
Uysal	Aksi
Aldatmaz	Aldatır
Eve bakar	Bakmaz
Çalışkan	Tembel
Girişken	Pisirik

Dövmez	Döver
İçki içmez	İçer
Kumar oynamaz	Oynar
Kıskanmaz	Kıskanç

16. A-Eşinizin öğrenim durumu

a) Okuryazar olmayan	b) Okuryazar
c) İlk	d) Orta
e) Lise-dengi	
f) Yüksekokul-dengi	
g) Yanıtsız	
h)	

B-Mesleği

17. Eşinizle anlaşabiliyor musunuz?

a) Evet	b) Hayır
---------	----------

18. (Yanıt hayır ise) Anlaşamadığınız konular

a) Ekonomik
b) Ailelerimize ilişkin
c) Çocuklar hakkında
d) Ev yönetimine ilişkin in- siyatif gelişmesi
e) Başka-diğer

19. Çocuğunuz var mı?

a) Evet	b) Hayır
---------	----------

..a) Kaç tane

a) 1	b) 2-3	c) 4-5
d) 6-7	e) 8+	

20. Aileniz kaç kişiden oluşmaktadır?

a) 2	b) 3-4	c) 5-6
d) 7-8	e) 9+	

21. Aile bireyleriniz

Eş	Çocuklar	Baba
Anne	Kardeşler	
Kayınvalde	Kayınpeder	
Eşin kardeşleri	Diğer	

22. Aile içi ilişkiler nasıldır?

a) Uyumlu	b) Uyumsuz
-----------	------------

23. Oturduğunuz yer :a)Gecekondu b)Ev
c)Apartman d)Diğer
24. Eviniz kendinizin mi? :a)Evet b)Hayır
25. Oda sayısı :a)1 b)2 c)3 d)4
e)5+
26. (Kentte iseniz)Eviniz kentin neresindedir? :a)Merkezde
b)Kentin dış mahallelerinde
27. Mesleğiniz var mı? :a)Evet b)Hayır
28. Buradan önce çalışır mıydınız? :a)Evet b)Hayır
29. Ailenizde kaç kişi çalışıyor :a)1 b)2 c)3 d)4+
30. Gelir durumunuz :a).....-148.725
b)148.726-300.000
c)300.001-450.000
d)450.001-600.000
e)600.001-750.000
f)750.001-900.000
g)900.001+
31. Sayılan eşyalardan hangisi evinizde bulunmaktadır :a)Radyo b)Ütü
c)Elektrik süpürgesi
d)TV-A. Siyah-beyaz, B. Renkli
e)fırın f)Müzik seti
g)Buzdolabı h)Şofben
ı)Çamaşır makinesi
i)Hiçbiri

32. Sizce hangisi önemlidir? :a) Eğitim
b) Güzellik
c) Zenginlik
d) Sağlık
e) Diğer
33. Sizce nasıl zengin olunur? :a) Talih yardımıyla
b) Çalışarak
c) Miras yoluyla
d) Biriktirerek
e) Yolunu bularak
f) Diploma ile
g) Diğer
34. Gazete okur musunuz? :a) Hergün b) Sık sık
c) Bazen d) Okumam
35. (Yanıt olumlu ise) Hangi gazeteyi okursunuz? :a) .....
36. Radyo dinler misiniz? :a) Evet b) Hayır c) Bazen
37. (Yanıt olumlu ise) Hangi programları yeğlersiniz? :a) Müzik b) Haber
c) Eğlence d) Oyun
38. Hangi tür müzikten hoşlanırsınız? :a) Halk müziği
b) Türk Sanat Müziği
c) Arabesk
d) Klasik Müzik
e) Hafif Müzik
39. TV seyredersiniz mi? :a) Her gün b) Sık sık
c) Bazen d) Seyretmem

40. (TV seyrediyor iseniz) Hangi programları izlersiniz?
 :a) Belgesel, haber, tiyatro
 b) Yarışma, magazin
 c) Müzik d) Sinema e) Spor
41. Hangi tür filmlerden hoşlanırsınız?
 :a) Korku b) Müzikal
 c) Savaş d) Kovboy
 e) Polisiye f) Melodram
 g) Diziler h) Diğer
42. Sizi etkileyen TV kahramanı var mı?
 :a) Var b) Yok
43. Dininiz nedir?
 : .....
44. Dininizin kurallarını bilir misiniz?
 :a) Evet b) Hayır
45. İbadet eder misiniz?
 :a) Evet
 b) Hayır
 c) Ara sıra
46. Hiç intihar girişiminde bulundunuz mu?
 :a) Evet b) Hayır
47. (Yanıt evet ise) Kaç kez?
 :a) 1 b) 2 c) 3
 d) 4 e) 5 f) 6+
48. Ne ile?
 : .....
49. İşlediğiniz suç
 : .....
50. (Suç adam öldürmek ise) Ölenle yakınlığınız var mı?
 :a) Evet b) Hayır

- 51.(Yanıt evet ise)Derecesi : .....
- 52.Suçu nasıl işlediniz? : .....
- 53.Birden mi karar verdiniz? :a)Evet b)Hayır
- 54.Sabikanız var mı? :a)Evet b)Hayır
..Hangi suçtan? : .....
- 55.Ailenizde suç işleyen var mı? :a)Evet b)Hayır
- 56.(Yanıt evet ise)suçun türü :a)Hırsızlık
b)Sahtecilik
c)Gasp
d)Kız ve kadın kaçırmak
e)Uyuşturucu madde kullanmak,satmak,satın almak
f)Adam öldürmek
g)Öldürmeye teşebbüs
h)Müessir fiil
ı)Zimmet
i)Rüşvet
j)Ateşli silâh
k)Orman
l)Diğer
- 57.Görüşmecileriniz oluyor mu? :a)Evet b)Hayır
- 58.İşlediğiniz suçtan sora ailenizin size karşı tutumu nasıl oldu? : .....
- 59.Yaptığınıza pişman mısınız? :a)Evet b)Hayır c)Yanıtsız
- 60."Olacağı çare yok,derler)Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? :a)Katılıyorum
b)Katılmıyorum
c)Fikrim yok,bilmiyorum

61. Cezaevinde bir uğraşınız var mı? :a)Evet b)Hayır

62. (Yanıt olumlu ise)Uğraşınız nedir?:.....

63. (Yanıt olumsuz ise)Zamanı nasıl geçiriyorsunuz? :.....

64. Tahliye sonra gedicek yeriniz var mı? :a)Evet b)Hayır c)Bilmiyorum

65. (Yanıt olumlu ise)Neresi? :.....

66. Tahliye sonrası için düşünceleriniz? :.....

K A Y N A K Ç A

- Arieti, Silvano, American Handbook of Psychiatry, New York: Basic Books, 1974
- Aristo, Politika I-III, Çev. Niyazi Berkes, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1944
- Armağan, İbrahim, "Sosyal Bilimlerde Sistem Yaklaşımı", İzmir: E.Ü.S.B.F. Dergisi:1, 1980
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1959
- Aziz, Aysel, Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1982
- Bartol, Curt R., Criminal Behavior, New Jersey: Prentice Hall Inc., 1980
- Başaran, Fatma, "Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değişimleri", Türkiye'de Ailenin Değişimi, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984
- Bates, Frederick L. ve Harvey, Clyde C., The Structure of Social Systems, Florida: Robert E. Krieger Publishing Co., 1986
- Beauvoir, Simone de, Kadın-Genç Kızlık Çağı, 3.cü bs., Çev. Bertan Onaran, İstanbul: Payel Yayınevi, 1974
- Ebel, August, Kadın ve Sosyalizm, Çev. Sabiha Zekeriya Sertel, Ankara: Toplum Yayınevi, 1977
- Beccaria, Suçlar ve Cezalar, Çev. Muhiddin Göklü, İstanbul: Güven Yayınevi, 1950
- Blauberg-Sadovsky-Yudin, Systems Theory, Progress Publishers, Moscow: 1977
- Çavdar, Tefik, "İşsizliğin Toplumsal Etkileri", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983
- Devlet İstatistik Enstitüsü, Adalet İstatistikleri 1986, Ankara: 1989
- Devlet İstatistik Enstitüsü, Adalet İstatistikleri 1987, Ankara: 1989
- Devlet İstatistik Enstitüsü, Kadın ve Çocuk Hükümlüler Sosyo-Ekonomik ve Psiko-Sosyal Nitelik ve Hükümlülük Nedenleri Araştırması, Ankara: 1973

- Devlet İstatistik Enstitüsü, Genel Nüfus Sayımı, Ankara:1989
- Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye İstatistik Cep Yıllığı
1988, Ankara:1988
- Doğramacı, Emel, Türkiye'de Kadının Dünyü ve Bugünü, Ankara:
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989
- Dönmezer, Sulhi, Kriminoloji, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1984
- Durkheim, Emile, Meslek Ahlakı, Çev. Mehmet Karasan, Ankara:
Milli Eğitim Bakanlığı, 1949
- Durkheim, Emile, Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları, Çev. Celal
Bali Akal, İstanbul: BFS Yayınları
- Erdoğan, Nihat, "Toplum ve Toplumsal Yapı Kavramları
Üzerine", Sosyoloji Dergisi, İzmir: Ege Üniver-
sitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 1987
- Erem, Faruk, Türk Ceza Hukuku I, Ankara: Güzel İstanbul
Matbaası, 1958
- Fişek, Güler Okman, "Psychopathology and the Family", Sex
Roles, Family, and Community in Turkey, Edited by
Çiğdem Kağıtçıbaşı, Indiana: Indiana University
Turkish Studies, 1982
- Freud, Totem ve Tabu, Çev. Niyazi Berkes, İstanbul: Remzi
Kitabevi, 1971
- Freedman-Kaplan-Sadock, Comprehensive Textbook of Psychiatry
Volume I, Baltimore: Williams and Wilkins Co., 1975
- Freedman-Kaplan-Sadock, Comprehensive Textbook of Psychiatry
Volume II, Baltimore: Williams and Wilkins Co., 1975
- Garofalo, Raffaele, Criminologia, Çev. Muhittin Göklü,
İstanbul: Nurgök Matbaası, 1957
- Gibbons, Don C., Society, Crime and, Criminal Behavior,
New Jersey: Prentice Hall Inc. 1987
- Gökalp, Ziya, Türkçülüğün Esasları, İstanbul: Varlık Yayınevi,
1952
- Güvenç, Bozkurt, Sosyal ve Kültürel Değişme, Ankara: Hacettepe
Üniversitesi Yayınları, 1976
- Hançerlioğlu, Orhan, Toplumbilim Sözlüğü, İstanbul: Remzi
Kitabevi, 1986
- Haskell, Martin R. ve Yablonsky, Lewis, Criminology, Boston:
Houghton Mifflin Company, 1982
- İnan, Afet, Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması,
İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1968

- Karay, Mübeccel, "Büyük Kent ve Değişen Aile", Türkiye'de Ailenin Değişimi, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984
- Moles, A. Abraham, Kültürün Toplumsal Dinamiği, Çev. Nuri Bilgin, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1983
- Montesquieu, Kanunların Ruhu Üzerine I, Çev. Fehmi Baldaş, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1963
- Morgan, Henry Lewis, Eski Toplum I, Çev. Ünsal Oskay, İstanbul: Payel Yayınevi, 1986
- Nock, Steven L., Sociology of the Family, New Jersey: Prentice Hall Inc., 1987
- Özbay, Ferhunde, "Türkiye'de Kırsal/Kentsel Kesimde Eğitimin Kadınlar Üzerinde Etkisi", Türk Toplumunda Kadın, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1979
- Özgen, Eralp, "Erken Evlenme, Başlık, Kadın Kaçırma", Türkiye'de Ailenin Değişimi, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984
- Özgür, Serap-Sunar, Diane, "Social Psychological Patterns of Homicide", Sex Roles, Family, and Community in Turkey, Edited by Çiğdem Kağıtçıbaşı, Indiana: Indiana University Turkish Studies, 1982
- Reed, Evelyn, Bilimde Cins Ayrımı, Çev. Şemsa Yeğin, İstanbul: Payel Yayınevi, 1987
- Sayın, Önal, "Toplumun İşleyişini ve Değişimini Belirliyen Tarihsel Toplumsal Eylemin Özünü", Sosyoloji Dergisi, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 1987
- Sayın, Önal, Sosyolojiye Giriş, İzmir: Erdem Kitabevi, 1985
- Sayın, Önal, Aile Sosyolojisi, Yayınlanmamış Profesörlük Takdim Tezi, İzmir: 1988
- Smart, Carol-Barry, Women Sexuality and Social Control, London: Routledge-Kegan Paul Ltd., 1978
- Sverdloff, Peter, Men and Women, New York: Time-Life Books, 1975
- Tekeli, Şirin, "Kadın", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983
- Thomson, George, Tarih Öncesi Ege I, Çev. Celal Üster, İstanbul: Payel Yayınevi, 1983

- Timur, Serim, Türkiye'de Aile Yapısı, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1972
- Tolan, Barlas, Çağdaş Toplumun Eunalımı, Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 1981
- Tolan, Barlas, Toplum Bilimlerine Giriş, Ankara: Savaş Yayınları, 1983
- Ünsal, Artun, "Türkiye'de Kan Davası Geleneği", Türkiye'de Ailenin Değişimi, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984
- Vermas, Miklos, The Fundamental Questions of Criminology, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1978
- Wilson, James Q. ve Herrnstein, Richard J., Crime and Human Nature, New York: Simon and Schuster, Inc., 1986
- Wright, Jack Jr. ve Lewis, Peter W., Modern Criminal Justice, New York: Mc Graw Hill Book Company, 1978
- Yusuf Has Hâcib, Kutadgu Bilig II, Çev. Reşid Rahmeti Arat, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 1959

Ö Z G E Ç M İ Ş

1961 yılında Ankara'da doğdum. İlk ve orta öğrenim süresince İzmit'te bulundum. Yalnız lise son sınıfta Ankara'ya giderek Başkent Lisesi'ni bitirdim. Aynı yıl girdiğim Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümünü 1984 yılında en yüksek not ortalaması ile bitirdim. Lisans tezim "Birey-Toplum İkiliği Üzerine Bir Deneme"ydi.

Hâlen Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Kurumlar Sosyolojisi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimi yapmaktayım. Evliyim. Bir oğlum var.